

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

REDAKTION

L. BØDKER OG CHR. LISSE

15. HEFTE 1971

UDGIVET AF FORENINGEN »DANMARKS FOLKEMINDER«

AKADEMISK FORLAG . KØBENHAVN

INDHOLD

Busch, Ebba: En kvindelig kniplingsforlægger	97
Petersen, Anton: Den kommercielle fest, ved A. Skjelborg..	113
Hemmersam, Flemming: Kunstfondebat 1965	133
Smistrup, Gert: Sensationsjournalistik, sandhed eller »gas« ..	165
Rasmussen, Maren: Børnelege i Løgeskov	181
Pedersen, Rasmus: Fortællinger fra Anholt	202
Hansen, Niels Chr.: Håndværkerslang og narreærinder	211
Korch, Morten A.: Morten Korch	213
Bødker, Knud: Pandekageløb i Ballerup	221

Foreningen »Danmarks Folkeminder«

REGNSKAB FOR REGNSKABSÅRENE 1969 OG 1970

(16. februar 1969–31. december 1970)

Indtægter

Kassebeholdning pr. 15.2.1969	2.258,85
Medlemsbidrag (1969: 9.946,00, 1970: 16.050,00)	25.996,00
Bogsalg (1969: 8.701,13, 1970: 5.798,55)	14.499,68
Tilskud (1969: 4.400,00, 1970: 6.500,00)	10.900,00
Renter (1969: 1.159,65, 1970: 657,16)	1.816,81
Annoncer	150,00
Overført fra det faste fond	1.037,40
Ialt kr.	56.658,74

Udgifter

Publikationer (1969: 27.111,41, 1970: 15.430,95)	42.542,41
Udgifter til udsendelser	3.254,10
Møder	663,45
Administration	5.842,68
Andre udgifter	741,00
Kassebeholdning pr. 31.12.1970	3.615,10
Ialt kr.	56.658,74

Foreningen ejer udover nævnte kassebeholdning det faste fonds obligationer, kursværdi pr. 31.12.1970 kr. 6.466,75. Foreningens gæld pr. 31.12.1970 var kr. 6.340,34.

Chr. Lisse, kasserer.

FOLKEMINDER

REDAKTION

L. BØDKER OG CHR. LISSE

HEFTE 14-15

UDGIVET AF FORENINGEN »DANMARKS FOLKEMINDER«
AKADEMISK FORLAG . KØBENHAVN

1969-71

INDHOLD

Bregenhøj, Carsten: Svigermor i bagagerummet	9
Busch, Ebba: En kvindelig kniplingsforlægger	97
Bødker, Knud: Pandekageløb i Ballerup	221
Gravlund, Thorkild: Vestsjællandsk tradition	30
- - Folkemindespørgen	38
Hansen, Niels Chr.: Håndværkerslang og narreærinder	211
Hemmersam, Flemming: Kunstfonddebat 1965	133
Holbek, Bengt: To optegnere og én meddeler	1
Morten A. Korch: Morten Korch	213
Lorenzen, Andreas: Forvarsler i Slesvig	71
Lorenzen, Poul: Den gamle majvise	86
Lund, H. C.: Børnetraditioner	52
Nielsen, Svend: Historien om skrædderen	15
Pedersen, Rasmus: Fortællinger fra Anholt	202
Petersen, Anton: Den kommercielle fest, ved Å. Skjelborg	113
Rasmussen, Maren: Børnelege i Løgeskov	181
Rohmann, Aage: Sagn og tro på Bornholm	42
Roskilde, Peder Jensen: Den ny majvise	93
Skjelborg, Åge: se Anton Petersen	
Smistrup, Gert: Sensationsjournalistik, sandhed eller »gas«	165
Winther, Christian: Ordsprog fra Herfølge	76
Registre	225

FORORD

Hæfte 14 (s. 1–96) er redigeret af Dansk Folkemindesamling og fremtræder som en række kommenterede eksempler på de optegnelser, der findes i dens arkiv.

Hæfte 15, der danner afslutningen på denne serie af årshæfter, giver i en række artikler og oversigter forskellige prøver på de arbejdsområder og -problemer, der for øjeblikket beskæftiger videnskabelige institutioner, hvis virkefelt er »folkekultur« i ordets videste forstand, f.eks. Dansk Folkemuseum, Institut for dansk Dialektforskning og Institut for Folkemindesvidenskab.

Redaktionen

EN KVINDELIG KNIPLINGSFORLÆGGER

Brikker i et puslespil

Af EBBA BUSCH

I løbet af årene 1961–64 foregik der en registrering af de såkaldte Tønder-ske kniplinger i museer og privateje, hvor muligheden nu frembød sig. Ofte var det en ren tilfældighed, der førte til registrering af private samlinger, som nu for eks. et lille gulnet avisudklip i en scrapbog, hvor der omtaltes en udstilling i begyndelsen af 1920'erne, hvortil der blandt andet var udlånt en mønsterprøvebog med kniplinger. Da bevarede prøvebøger med kniplingsmønstre er ret sjældne i Danmark, var det vel forsøget værd at prøve at opspore denne bog til trods for det lange tidsrum, der var gået siden meddelelsen om udstillingen. Det lykkedes, og ved et møde med ejeren, fru Marie Olsen, kunne prøvebogen studeres i juni 1962.

Nu er det ikke ofte, at ens forventninger bliver indfriet, men i dette tilfælde skete det i overmål, idet fru Marie Olsen viste sig at være i besiddelse af ikke blot en værdifuld samling kniplingsprøver, der med sikkerhed kunne tilskrives en kendt kniplingsfabrikant-familje, men hun ejede tilmed andre interessante ting, der kunne medvirke til at belyse lidet kendte sider af den nordslesvigske kniplingsindustri. Fru Olsens farfader viste sig at være en af datidens kendte kniplingsfabrikanter, Mathias Michelsen Winther fra Brede sogn, Tønder amt. Og ikke nok med det, hans hustru, Anna Botilla, havde i mange år været hans højre hånd og som trofast medhjælper fungeret som kniplingsforlægger (d. v. s. en person som kan frembringe egne mønstre og sætte kniplersker igang dermed), altsammen forhold som hendes sønnedatter kunne fastholde gennem de håndgribelige beviser, hun fremdrog af sine gemmer.

Mens fru Olsen fremviste sine arvestykker, fortalte hun følgende: »Min farmoder, Anna Botilla Winther, blev som lille pige adopteret af to kniplingsfabrikanter i Brede sogn, to fætre som boede på fødegården, der lå yderst i sognet. Hun blev opdraget af disse to, der bl. a. sendte hende på kostskole i Christiansfeld. Hun kom fra Sølsted og blev som ganske lille oplært af fætrene til at kunne tage sig af kniplingsfabrikationen. Oppe på gårdens loft stod store kister med kniplinger. Hun kunne udforme og tegne mønstre til nye kniplinger, og det var hende der uddelte garn og mønstre

Fig. 1. Anna Botilla Winther.
Fot. ca. 1870.

til kniplerskerne og modtog deres færdige arbejde, når de kom for at »få skåret af«. Imens kørte de to mænd ud i en hestevogn med lukket kaleche af sejdug og solgte kniplingerne, som lå i store kasser. De rejste vidt omkring, sydpå til Tyskland, og rejserne bragte dem også til Danmark, Norge og Sverige. De kunne trygt blive længe borte i forvisning om, at Anna Botilla passede fabrikationen derhjemme.

Senere da hun blev voksen, giftede hun sig med den yngste af fabrikanterne, Mathias Winther. Til sit bryllup fik hun blandt andet det storblomstrede stel fra den kgl. porcelænsfabrik i København. Nogle år efter mandens død giftede hun sig igen med en ældre mand ved navn Boesen. I mellemtiden havde hun prøvet at føre handlen videre i nogle år, men det var ikke gode tider, og det gik slet ikke, og familien kom i dårlige kår. Hun blev atter enke og flyttede til København, hvor hun døde 88 år gammel i 1906. I de sidste år af hendes levetid solgte hun af sine kniplinger, blandt andet til Sarah Rasmussen, som hjalp Emil Hannover ved den store udstilling af Tønderske kniplinger på Kunstindustrimuseet i København i 1908.

En større samling kniplinger i form af tildannede stykker og en del mønsterprøver blev dog ikke solgt dengang, men gik i arv til efterkom-

merne, som har klæbet prøverne op på ark, hvoraf fru Olsen nu havde 36 stykker i behold. De tildannede stykker bestod for størstedelen af beklædningsdele, der tillige med en del broderede genstande alle havde tilhørt Anna Botilla Winther og var fremstillet af hende selv til eget eller børnenes brug. Fremhæves skal en brystsmæk af batist med et trekantet blomstermotiv udført i tambourering og fransk broderi, et trekantet tørklæde, også af batist med fransk broderi, skygge- og knudesyning, samt en cheminette i samme syteknik (fig. 2a-c). Dertil kommer en kappe af tyl med mellemværk og applikation af knipling og en krave med halslinning af knipling, hvorpå der er syet ni identiske stykker af kniplingsapplikationer. Endelig skal nævnes en dåbshue af tyl med fire stykker kniplingsapplikationer indsat i pulden (fig. 3a-c). Alle de ovennævnte dragtdele bærer vidnesbyrd om fremstillerskens store duellighed med nålen og er sikkert resultatet af hendes kostskoleophold i Christiansfeld. De viser også, at hun besad en sikker smag og formsans, der ytrer sig i den raffinerede sammenstilling af motiv og materiale, altsammen egenskaber, der må have kommet hende til gode ved fremstillingen af kniplinger, hvoraf flere af de ovennævnte skyldes hendes eget tegnetalent, som senere skal omtales. De bevarede klædningsdele, som overvejende kan tilskrives den periode, der dækkes af hendes tidlige ungdom og første ægteskab, viser, at hun i alle fald under sit første ægteskab levede under gode økonomiske kår, en formodning der i høj grad bestyrkes ved den givne oplysning, at der ved brylluppet var bestilt et stel af det storblomstrede porcelæn fra den kongelige fabrik¹. Det velhavende miljø afspejles også i tilstedeværelsen af en smuk, lille rokoko kommode med knækket front, som fru Marie Olsen havde arvet fra den Wintherske gård i Brede.

Anna Botilla Winther havde heller ikke skilt sig af med den føromtalte mønsterprøvebog, der oprindelig førte til kontakten med fru Olsen. Det er en lille foldebog af brunt læder med »T. J. Wind« i guldtryk på bogens forside og »1806« på bagsiden. På lyseblåt papir er opklæbet 76 kniplingsprøver, der teknisk og stilistisk lader sig henføre til de sidste 20 år af 1700 tallet og de første 10 år af 1800 tallet. Fru Olsen oplyste, at den havde tilhørt Mathias Winther, ligesom en lille æske, som hun fremdrog af en af skufferne i rokoko kommoden. Æsken er oval og fremstillet af birkerod. Låget er prydet med æggestav langs kanten, og initialerne T. J. W. omsluttes af en oval krans af laurbærblade sammenholdt af båndsyng.

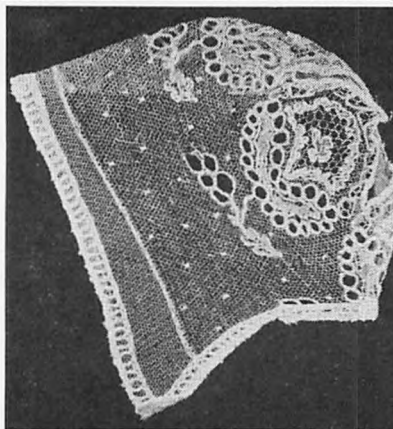
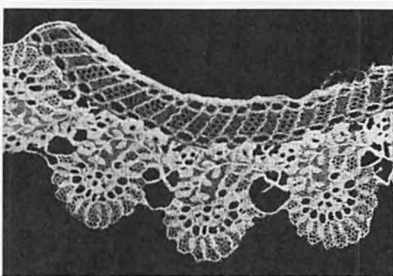
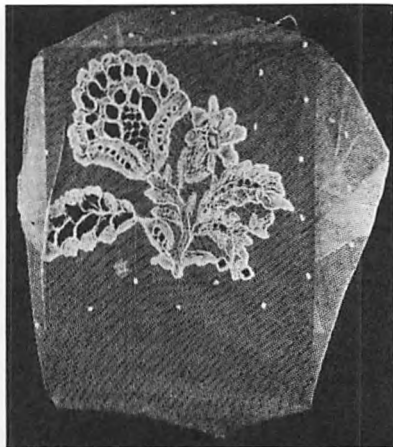
---

1. Noter findes s. 111.

Det er en tabatière eller snustobaksdåse, hvis dekoration af rent Louis Seize-præg henfører den til de sidste ti år af 1700 tallet, hvorfra sådanne ovale snusdåser af sølv med lign. prydelser er almindelige². Denne tidsfæstelse støttes fremdeles af data, der er fremkommet gennem de sidste års intensive arkivforskning vedr. den nordslesvigske kniplingsindustri. Inden for denne har Thomas Jensen Wind, den oprindelige ejer af snusdåsen, sat sine spor. Han blev født i Galsted, Agerskov sogn, Haderslev amt i 1779 og opnåede borgerskab i 1798 og koncession til handel med kniplinger fra Haderslev by i 1800, hvor han kunne melde at have 125 kniplersker i arbejde, et antal der i løbet af de næste 5 år steg til 200. Hans handel tog et sådant omfang, at han måtte have en medhjælper til rejserne, og han søgte derfor om en koncession til en medhjælper. Omfanget af handelen på ansøgningstidspunktet i 1805 fremgår bl. a. af toldlister for dette år, der viser at Wind i løbet af 1805 fra Haderslev har fået fortoldet kniplinger til Danmark og Norge for næsten 3.000 rdl. Koncessionen til fuldmægtigen får han dog ikke, fordi der var en midlertidig standsning af udstedelsen af koncessioner til kniplingshandel³.

Thomas Jensen Wind kendes fra danske pas- og markedsprotokoller, hvor han i 1804 beskrives som høj med brunt hår og blå øjne. Han har især koncentreret sig om markedshandlen, og han var en flittig gæst ved de sjællandske og lolland-falsterske markeder, hvor han fra en opslået bod har falbudt sine kniplinger; han rejste fra 1799 til slutningen af 1805, derefter er der intet spor af ham, og det må formodes, at han på dette tidspunkt har nedlagt kniplingshandlen, som så mange andre måtte på grund af dårlige konjunkturer som følge af krigene. Da han dør 28 år gammel i december 1807, betegnes han som urtekræmmer⁴. Han må nogen tid inden han døde have skiftet erhverv og har derfor ikke haft brug for sin mønsterprøvebog, som han da kan have overladt Mathias Winther, idet der foreligger den mulighed, at det netop var denne, som Wind havde udset sig som fuldmægtig, en formodning der styrkes af tilstedeværelsen af såvel mønsterprøvebogen som snusdåsen i den Wintherske familie.

Ifølge fru Olsen skulle farmoderen, Anna Botilla, stamme fra en gårdmandsfamilje i Sølsted og som lille være blevet adopteret af de to kniplingsfabrikanter Winther i Brede. Disse forhold kan belyses noget klarere ud fra kirkebøgerne fra henholdsvis Abild og Brede sogne. Den første bekræfter, at Anna (hun er døbt Ann, men kaldes bestandigt Anna) Botilla er født 26. dec. 1817 som datter af boelsmand Nicolaj Nielsen, Sølsted, og hustru Maren f. Winther. Ved dåben 2. jan. 1818 var morbroderen, Peder

↑
Fig. 3 a-c. Kappe, krave og dåbshue
af tyl og knipling.

← Fig. 2 a-c. Brystsmæk, cheminette og
tørklæde af batist med broderi.

Lausten Winther fra Brede, fadder. Adoptionen må være sket engang mellem 1820–1825, da moderen døde, og faderen giftede sig påny. Hans første kones familie har da taget sig af Anna Botilla, og at det blev morbroderen, Andreas Jensen Winther, der adopterede hende, fremgår klart af konfirmationslisten for Brede sogn for 8. april 1832, hvor hun fremføres »ved sin morbroder A. J. Winther«⁵. Da den lille pige i en alder af 5–6 år kom til Brede, var morbroderen gift med en kusine, Catharina Maria f. Winther, en datter af boelsmand Michel Hansen Winther i Abterp, Brede sogn. På dette tidspunkt var A. J. Winther en veletableret kniplingsfabrikant, som havde drevet handlen i flere år. Han var født i Abterp 1780, og godt og vel 18 senere i 1798 får han borgerskab og koncession som kniplingshandler i Haderslev by, hvorfra han driver handlen, først som fuldmægtig for kniplingshandler Mathias Andersen, Møgeltønder, senere som selvstændig⁶. Toldlister fra 1805 oplyser, at han fra Haderslev by har fortoldet for 3.300 rdl. kniplinger til Danmark og Norge i det år. Pasprotokollerne for 1809–10 viser, at han dengang rejste til København og Norge via Korsør. Det anføres endvidere, at han som 30-årig havde blondt hår og blå øjne. I 1811 går han i kompagni med sin svoger og fætter, Mathias Michelsen Winther, og de opnår begge koncession til kniplingshandel fra Brede 24. jan. samme år.

I 1812 indsendte de deres firmastempel til godkendelse hos Kommerce-Kollegiet. På en af de kniplingsprøver, som endnu er i fru Olsens eje, findes netop sådan et stempel bevaret. Det er et ovalt segl af rødt lak med inskription: Winther Kniplingsfabrikation.

Før Mathias Winther slog sig ned i Brede i 1811, havde han drevet handlen fra Haderslev by, hvorfra han i 1807 havde fået borgerskab og koncession til kniplingshandel, som han skal have drevet før denne tid. Dette bekræftes bl. a. af toldlisterne fra 1805, hvoraf det fremgår, at han har fået fortoldet kniplinger for 3.000 rdl.⁷

M. M. Winther er født 1784 i Abterp, som søn af boelsmand Michel Hansen Winther, og det er muligvis fætteren, som han senere går i kompagni med, der fik ham til at tage handlen op fra Haderslev by. Som den yngste partner har de fleste og længste rejser ganske naturligt tilfaldet ham. Rejserne kendes fra 1815–42. I tiden 1823–34 har han jævnligt rejst til Hamborg, Kiel og Lybæk via Tønder, men de fleste rejser gik i årene 1822–42 via Haderslev, Assens, Nyborg, Korsør til København. Ruten over Snoghøj-Middelfart bruges også afvekslende med overfarten Århus-Kalundborg⁸. Pasprotokollerne fra Korsør viser, at Winther i 1823–42 har haft

et ganske bestemt rejsemønster, idet han to gange om året, både for- og efterår, har foretaget regelmæssige rejser til København, hvor han som regel var borte ca. 6 uger. Det var sikkert på disse tidspunkter, at han fortsatte til Norge eller Sverige, som omtalt af fru Olsen.

I en længere årrække fra 1822–54 er det tilmed muligt at følge den Wintherske produktion, idet der i Kommerce-Kollegiets tabellariske efterretninger vedr. fabrikernes tilstand findes indberetninger fra Lø herred, og for de fleste års vedkommende figurerer Winther & Co. på listen⁹. I årene 1822–28 har de således kunnet beskæftige 370 kniplersker, et tal der tilmed for 1826 gik op til 420. Derpå følger en mindre nedgang, således at antallet af kniplersker svinger mellem 250–350, indtil der sker en fremgang i årene 1837–38, hvor 400 var beskæftigede. Dette antal holder sig jævnt indtil 1844, hvorpå det går brat nedad. Ud for dette år er det anført, at nu er det M. Winther, der står alene for produktionen. A. J. Winther må på dette tidspunkt have trukket sig tilbage. I 1847 er antallet af kniplersker dalet til 50, et tal der med små udsving holder sig til 1854, hvorfra den sidste opgivelse fra Lø herred kendes. Værdien af produktionen for hele denne årrække angives ligeledes, men da svingende priskonjunkturer gør sig gældende, giver disse tal ikke så håndgribeligt et billede af fabrikkens omfang, som selve antallet af beskæftigede kniplersker. Der er ingen oplysning om størrelsen af den egentlige afsætning, den må aflæses indirekte ud fra de opgivne tal på kniplersker.

Så meget fortæller tilgængelige kilder om den Wintherske kniplingsfabrik, hvor Anna Botilla også kom til at spille en ikke uvæsentlig rolle. Da hun lige var fyldt 17 år, blev hun 8. jan. 1835 gift med den mere end 32 år ældre Mathias Winther¹⁰. Denne betegnes som ungarl, og fra pasprotokollerne vides det, at han på dette tidspunkt var middel af vækst, førladen, havde mørkebrunt hår og skæg, og øjne der snart betegnes som brune snart som blå. Ansigtet er ovalt med sund farve, og pande og kinder er runde. Det nygifte par blev boende i A. J. Winthers gård i Brede, hvilket bl. a. fremgår af folketællingen for 1840, hvor det anføres at begge familjer hver holder to tjenestefolk¹¹. I løbet af årene 1835–42 fødte Anna Botilla fire børn, hvoraf de to døde allerede som små. M. Winther døde 31. aug. 1847, da han var 62 år gammel. Efter hans ansøgning af 21. maj 1845 fik enken lov til at sidde i uskiftet bo¹². Det har derfor ikke været muligt gennem et skifte at danne sig et skøn om familjens økonomiske baggrund på dette tidspunkt. Folketællinger for 1850 og 1855 viser, at det nu var Anna Botilla, der stod som ejer af gården og drev kniplingsfabrikationen,

idet hun er sat først på listen og desuden er anført som kniplingsfabrikant. Onklen boede stadigvæk på gården med sin kone, og det oplyses, at han levede af sin formue. Ved sin død i 1861 betegnedes han som aftægtsmand.

Af de tabellariske efterretninger fra Lø herred fremgår det, at Anna Botilla i alle fald indtil 1855 førte fabrikationen videre, men de sidste års dårlige afsætning afspejler sig i det ringe antal beskæftigede kniplersker og den lille produktion. Hun sad som enke i 12 år, indtil hun som 42-årig giftede sig med en enkemand på 64 år, Hans Boesen fra Nr. Vollum. Vielsen fandt sted 1. nov. 1859 ved huscopulation¹³.

Der findes et billede af Anna Botilla Winther Boesen fra hendes senere år (fig. 1). Det er taget af den kendte fotograf Bødewadt i Tønder og skal ifølge hendes sønnedatter være taget omkring 1870, da hun var i halvtredserne. Hun er efter datidens mode for bedrestillede damer iklædt kappe af ret store dimensioner, af tyl med kniplingsbesætning og stor hagesløjfe. Kappen var de gifte koners værdighedstegn. Kjolen, der har hvid kniplingsbesat krave, er af blankt stof, sikkert silke, med tætsiddende liv og stramme ærmer med skrå »chabesoskuldre«. Dersom resten af kjolen havde været synlig, ville man bagtil have set den for tiden karakteristiske tournure. Ansigtet, der indrammes af kappen og det glatkæmmede hår, har stærke og kloge træk, det strenge udtryk i øjnene, den faste hage og det bestemte drag om munden røber viljestyrke og energi, alt sammen egenskaber Anna Botilla havde godt brug for i den periode, hvor en stor del af fabrikationen hvilede på hendes skuldre.

Under registreringen af kniplingssamlingen på Kunstindustrimuseet i København i foråret 1963 dukkede navnet Winther op i forbindelse med et par mønsterprøvebøger, hvoraf den ene allerede i 1908 var med på udstillingen af de Tønderske kniplinger¹⁴. Den er indbundet i pergament og bærer præg af at være anvendt i flere etaper, hvoraf det ældste markeres af prøver, der er forsynet med dessinnumre og opklistret på groft, brunligt papir. De typologisk ældste kan henføres til sidste fjerdedel af 1700tallet. Mønstre på nogle blå, indskudte papirark er derimod noget yngre. Blandt disse er der særlig grund til at fremhæve nogle meget smukke prøver af »vraie Malines«-typen, d. v. s. ægte Malines kniplinger (opkaldt efter Malines i Flandern), hvis bund, den såkaldte ijsgrond, består af et specielt flettet net, udført på fri hånd uden støtte af nåle, en teknik der iflg. Hannover ikke kunne påvises blandt de »Tønderske Malines-kniplinger«, da denne bund krævede meget stor teknisk kunnen af sine udøvere¹⁵. Det er derfor særligt interessant at træffe den her i den Wintherske prøvebog, så

meget desto mere som nøjagtig samme mønster udført på Tøndersk vis med tylsbund i stedet for ijsgrond findes side om side med kniplinger med den originale bund. Winther må altså mellem sine kniplersker have haft mindst een, der var dygtig nok til at beherske den originale Malineskniplings teknik. Ijsgrond kan forøvrigt påvises i andre prøvebøger fra kendte kniplingsfabrikanter i det nordslesvigske kniplingsdistrikt.

Den anden mønsterbog er en foldebog, af smukt grønt læder med guld-snit mærket »A & M Winther, Brede bey Tondern«. Bogen er ret smal og høj med prøver opklæbet på blåt papir, indrammet af blå/hvide figure-rede lister. Hvert mønster er forsynet med dessinnummer på en blå/hvid mærkat. Teknisk og stilistisk kan prøverne henføres til tiden 1810–40. Begge disse bøger angives at være solgte af Anna Botilla Boesen kort før hendes død.

I sit billedværk om de Tønderske kniplinger gengiver Hannover en række kniplinger, som betegnes som fremstillet efter engelske forbilleder¹⁶. Museets protokol afslørede, at størsteparten af disse stammer fra Anna Botilla Boesen. Det er her på sin plads i korte træk at opridse baggrunden for tilstedeværelsen af disse engelskprægede kniplinger i Danmark. I lighed med andre europæiske kniplingscentre modtog den engelske kniplingsindustri fra flamske og franske kniplingsområder impulser, som omfor-medes og derved fik deres selvstændige præg. I 1700tallets slutning fandtes der to hovedområder for knipling i England, et større i den østlige Mid-landzone i Bedford-, Buckingham- og Nottinghamshire, samt et mindre i Honinton i Devonshire¹⁷. Det første område blev kendt for sine Babylace,

Fig. 4. Buckinghamflounce.

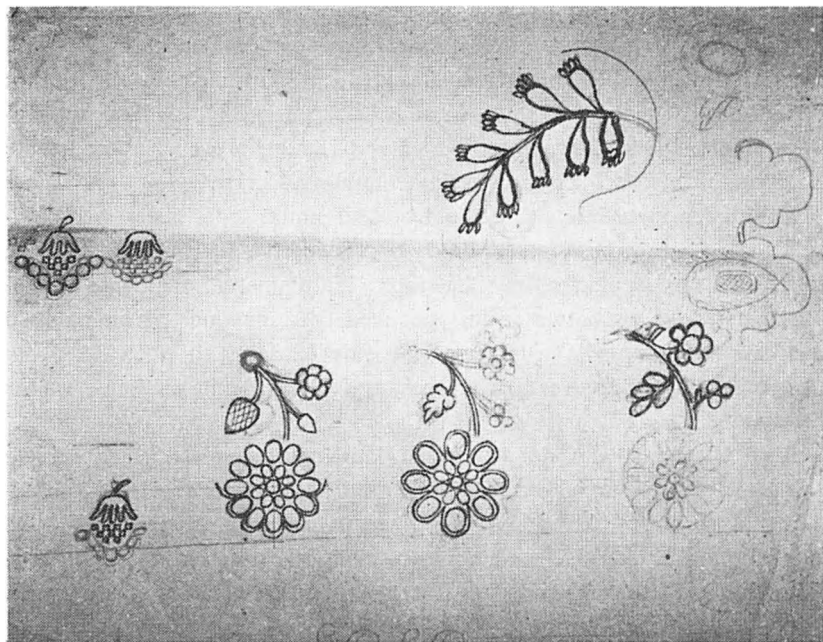

Fig. 5 og 6.
Mønsterudkast og et af de derefter
udførte blomstermotiver i knipling.

Fig. 7 og 8.
Kniplinger udført efter
skitse fig. 5.

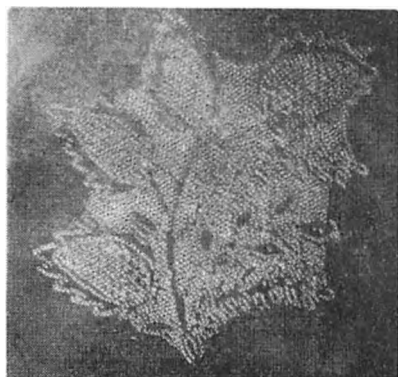

Fig. 9. Pergenet.

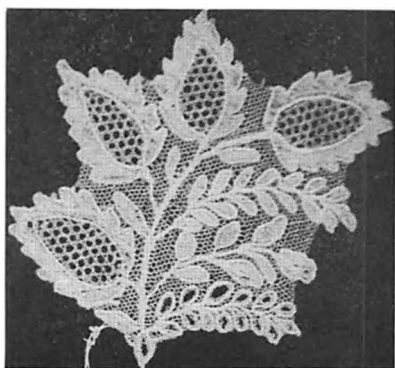

Fig. 10. Knipling udført efter fig. 9.

Fig. 11. Mønstertegninger til kniplinger i engelsk Devonshire stil. Jfr. de færdige kniplinger på fig. 12.

ofte ret smalle kniplinger med en noget geometriseret kantdekoration, som foroven afsluttedes af tætstillede rækker af små galslag, d. v. s. små ophøjede firkanter som frembragtes ved en speciel teknik. Karakteristisk var

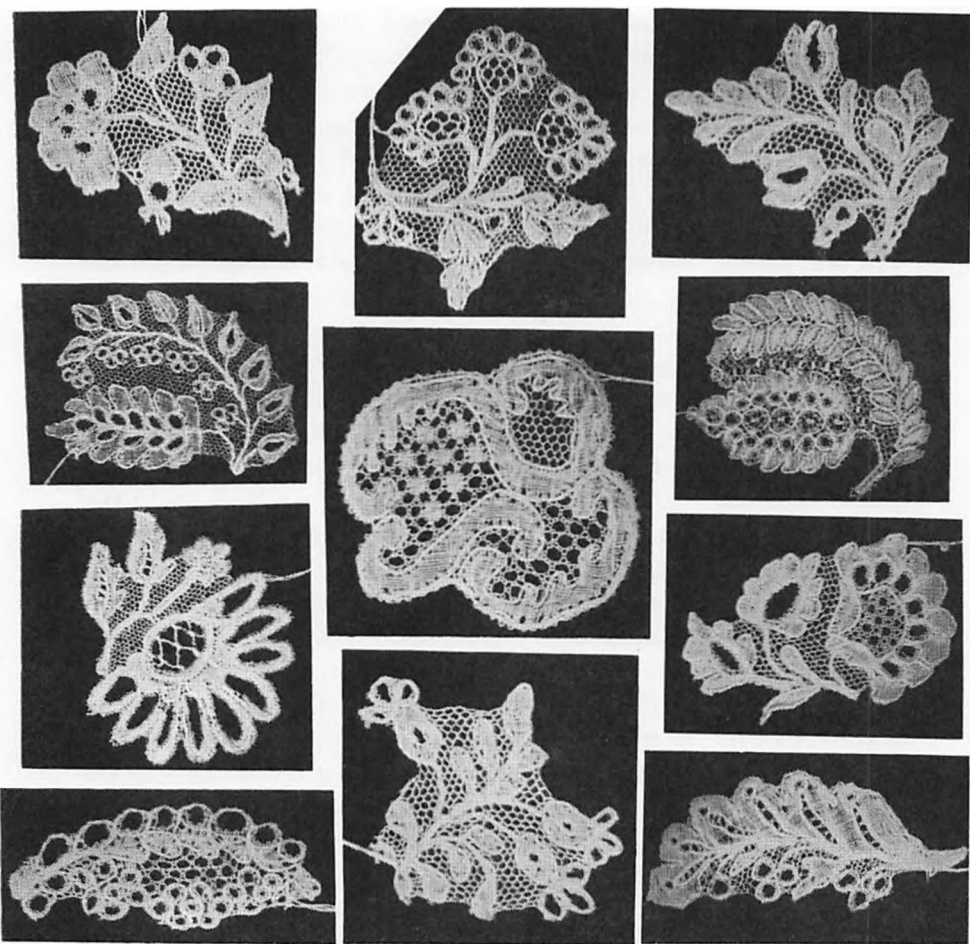

Fig. 12. Udvalg af engelsk-prægede applikationskniplinger fra Kunstindustrimuseet. Flere findes i Hannovers katalog s. 66.

desuden ret brede kniplinger med mangetungede kanter og smukke, ofte naturalistiske blomsterbuketter og -ranker, de såkaldte Buckinghamflouces (fig. 4). I det andet område, i Honinton, udviklede der sig en særpræget kniplateknik, der var knyttet til den ægte Bryslerteknik, hvor mønster og bund tildannedes hver for sig. Mønstret kunne så enten indkniplles i en eller anden bund eller bruges som applikation på tyl. Små blomsterbuketter og -ranker var de mest yndede motiver.

Efter den franske revolution blev engelsk mode toneangivende, og blandt andet dansk møbelarkitektur og klædedragt prægedes i årene omkring århundredskiftet af disse strømninger. Efter ophævelsen af toldrestriktionerne i 1814 blev det danske marked dernæst oversvømmet af engelske tekstiler, og især maskinvævet tyl blev en farlig konkurrent for håndlavede kniplinger, idet man i Danmark begyndte at imitere kniplinger i tylstræksyning¹⁶. Omtrent samtidig vandt den engelske knipletråd indpas og i dens kølvand må de engelske kniplingsmønstre have fulgt. Nogen stor betydning har de dog aldrig fået her i landet. Det danske generalkartotek over Tønderkniplinger kan med sine over 15.000 kniplingsanalyser kun fremvise en ringe procentdel af denne type. Det kan endvidere fremhæves, at disse engelskprægede kniplinger så godt som udelukkende er fundet i mønsterprøvebøgerne, de er for eks. aldrig påvist på de kniplingsprydede (ægte eller imiterede) hovedtøjer hos bønderkvinderne. De indtager en udpræget særstilling i det danske materiale og synes ikke at have fundet stor afsætning på hjemmemarkedet, men er først og fremmest fremstillet med eksport for øje af nogle ganske få fabrikanter.

Det store antal af engelskprægede mønstre i fru Olsens samling, suppleret med de af farmoderen solgte prøver, viser, at Winther & Co i særlig grad er gået ind for denne specialtype, endvidere at Anna Botilla har spillet en betydningsfuld rolle i fabrikationen af disse. Det vigtigste bevis for hendes aktive indsats er en lille uanselig lap papir med skitser eller udkast til kniplingsmønstre (fig. 5). Fru Olsen bevidnede, at det var farmoderens værk, og de to B'er foroven på papiret bekræfter dette. Her er det første trin i tilblivelsen af en knipling: kunstnerens udkast. De fleste udkast, der findes på denne lap, er blevet sat i produktion og findes i fru Olsens mønstersamling eller på Kunstindustrimuseet (fig. 6–8). Det næste trin kan belyses gennem en samling miniatuuregninger, der ejes af fru Olsen (fig. 11). De er tegnet med blæk på grønmalet papir, hvor mønster og bund er indprikket, således at hver prik angiver den fremtidige anbringelse af en nål. En sådan tegning blev overgivet til en specialuddannet kniplerske, opslagersken, som efter forlæggerens anvisning efter denne tegning så udførte en knipling. Viste den sig egnet til produktion, indprikkedes den på et pergament, det såkaldte prikkebrev eller pergenet. Dette kunne så mangfoldiggøres og blev tillige med en mønsterprøve sendt ud til de kniplersker, der skulle sættes igang dermed (fig. 9–10). Fru Olsen havde også et af disse prikbreve, og såvel dette som de små miniatuuregninger kunne på smukkeste måde parres sammen med en stor del af de applikationskniplinger, som

Hannover allerede i 1911 afbildede på en planche under betegnelsen »Lille m.v.«¹⁹ (fig. 12). Indtil registreringen af fru Olsens samling havde denne gruppe af kniplinger stået mærkelig isoleret i det danske materiale, idet der, foruden de af Hannover afbildede, i generalkartoteket kun kendes 3 sådanne applikationskniplinger²⁰, men blandt de ovennævnte beklædningsstykker, som er fremstillet af Anna Botilla fandtes ikke så få af denne type kniplinger. Som forbillede har de haft de føromtalte Honinton applikationer, og det ser ud til, at Anna Botilla har været den eneste forlægger i det nordslesvigske kniplingsdistrikt, der har specialiseret sig i denne form for kniplinger. De lader ikke til at have slået særlig an på hjemmemarkedet, om de har været en større succes på det udenlandske marked må stå hen indtil videre. De viser i alle fald, at Anna Botilla Winther har været en meget dygtig tegnerske og forlægger, der har været dristig nok til at gå i gang med nye og vanskelige opgaver. Hvor mange af de andre kniplinger i den nu kendte Wintherske produktion, hun har stået fadder til, er svært at sige, men det ligger nær at antage, at hun i hvert fald, da mand og onkel blev ældre, helt har overtaget dette hverv. Emil Hannover undrede sig i sin tid over, at ingen har gjort mønstertegning til sit erhverv, nu kendes i alle fald een, og det fra spindesiden²¹.

NOTER

1. Iflg. Den kgl. Porcelænsfabriks priscourant for 1830'erne kostede et kombineret kaffe- og thestel alene 21 rdl.
2. Bo Bramsen: Nord. snusdåser, 1965 pag. 312 nr. 770.
3. R. A. Kom. Kol. Privil. 1797–1803 pag. 178. Kom. Kol. Industr. fag. Jr. 1805 nr. 864.
4. Haderslev Vor Frues kirkebog. Døde 1807.
5. Abilds kirkebog. Nati. 1817. Brede sogns kirkebog. Konfirm. 1832.
6. O. T. Achelis: Bürg. Buch d. Stadt Hadersl. 1940 pag. 69 og Industrif. Jr. sager 1812 nr. 1013 og Kom. Kol. Privil. 1797–1803 pag. 68 nr. 23.
7. Achelis, ovenn. pag. 77 nr. 1358 og Kom. Kol. Privil. 1806–1813 pag. 58 nr. 19 og Industrif. Jr. 1807 nr. 1005.
8. De udenl. rejser: Tønder Byark. Prot. o. udst. pas 1818–19. Danske rejser: Pas. prot. 1809–42 i byf. ark. f. flg. byer: Tønder 1825–63, Århus 1842–44, Assens 1822–39, Middelfart 1822–1833, Nyborg 1827–41 og Korsør 1820–42.
9. Kom. Kol. Tabel. efterretn. om fabrikkernes tilst. Fabr. lister 1823–55.
10. Brede Kirkebog. Copulati 1835.
11. Folketæl. f. Brede sogn 1840, 1845, 1850, 1855.

12. Skifter for Trøjborg Gods 1837–1850.
13. Brede kirkebog. Copulati 1859.
14. Kunstindustr. mus. nr. B 53:1906 og B 37:1919.
15. Emil Hannover: Tønderske knipl. Kbh. 1911 pag. 15–16.
16. Emil Hannover: Tønderske knipl. Kbh. 1911 pag. 58–63.
17. Charles Freemann: Pillow lace in the East Midlands 1960 pag. 10.
18. Ebba Busch: Kniplingsimit. i tylstræks.: Arv og Eje 1965 pag. 65 ff.
19. Hannover, ovenn. pag. 66.
20. Bortset fra knipl. applikat. i Kunstindustr. mus. og fru Olsens samling er sådanne typer kun påvist i købstadsmus. Den gl. By i Århus, hvor der findes 3 stk. på en kappe, som har tilh. Emilie Cathr. Bjerre, gift 1849 med oberst Lunding, mus. nr. 34 A:16; endvidere på en kappe B 24:29 u. hjemsted.
21. Hannover, ovenn. pag. 19.

DEN KOMMERCIELLE FEST

Ved ANTON PETERSEN

I forbindelse med den langtidsundersøgelse, Institut for folkemindeviden- skab ved Københavns universitet har løbende på Djursland, er der siden 1968 foretaget en række spredte forundersøgelser på nordøst-Djursland af forskellige lokale festmilieuer med det formål at finde frem til de enkelte festers rolle og placering i områdets (Nørre-Djurs storkommune) nutidige folkekultur.

Den moderne kommercielle fest og dens naturlige milieu, hotellet/ kroen etc., er ret overset af den aktuelle forskning, og den aftrykte fest- liste fra *Gjerrild* er med sine fyldige oplysninger (dato og tidspunkt for fe- stens/sammenkomstens afholdelse, angivelse af hjemsted for gæst/arrangør etc.) en udfordring til den altfor typologiske opfattelse af festen i alminde- lighed, man stadig møder indenfor visse kredse af dagens folkemindevi- denskab. Men festfortegnelsen viser først og fremmest en meget vigtig side af et moderne, kommercielt festmilieu og af andre aktivitetsformer, som hotel »Jægergården« har været ramme om over en periode af 3 år – fra 1967–69. Den djurslandske festliste viser også, at folk fra hotellets op- land (se stedsangivelser for gæsts/arrangørs hjemsted i kommunen eller amtet) i stadig stigende grad holder deres familiefester (barnedåb, konfir- mation, bryllup, fødselsdag, sølvbryllup og med dertil svarende eftergilder) *ude* (ud-af-huset menuer taget i betragtning), dvs. på hotellet, men hvad enten man kommer fra en missionsk eller mere profan egn af det festmæs- sige oplandsområde, er en fest altid gæstens/værtens – ikke hotellets. Ho- tellet er, kan man sige, en fysisk ramme om en *festgruppe*, der præges stærkt af den *etablerede familie*, modsat sognets og byens *kro*, hvor de yngre aldersklasser tilfredsstillir deres mere diffuse kontakt- og festbehov. Gjerrild sogn har ry for at være et mere festglad område end andre af de omkringliggende sogne på nordøst-Djursland, hvilket stort set bekræftes gennem den lokale fest-undersøgelse, som startede i september 1968. En del af sognets festmilieu udgøres af en stor festplads i en nærliggende skov, der hører under Sostrup slot (tidligere Benzons), og denne festplads, der har været brugt i mere end to generationer til det samme formål, bruges nu

årligt til f. eks. Nørre-Djurs' idrætsforenings *skovbal* ved højsommer (juli).

Da hotellets nuværende ejer, Anton Petersen, i 1966 erhvervede hotellet, der oprindeligt var afholdshotel, mødte han, der stammer fra Albøge på Midtdjursland, en bestemt *fest-situation*, som han enten kunne overtage og bevare som den var eller påvirke og ændre, eftersom han havde fester og sammenkomster som erhverv. Hotelejerens andel i de moderne fester og sammenkomster på hotellet kan bedst vises ved sammenligning med det gamle, traditionelle bondesamfunds *skaffer*, hvis opgave det var at virke i forreste linje i *milieuet*, men ved afvikling af den moderne, kommercielle fest færdes hotelejereren hovedsagelig dog afhængig af den pågældende festform i *kulissen*, hvorfra serveringspersonale dirigeres. Fest-rammen, der lægges af hotellet, influerer ikke nævneværdigt på *selve festens mønster og forløb*. F. eks. kender han almindeligvis ikke bordplanen for hver enkelt fest og sammenkomst, men skal alligevel styre festen og sikre et spontant forløb, hvilket kræver speciel erfaring og situationsførelse, hvis ikke bordtaler o. lign. skal kollideres med de faser, hvorunder festmiddagen indtages. Dette er hans vigtigste præg på enhver fest, han sælger. For hotelejereren er en fest en handelsvare, men den kommercielle fest vil i realiteten aldrig blive en *standard-fest*. Alligevel kan man sige, at hotel »Jægergården«s mange fester og aktivitetsformer repræsenterer en mere *styret form* i modsætning til f. eks. den *aktuelle forsamlingshus-fest*, der er mere autonom og selvstyrende, og hvis program ofte fastlægges undervejs af deltagerne. Også sognet og byen Gjerrilds indbyggere har dog gennem den årlige *lodsejerfest* og *høstfest* deres kontakt med det lokale festmilieu på hotellet. Her viser publikums sammensætning vel nok mest de ændringer, en nyere tid bringer med sig, idet høstfesten og andre af de fester og baller, byen forestår gennem en festkomité, der vælges hvert år, har et nyt publikum i områdets *sommerhusejere*. Netop disse fester bekræfter gennem dette mulige stampublikum et lokalt tilhørsforhold i et sogn med en ganske bestemt udviklingsproblematik.

Desuden bør nævnes andre fest- og aktivitetsformer, som hotellet er ramme om i løbet af et år, nemlig diverse *organisationers og foreningers* fest- og kulturliv, som en ny storkommune måske vil præge fremover, da aktiviteterne afvikles mere konstant i et offentligt milieu.

Som et specielt eksempel på festlistens videnskabelige brugbarhed som kildestof kan nævnes, at festfortegnelsen via konfirmationen f. eks. giver oplysninger om, hvorfor *valborgblus* ikke praktiseres som en egentlig kom-

merciel skik den sidste aften i april, hvor den ellers ville støde sammen med den årlige forårs-konfirmation, der ligger som en »bevægelig« festdag i marts-april. Der er derfor ikke plads til en sådan aktivitet fra hotellets side i form af en ude-fest.

Festlistens mere generelle, folkløristiske værdi ligger endelig i, at den afspejler en af den nyere folkekulturs mange udtryksformer, nemlig den regionale fest og sammenkomst i en form, hvorunder festen ikke mister sin private atmosfære. Den kommercielle fest er da i virkeligheden exponent for den mere stabile del af den aktuelle folkekultur, men stabilitet kan som her betyde tilpasningssevne i en løbende forandringsproces.

Åge Skjelborg.

*Fortegnelse over fester, moder og sammenkomster
holdt på hotel »Jægergården«, Gjerrild, 4/1 1967–30/12 1969*

1967		Antal gæster	Aktivitet	Sted	Klokkeslet
Ons	4/1	22	80-års fødselsdag	Gjerrild.	12.00
Fre	6/1	60	begravelse	Gjerrild.	18.30
Ti	24/1	40	møde	husmoderfor- ening, Gjerrild.	14.00
Fre	3/2	33	begravelse	Gjerrild.	15.00
Ti	7/2	32	begravelse	Gjerrild.	15.00
Lø	4/2	25	sølvbryllup	Gjerrild.	18.00
Lø	11/2	40	liegstow	folkedanserfor- ening, Gjerrild.	20.00
Ti	21/2	35	generalforsamling	husmoderfor- ening, Gjerrild.	19.00
To	23/2	45	sølvbryllup	Grenå.	18.00
Lø	25/2	25	generalforsamling	Mesterforening, Nimtofte.	14.00
Ti	28/2	10	møde	Gjerrild.	14.00
Lø	4/3	25	personalefest	hotel »Jægergår- den«, Gjerrild.	18.00
Ti	7/3	27	50-års fødselsdag	Gjerrild.	18.00
Lø	11/3	30	fastelavnsfest	smedelærlinge, Grenå.	19.00
Ma	13/3	10	møde	ligningskommis- sion, Gjerrild.	09.00
-	-	100	jubilæum	Voldby Andels- kasse.	19.30
Ti	14/3	10	»torskegilde«	Gjerrild.	10.00
Ons	15/3	40	sølvbryllup	Gjerrild.	18.00

1967	Antal gæster	Aktivitet	Sted	Klotteslet
To 16/3	20	møde	fagforening, <i>Gjerrild.</i>	19.00
Fre 17/3	20	møde	landvæsnet, <i>Randers.</i>	15.00
Sø 19/3 (palme- søndag)	100	bankospil	idrætsforening, <i>Gjerrild.</i>	19.30
To 23/3 (skær- torsdag)	35	bryllup	<i>Grenå.</i>	18.00
Lø 25/3 (påske- lørdag)	150	bal	idrætsforening, <i>Gjerrild.</i>	19.00
Lø 1/4	30	bryllup	<i>Grenå.</i>	18.00
Sø 9/4	53	konfirmation (en pige)	<i>Fladstrup, Lyngby s.</i>	13.00
Ti 11/4	28	møde	husmoderfor- ening, <i>Gjerrild.</i>	14.00
Lø 15/4	61	bryllup	<i>Grenå.</i>	18.00
Ti 18/4	23	møde	husmoderfor- ening, <i>Gjerrild.</i>	20.00
Ma 24/4	41	bal/dans	plejerforening, <i>Dalstrup, Villersø s.</i>	20.00
Ti 25/4	12	møde	fagforening, <i>Gjerrild.</i>	19.00
Ons 26/4	16	aktiveringsmøde	<i>Grenå.</i>	20.00
Lø 29/4	40	liegstow	folkedanserfor- ening, <i>Gjerrild.</i>	19.30
Sø 30/4 (Valborg- aften)	35	konfirmation (en dreng)	<i>Grenå.</i>	12.30
Ti 2/5	40	møde	husmoderfor- ening, <i>Gjerrild.</i>	20.00
Ons 3/5	35	guldbryllup	<i>Alsrode, Alsø s.</i>	18.00
Lø 6/5	52	guldbryllup	<i>Voldby.</i>	18.00
Sø 7/5	45	fødselsdag	<i>Veggerslev, Voldby s.</i>	17.00
Lø 13/5	200	pinsebal	idrætsforening, <i>Gjerrild.</i>	20.00
Sø 14/5	22	udflugt	<i>Alborg.</i>	15.00
- -	18	barnedåb	<i>Grenå.</i>	20.00
Fre 19/5	20	møde	<i>Gjerrild.</i>	12.00
Lø 20/5	10	bryllup	<i>Emmelev, Voldby s.</i>	13.00
Ma 22/5	8	møde	fagforening, <i>Gjerrild.</i>	15.00

1967		Antal gæster	Aktivitet	Sted	Klokkeslet
To	25/5	45	guldbryllup	<i>Gjerrild.</i>	18.00
Lø	3/6	50	generalforsamling	<i>Gjerrild Nordstrands Vandværk.</i>	15.00
Fre	9/6	50	udstilling	<i>Caltex, Grenå.</i>	15.00
Ti	13/6	43	udflugt	<i>Ålborg.</i>	21.00
Ons	14/6	20	demonstration	<i>Århus.</i>	14.30
To	15/6	50	fødselsdag	<i>Gjerrild.</i>	18.30
Sø	18/6	18	konfirmation (en dreng)	<i>Gjerrild.</i>	12.00
-	-	40	konfirmation (en dreng)	<i>Gjerrild.</i>	12.00
Ti	20/6	29	fødselsdag	<i>Rimsø.</i>	18.00
Ons	21/6	100	udflugt	pensionistfor- ening, <i>Hobro.</i>	21.00
To	22/6	15	konfirmation (eftergilde)	<i>Bønnerup, Hemmed s.</i>	18.30
-	-	16	fødselsdag	<i>Gjerrild.</i>	20.30
Fre	23/6	50	efterbryllup	<i>Glesborg.</i>	20.00
Lø	24/6	40	spisning	sportsfiskerklub, <i>Randers.</i>	20.00
-	-	22	fødselsdag	<i>Gjerrild.</i>	18.00
Fre	30/6		bal (aflyst)	<i>Grenå.</i>	17.30
Lø	1/7	27	bryllup	pop-klub, <i>Grenå.</i>	20.00
Ons	5/7	6	bestyrelsesmøde	brugsen, <i>Gjerrild.</i>	19.00
Lø	8/7	75	70-års fødselsdag	<i>Rimsø.</i>	12.30
-	-	450	skovbal	idrætsforening, <i>Gjerrild.</i>	12.00
Sø	16/7	40	70-års fødselsdag	<i>Gjerrild.</i>	20.00
Ma	17/7	23	60-års fødselsdag	<i>Grenå.</i>	18.30
Ti	18/7	50	sølvbryllup	<i>Gjerrild.</i>	21.30
Ons	19/7	48	sølvbryllup	<i>Gjerrild.</i>	21.30
To	20/7	30	eftergilde	<i>Grenå.</i>	17.30
Fre	21/7	30	diamantbryllup	<i>Grenå.</i>	15.00
Sø	23/7	18	fødselsdag	<i>Randers.</i>	12.00
Ti	25/7	7	demonstration	<i>Carmen Curlers, Kbh.</i>	10.00
Lø	29/7	36	bryllup	<i>Århus.</i>	18.00
Sø	30/7	20	familiefest	<i>Gjerrild.</i>	12.00
Ons	2/8	17	85-års fødselsdag	<i>Gjerrild.</i>	12.00
Ti	8/8	22	fødselsdag	<i>Grenå.</i>	18.30
Lø	12/8	43	familiefest	<i>Dalstrup, Voldby s.</i>	18.30
Lø	19/8	36	bryllup	<i>Hemmed.</i>	18.00
-	-	20	fødselsdag	<i>Gjerrild.</i>	18.30
Lø	26/8	26	personalefest	<i>Grenå.</i>	15.00
Lø	2/9	60	bryllup	<i>Thorsø, Voldby s.</i>	17.30
Sø	3/9	12	fødselsdag	<i>Grenå.</i>	12.00

<i>1967</i>		Antal gæster	Aktivitet	Sted	Klokkeslet
To	7/9	50	sølvbryllup	<i>Albæk.</i>	18.00
Lø	9/9	31	bryllup	<i>Grenå.</i>	18.30
To	14/9	108	andespil	folkedanserfor- ening, <i>Gjerrild.</i>	19.00
Lø	16/9	35	høstgilde	<i>Gjerrild.</i>	19.00
To	21/9	30	møde	fagforening, <i>Gjerrild.</i>	15.00
Fre	22/9	17	75-års fødselsdag	<i>Voldby.</i>	12.00
Lø	23/9	27	bryllup	<i>Grenå.</i>	18.00
Sø	24/9	123	bankospil	idrætsforening, <i>Gjerrild.</i>	19.00
Ti	10/10	168	andespil	husmoderforening, <i>Gjerrild.</i>	18.00
-	-	6	bestyrelsesmøde	fagforening, <i>Gjerrild.</i>	19.00
To	12/10	12	bestyrelsesmøde	sygekassen, <i>Gjerrild.</i>	20.00
Lø	14/10	125	bal	idrætsforening, <i>Gjerrild.</i>	20.00
Lø	21/10	34	fødselsdag	<i>Voldby.</i>	18.30
Sø	22/10	30	udflugt	<i>Århus.</i>	20.00
Ons	25/10	41	sølvbryllup	<i>Stenvad, Fjellerup s.</i>	18.00
To	26/10	35	begravelse	<i>Brønstrup, Gjerrild s.</i>	15.30
Fre	27/10	26	sammenkomst m/ spisning	<i>Djurslands</i> dragonforening.	19.30
Lø	28/10	50	sammenkomst m/ spisning	idrætsforening, <i>Gjerrild.</i>	19.00
Sø	29/10	100	andespil	socialdemokratisk forening, <i>Gjerrild.</i>	20.00
Ma	30/10	56	sølvbryllup	<i>Gjerrild.</i>	18.00
Fre	3/11	20	bagedemonstration	husmoderforening, <i>Gjerrild.</i>	14.00
Lø	4/11	52	30-års stiftelsesfest	smedelærlinge, <i>Grenå.</i>	18.00
-	-	27	bryllup	<i>Homå.</i>	18.00
Ma	6/11	20	80-års fødselsdag	<i>Gjerrild.</i>	15.00
Fre	10/11	20	generalforsamling	<i>Stokkebro, Gjerrild s.</i>	20.00
Lø	11/11	32	60-års fødselsdag	<i>Gjerrild.</i>	12.00
Lø	18/11	39	75-års fødselsdag	<i>Grenå.</i>	18.30
Ti	21/11	55	generalforsamling	idrætsforening, <i>Gjerrild.</i>	20.00
Ons	22/11	31	fødselsdag	<i>Grenå.</i>	18.30

1967/68	Antal gæster	Aktivitet	Sted	Klotteslet
Fre 24/11	20	vælgermøde	Den radikale venstre- vælgerforening, Grenå.	20.00
Ti 28/11	100	sammenkomst	Nørre-Djurs- Gjerrild-Hemmed pensionistforening.	14.00
Sø 3/12	17	fødselsdag	Lille-Estrup.	12.30
Ti 5/12	27	85-års fødselsdag	Gjerrild.	18.00
Lø 9/12	23	bryllup	Rimsø.	18.00
Ma 11/12	11	»torskegilde«	Gjerrild.	10.00
Ons 13/12	100	adventsfest	husmoderfor- ening, Gjerrild.	18.30
Lø 16/12	24	fødselsdag	Sostrup, Gjerrild s.	18.00
Sø 17/12	80	andespil	idrætsforening, Gjerrild.	19.00
Ma 25/12 (juledag)	230	bal	idrætsforening, Gjerrild.	18.00
<i>1968</i>				
Ti 2/1	73	begravelse	Gjerrild.	18.00
Ons 3/1	58	sølvbryllup	Glesborg.	18.00
Lø 6/1	60	begravelse	Stenvad, Fjellerup s.	18.00
To 18/1	60	70-års fødselsdag	Gjerrild.	18.00
Fre 19/1	15	vælgermøde	De uafhængige.	14.00
- -	150	dansant	hotel »Jærggården«, Gjerrild.	20.00
Ma 22/1	25	damefrokost	Bønnerup, Hemmed s.	12.00
Fre 26/1	125	dansant	hotel »Jærggården«, Gjerrild.	20.00
Ons 31/1	42	70-års fødselsdag	Gjerrild.	12.00
Fre 2/2	130	dansant	hotel »Jærggården«, Gjerrild.	20.00
Lø 3/2	20	60-års fødselsdag	Grenå.	18.30
- -	12	møde	Frednings-Anke- nævnet.	14.00
Ma 5/2	32	møde	husmoderfor- ening, Gjerrild.	20.00
Ons 7/2	20	personalefest	Grenå.	18.30
Fre 9/2	150	dansant	hotel »Jærggården«, Gjerrild.	20.00
Lø 10/2	82	lodsejerfest	jagtforening, Gjerrild.	20.00

1968		Antal gæster	Aktivitet	Sted	Klokkeslet
To	15/2	20	møde/demonstration	hjemmeværnet, Voldby.	20.00
Fre	16/2	140	dansant	hotel »Jærggården«, Gjerrild.	20.00
Fre	23/2	150	dansant	hotel »Jærggården«, Gjerrild.	20.00
Lø	24/2	135	bal	idrætsforening, Gjerrild.	20.00
-	-	20	møde/sammenkomst	lærlingeforening, Grenå.	20.00
Ti	27/2	36	75-års fødselsdag	Rimsø.	18.30
Ons	28/2	13	generalforsamling	jagtforening, Gjerrild.	19.30
Fre	1/3	150	dansant	hotel »Jærggården«, Gjerrild.	20.00
Lø	2/3	58	bryllup	Glesborg.	18.00
Sø	3/3	70	efterbryllup	Karlby.	18.30
Ons	6/3	25	møde	husmoderforening, Gjerrild.	14.00
To	7/3	58	sølvbryllup	hvilehjem, Voldby.	17.00
Fre	8/3	24	eftergilde	Voldby.	12.00
-	-	150	dansant	hotel »Jærggården«, Gjerrild.	20.00
Lø	9/3	35	fødselsdag	Gjerrild.	18.00
Sø	10/3	98	bryllup	Gjerrild.	17.30
Ti	12/3	10	»torskegilde«	Gjerrild.	10.00
Fre	15/3	150	dansant	hotel »Jærggården«, Gjerrild.	20.00
Lø	16/3	32	bryllup	Grenå.	17.00
Sø	17/3	30	fødselsdag	Skiffard, Tøstrup s.	17.00
-	-	20	møde	Grenå.	14.00
Fre	22/3	150	dansant	hotel »Jærggården«, Gjerrild.	20.00
-	-	9	møde	vejudvalg, Nørre-Djurs.	12.30
Lø	23/3	70	bal	Nørre Djurs Social- demokratiske For- ening.	20.00
Ti	26/3	20	generalforsamling	fryseriet, Gjerrild.	20.00
Ons	27/3	6	møde	fagforening, Gjerrild.	19.00
Fre	29/3	150	dansant	hotel »Jærggården«, Gjerrild.	20.00
Lø	30/3	91	bryllup	Hammelev.	18.00

1968		Antal gæster	Aktivitet	Sted	Klokkeslet
Sø	31/3	39	konfirmation (en pige)	<i>Grenå.</i>	17.00
Ons	3/4	25	møde	husmoderforening, <i>Gjerrild.</i>	19.30
To	4/4	30	møde	venstrevælgerfor- ening, <i>Gjerrild.</i>	20.00
Fre	5/4	140	dansant	hotel »Jægergården«, <i>Gjerrild.</i>	20.00
Lø	6/4	51	sølvbryllup	<i>Karlby.</i>	18.00
Sø	7/4	32	konfirmation (en dreng)	<i>Grenå.</i>	13.00
-	-	29	konfirmation (en pige)	<i>Grenå.</i>	13.00
-	-	12	konfirmation (en pige)	<i>Grenå.</i>	13.00
Ons	10/4	44	fødselsdag	<i>Glesborg.</i>	20.00
-	-	32	fødselsdag	<i>Gjerrild.</i>	12.00
Lø	13/4 (påske- lørdag)	200	bal	idrætsforening, <i>Gjerrild.</i>	20.00
Ons	17/4	35	sølvbryllup	<i>Gjerrild.</i>	18.00
Fre	19/4	145	dansant	hotel »Jægergården«, <i>Gjerrild.</i>	20.00
			fødselsdag	hvilehjem, <i>Gjerrild.</i>	15.00
Lø	20/4	60	bal (liegstow)	folkedanserforening, <i>Gjerrild.</i>	20.00
-	-	35	bryllup	<i>Gjerrild.</i>	18.00
Sø	21/4	25	konfirmation (en dreng)	<i>Grenå.</i>	13.00
-	-	30	konfirmation (en pige)	<i>Grenå.</i>	13.00
Fre	26/4	140	dansant (For de unge på fyrrer)	hotel »Jægergården«, <i>Gjerrild.</i>	20.00
Sø	28/4	36	konfirmation	<i>Dalstrup,</i> <i>Villersø s.</i>	13.00
Ons	1/5	30	møde	husmoderfor- ening, <i>Gjerrild.</i>	20.00
Fre	3/5	140	dansant	hotel »Jægergården«, <i>Gjerrild.</i>	20.00
Lø	4/5	31	70-års fødselsdag	<i>Gjerrild.</i>	12.00
Sø	5/5	35	konfirmation (en pige)	<i>Grenå.</i>	18.00
-	-	7	konfirmation (en pige)	<i>Mastrup, Ginnerup s.</i>	18.00
-	-	36	konfirmation (en dreng)	<i>Grenå.</i>	12.00
Ti	7/5	24	fødselsdag	<i>Glesborg.</i>	18.00
To	9/5	82	fødselsdag	<i>Glesborg.</i>	18.00
Fre	10/5	17	barnedåb	<i>Tranbjerg.</i>	18.00

1968	Antal gæster	Aktivitet	Sted	Klokkeslet
Lø 11/5	46	afslutningsfest	folkedanserfor- ening, <i>Gjerrild.</i>	19.00
- -	25	fødselsdag	<i>Veggerslev.</i>	18.00
Sø 12/5 (Mors dag)	100	fuldt hus	hovedsagelig fra <i>Grenå.</i>	12.00
Ma 13/5	40	fødselsdag	<i>Gjerrild.</i>	12.30
Ons 15/5	50	generalforsamling	folkedanserfor- ening, <i>Gjerrild.</i>	20.00
To 16/5	48	sølvbryllup	<i>Hemmed.</i>	18.00
Fre 17/5	140	dansant	hotel »Jægergården«, <i>Gjerrild.</i>	20.00
Lø 18/5	36	bryllup	<i>Tranehuse,</i> <i>Fjellerup s.</i>	18.00
Sø 19/5	21	70-års fødselsdag	<i>Grenå.</i>	12.00
Ons 22/5	43	udflugt	funktionærforenin- gen for Grenå- værket, <i>Grenå.</i>	19.30
- -	14	skovtur	lærere fra Østre Skole, <i>Grenå.</i>	20.00
- -	15	møde	fagforening, <i>Gjerrild.</i>	19.00
Lø 25/5	40	generalforsamling	<i>Gjerrild</i> Nordstrands Vandværk.	15.00
Lø 1/6	198	pinsebal	idrætsforening, <i>Gjerrild.</i>	20.00
Ma 3/6 (2. pinse- dag)	28	bryllup	<i>Gjerrild.</i>	18.00
Lø 8/6	18	75-års fødselsdag	<i>Kastbjerg.</i>	18.30
Sø 9/6	52	60-års fødselsdag	<i>Gjerrild.</i>	18.00
Lø 15/6	90	jubilæum	fagforening, <i>Gjerrild.</i>	18.00
Ti 18/6	54	75-års fødselsdag	<i>Rimsø.</i>	18.00
To 20/6	27	udflugt	handelsskole, <i>Grenå.</i>	19.30
Sø 23/6	33	konfirmation (en dreng)	<i>Gjerrild.</i>	12.30
- -	20	konfirmation (en pige)	<i>Grenå.</i>	12.30
- -	34	konfirmation (en dreng)	<i>Grenå.</i>	18.30
Lø 29/6	200	skovbal	hotel »Jægergården«, idrætsforening, <i>Gjerrild.</i>	20.00
Lø 6/7	23	65-års fødselsdag	<i>Grenå.</i>	18.00
Ons 10/7	30	efter-konfirmation	<i>Gjerrild.</i>	20.00
Ma 15/7	50	møde	husmoderfor- ening, <i>Gjerrild.</i>	19.00

1968	Antal gæster	Aktivitet	Sted	Klokkeslet
Lø 20/7	34	bryllup	<i>Grenå.</i>	19.00
- -	28	fødselsdag	<i>Randers.</i>	18.30
Sø 21/7	42	fødselsdag	<i>Grenå.</i>	12.00
Ma 22/7	50	eftergilde	<i>Grenå.</i>	18.00
Ti 23/7	10	fødselsdag	<i>Gjerrild.</i>	15.00
Ons 24/7	70	afsl. orienteringsløb	<i>Djurslands motorklub.</i>	16.30
- -	50	begravelse	<i>Gjerrild.</i>	15.00
To 25/7	70	krondiamantbryllup	<i>Grenå.</i>	18.00
Lø 27/7	27	80-års fødselsdag	<i>Randers.</i>	18.00
Ma 29/7	22	80-års fødselsdag	<i>Hemmed.</i>	18.00
Fre 2/8	14	aktiveringsmøde	<i>Dansk Folke- forsikring.</i>	19.30
Ons 7/8	83	75-års fødselsdag	<i>Mastrup, Ginnerup s.</i>	18.00
Ti 13/8	35	ålegilde	<i>Rotary-klub, Grenå.</i>	18.30
To 15/8	42	sølvbryllup	<i>Veggerslev.</i>	18.00
- -	9	fødselsdag	<i>Randers.</i>	18.30
Sø 18/8	8	80-års fødselsdag	<i>Hemmed.</i>	18.00
- -	13	fødselsdag	<i>Bønnerup, Hemmed s.</i>	18.30
Ma 19/8	50	85-års fødselsdag	<i>Gjerrild.</i>	18.00
Fre 23/8	36	65-års fødselsdag	<i>Kastbjerg.</i>	18.30
Lø 24/8	45	bryllup	<i>Grenå.</i>	18.00
Ons 28/8	14	udflugt	<i>Støvring-Møllerup Sygekasse.</i>	18.30
- -	15	udflugt	<i>Tirstrup Sygekasse.</i>	16.30
Lø 31/8	32	bryllup	<i>Grenå.</i>	18.30
- -	12	lidkøb	<i>Gjerrild.</i>	18.00
Lø 7/9	60	guldbryllup	<i>Glesborg.</i>	18.00
Ons 11/9	23	barnevåb	<i>Kirial, Enslev s.</i>	12.00
Lø 14/9	99	høstgilde	<i>hotel/by, Gjerrild.</i>	19.00
Ti 17/9	55	fødselsdag	<i>Gjerrild.</i>	12.00
To 19/9	42	70-års fødselsdag	<i>Albøge.</i>	18.30
Lø 21/9	52	sølvbryllup	<i>Grenå.</i>	18.00
Lø 28/9	32	fødselsdag	<i>Gjerrild.</i>	18.30
Ons 2/10	152	andespil	<i>husmoderfor- ening, Gjerrild.</i>	20.00
To 3/10	42	sølvbryllup	<i>Anholt.</i>	18.00
Lø 5/10	32	fødselsdag	<i>Gjerrild.</i>	18.00
Sø 6/10	30	guldbryllup	<i>Grenå.</i>	18.00
- -	25	fødselsdag	<i>Grenå.</i>	18.30
Ma 7/10	50	70-års fødselsdag	<i>Voldby.</i>	17.30

1968		Antal gæster	Aktivitet	Sted	Klokkeslet
To	10/10	60	begravelse	<i>Gjerrild.</i>	15.00
-	-	52	bryllup	<i>Grenå.</i>	19.00
Lø	13/10	100	andespil	Socialdem. For- ening, <i>Gjerrild.</i>	19.00
Ma	15/10	42	fødselsdag	<i>Torsø, Voldby s.</i>	18.30
-	-	74	andespil	politisk forening, <i>Gjerrild.</i>	19.00
Ti	16/10	30	generalforsamling	Socialdemokr. For- ening, <i>Gjerrild.</i>	20.00
Ons	17/10	30	fødselsdag	<i>Hemmed.</i>	18.30
Ma	23/10	14	generalforsamling	jagtforening, <i>Gjerrild.</i>	18.30
Ons	26/10	6	kobberbryllup	<i>Bønnerup,</i> <i>Hemmed s.</i>	19.00
To	27/10	33	guldbryllup	<i>Bønnerup.</i>	19.00
Fre	28/10	11	efter-→torskegilde	<i>Gjerrild.</i>	10.00
Lø	29/10	50	møde	omsorgsudvalget, <i>Nørre-Djurs.</i>	14.00
Ma	31/10	85	fødselsdag	<i>Ørum, Ramten s.</i>	18.30
Ons	2/11	58	bryllup	<i>Grenå.</i>	18.00
To	3/11	75	fødselsdag	<i>Gjerrild.</i>	18.30
Ti	8/11	8	møde	jagtforening, <i>Gjerrild.</i>	14.00
Ons	9/11	21	møde	Slagtermesterfor- ening, <i>Grenå.</i>	20.00
To	10/11 (mortens- aften)	80	dans/spisning	hotel »Jærgården«, <i>Gjerrild.</i>	20.00
Lø	12/11	12	møde	Konservativ vælger- forening, <i>Gjerrild.</i>	20.00
Ma	14/11	74	sølvbryllup	<i>Sangstrup, Voldby s.</i>	18.30
Ons	16/11	35	fødselsdag	<i>Grenå.</i>	19.00
-	-	70	liegstow	folkedanserfor- ening, <i>Gjerrild.</i>	20.00
To	17/11	80	efter-bryllup	<i>Gjerrild.</i>	18.00
Fre	18/11	70	fødselsdag	<i>Fannerup,</i> <i>Ginnerup s.</i>	18.30
Lø	19/11	62	fødselsdag	<i>Stokkebro,</i> <i>Gjerrild s.</i>	18.30
-	-	57	fødselsdag	<i>Voldby.</i>	18.00
-	-	14	fødselsdag	<i>Trustrup, Lyngby s.</i>	19.00
Sø	20/11	21	generalforsamling	idrætsforening, <i>Gjerrild.</i>	20.00

<i>1968/69</i>		Antal gæster	Aktivitet	Sted	Klokkeslet
Ti	22/11	15	begravelse	<i>Marie Magdalene s.</i>	15.00
Ons	23/11	150	bal	idrætsforening, <i>Gjerrild.</i>	20.00
-	-	40	begravelse	<i>Gjerrild.</i>	15.00
Ons	30/11	80	afslutningsfest	motorklub, <i>Grenå.</i>	20.00
To	1/12	20	barneåb	<i>Gjerrild.</i>	12.00
Sø	4/12	100	andespil	idrætsforening, <i>Gjerrild.</i>	19.00
Ma	5/12	75	fødselsdag	<i>Gjerrild.</i>	18.00
Ons	7/12	42	afslutningsfest	idrætsforening, <i>Gjerrild.</i>	20.00
-	-	20	fødselsdag	<i>Gjerrild.</i>	18.00
To	8/12	130	andespil	Socialdemokr. For- ening, <i>Nørre-Djurs.</i>	19.30
-	-	44	fødselsdag	<i>Hammelev.</i>	18.00
Ma	12/12	64	adventsfest	husmoderfor- ening, <i>Gjerrild.</i>	20.00
Ti	13/12	48	guldbryllup	<i>Grenå.</i>	18.30
-	-	96	rejsegilde	<i>Gjerrild.</i>	15.00
Ons	14/12	19	jule-firmafest	<i>Grenå.</i>	18.00
Sø	18/12	98	generalforsamling	fagforening, <i>Grenå.</i>	20.00
Sø	25/12	300	bal	idrætsforening, <i>Gjerrild.</i>	20.00
Ma	26/12	35	bryllup	<i>Grenå.</i>	18.30
<i>1969</i>					
Lø	4/1	50	bryllup	<i>Grenå.</i>	17.30
Ons	8/1	25	60-års fødselsdag	<i>Voldby.</i>	19.00
Ons	15/1	50	møde	<i>Nørre-Djurs</i> husmandsforening.	14.00
Ma	20/1	40	møde	landboforening, <i>Nørre-Djurs.</i>	13.30
-	-	42	møde	husmoderforening, <i>Gjerrild.</i>	20.00
Ti	21/1	60	møde	landboforening, <i>Nørre-Djurs.</i>	13.30
Ma	27/1	80	møde	Shell, <i>Grenå.</i>	13.30
Ti	28/1	50	møde	landboforening, <i>Nørre-Djurs.</i>	13.30
Ti	4/2	45	møde	omsorgsudvalg, <i>Nørre-Djurs.</i>	14.00
Lø	8/2	40	begravelse	<i>Marie Magdalene s.</i>	17.50

1969		Antal gæster	Aktivitet	Sted	Klokkeslet
To	13/2	60	fødselsdag	Voldby.	12.00
-	-	8	fødselsdag	Tornled, Voldby s.	18.00
Lø	15/2	80	fastelavnsfest	hotel »Jægergården«, Gjerrild.	18.00
-	-	5	møde	mesterforening, Grendå.	15.00
Ma	17/2	25	demonstration	husmoderforening, Gjerrild.	14.00
Ti	18/2	10	møde	fryseboksforening, Gjerrild.	20.00
Fre	21/2	15	møde	landvæsenkommission, Randers.	14.00
Lø	22/2	100	jubilæum	Kvindeligt Arbejderforbund, Grendå.	19.00
Ons	26/2	17	generalforsamling	jagtforening, Gjerrild.	20.00
Fre	28/2	30	generalforsamling	mesterforening, Grendå.	14.00
Lø	1/3	47	bryllup	Grendå.	18.00
Sø	2/3	30	fødselsdag	Voldby.	12.00
-	-	80	bryllup	Mastrup, Ginnerup s.	18.00
Ti	4/3	50	møde	omsorgsudvalget, Nørre-Djurs.	14.00
Lø	8/3	80	lodsejerfest	hotel »Jægergården«, Gjerrild.	15.00
Sø	9/3	33	fødselsdag	Bjødstrup, Bregnet s.	12.00
Ti	11/3	10	»torskegilde«	Gjerrild.	9.00
Ons	12/3	8	»torskegilde«	Gjerrild.	9.00
To	13/3	50	aktiveringsmøde	bank, Grendå.	20.00
Fre	14/3	40	demonstration	husmoderforening, Gjerrild.	14.00
Ti	18/3	50	møde	husmoderforening, Nørre-Djurs.	14.30
Lø	22/3	100	jubilæum	husmoderforening, Gjerrild.	18.00
Sø	23/3	103	andespil	Socialdemokratisk Forening, Nørre-Djurs.	20.00
To	27/3	100	fødselsdag	Glesborg.	18.00
Fre	28/3	47	udflugt	Grendå.	20.00
Lø	29/3	50	bal (For de unge på fyrre)	hotel »Jægergården«, Gjerrild.	20.00
To	3/4	16	barnedåb	Bogense.	12.00

1969		Antal gæster	Aktivitet	Sted	Klokkeslet
Fre	4/4	10	udflugt	<i>Grenå.</i>	20.00
Lø	5/4	45	bryllup	<i>Birkedal, Grenå lds.</i>	18.00
Sø	6/4				
	(1. påske-				
	dag)	12	barnedåb	<i>Rimsø.</i>	12.30
-	-	33	sølvbryllup	<i>Emmelev, Rimsø s.</i>	18.00
Ons	9/4	40	90-års fødselsdag	<i>Gjerrild.</i>	14.30
Lø	12/4	57	spisning	korforening, <i>Grenå.</i>	19.30
-	-	9	møde	vejudvalg, <i>Nørre-</i> <i>Djurs.</i>	12.00
Fre	18/4	19	fødselsdag	<i>Rimsø.</i>	15.00
-	-	13	møde	fagforening, <i>Grenå.</i>	19.30
Lø	19/4	40	liegstow	folkedanserfor- ening, <i>Gjerrild.</i>	20.00
Sø	20/4	15	konfirmation (en dreng)	<i>Tornled, Voldby s.</i>	12.00
-	-	20	konfirmation (en pige)	<i>Grenå.</i>	17.30
-	-	19	konfirmation (en pige)	<i>Veggerslev.</i>	12.00
-	-	45	konfirmation (en dreng)	<i>Glesborg.</i>	12.00
-	-	49	konfirmation (en dreng)	<i>Homå.</i>	14.00
Ma	21/4	15	møde	fredningsnævn, <i>Randers.</i>	15.00
-	-	23	konfirmation (en pige)	<i>Grenå.</i>	12.00
Ti	22/4	65	sølvbryllup	<i>Glesborg.</i>	18.00
Ons	23/4	30	demonstration	husmoderfor- ening, <i>Gjerrild.</i>	14.00
To	24/4	51	eftergilde	<i>Gjerrild.</i>	18.30
Lø	26/4	123	bal	idrætsforening, <i>Gjerrild.</i>	20.00
-	-	22	bryllup	<i>Grenå.</i>	18.00
Sø	27/4	28	konfirmation	<i>Fuglsang, Alsø s.</i>	17.00
-	-	24	konfirmation	<i>Grenå.</i>	17.00
-	-	57	konfirmation	<i>Glesborg.</i>	17.00
-	-	31	konfirmation	<i>Grenå.</i>	12.00
Ons	30/4	56	guldbryllup	<i>Glesborg.</i>	17.00
-	-	29	sølvbryllup	<i>Grenå.</i>	18.00
To	1/5	50	fødselsdag	<i>Voldby.</i>	18.00
Lø	3/5	75	bryllup	<i>Karlbj.</i>	18.00
Sø	4/5	46	konfirmation	<i>Fjellerup.</i>	17.00
-	-	45	80-års fødselsdag	<i>Grenå.</i>	12.00
Ma	5/5	19	fødselsdag	<i>Voldby.</i>	12.00
Lø	10/5	60	fødselsdag	<i>Thorsø, Voldby s.</i>	18.00

1969	Antal gæster	Aktivitet	Sted	Klokkeslet
Sø 11/5 (Mors dag)	38	fødselsdag	<i>Gjerrild.</i>	18.00
- -	100	fuldt hus	hovedsagelig fra <i>Grenå.</i>	12.00
Ons 14/5	55	sølvbryllup	<i>Glesborg.</i>	17.30
Lø 17/5	49	bryllup	<i>Glesborg.</i>	18.00
Sø 18/5	32	møde	vandværk, <i>Gjerrild.</i>	14.00
Ti 20/5	45	sølvbryllup	<i>Gjerrild.</i>	18.00
Ons 21/5	20	udflugt	<i>Dalstrup, Villersø s.</i>	15.30
To 22/5	25	begravelse	<i>Glesborg.</i>	14.45
- -	60	begravelse	<i>Bønnerup,</i> <i>Hemmed s.</i>	15.00
Fre 23/5	65	sidste skoledag	<i>Voldby skole.</i>	06.00
- -	20	sidste skoledag	<i>Østre skole, Grenå.</i>	06.30
- -	20	sidste skoledag	<i>Østre Skole, Grenå.</i>	07.00
Lø 24/5	40	begravelse	<i>Gjerrild.</i>	15.30
- -	59	bryllup	<i>Hammelev.</i>	18.00
Sø 25/5 (1. pinse- dag)	100	pinsefest	hotel »Jægergården«, <i>Gjerrild.</i>	10.00
Ons 28/5	43	sølvbryllup	<i>Grenå.</i>	18.00
To 29/5	45	sølvbryllup (eftergilde)	<i>Gjerrild.</i>	20.00
Fre 30/5	19	efter-guldbryllup	<i>Glesborg.</i>	17.00
Lø 31/5	50	60-års fødselsdag	<i>Gjerrild.</i>	18.00
- -	24	70- års fødselsdag	<i>Grenå.</i>	18.00
Lø 7/6	58	firmafest	<i>Grenå.</i>	18.00
Sø 8/6	10	fødselsdag	<i>Stenvad, Glesborg s.</i>	18.00
- -	15	bryllup	<i>Hemmed.</i>	18.00
Ma 9/6	175	udflugt	omsorgsudvalg, <i>Spentrup-Gassum.</i>	13.00
Ti 10/6	22	sølvbryllup	<i>Grenå.</i>	18.30
To 12/6	70	fødselsdag	<i>Gjerrild.</i>	18.00
Fre 13/6	22	fødselsdag	<i>Grenå.</i>	12.00
Lø 14/6	30	60-års fødselsdag	<i>Grenå.</i>	18.00
- -	27	udflugt	<i>Grenå.</i>	19.00
- -	22	kaffebord	<i>Sostrup, Gjerrild s.</i>	14.00
Sø 15/6	19	fødselsdag	<i>Grenå.</i>	19.00
- -	27	udflugt	afholdsforening, <i>Randers.</i>	20.00
Ons 18/6	40	udflugt	<i>Dalstrup, Villersø s.</i>	17.30
To 19/6	40	udflugt	<i>Dalstrup, Villersø s.</i>	14.00
Lø 21/6	33	bryllup	<i>Hemmed.</i>	17.30

1969		Antal gæster	Aktivitet	Sted	Klokkeslet
Sø	22/6	30	konfirmation	Glesborg.	18.00
-	-	40	udflugt	menighedsråd, Århus.	19.00
Ons	25/6	40	fødselsdag (eftergilde)	Gjerrild.	20.00
Lø	28/6	53	bryllup	Gjerrild.	18.00
-	-	14	fødselsdag	Veggerslev.	18.00
Lø	5/7	13	møde	Grenå.	18.00
Ma	7/7	31	70-års fødselsdag	Glesborg.	18.00
Ons	9/7	38	sølvbryllup	Grenå.	18.00
To	10/7	28	fødselsdag	Veggerslev.	18.00
Lø	12/7	300	skovbal	Gjerrild.	20.00
Ma	14/7	40	sølvbryllup	Grenå.	18.30
Fre	18/7	14	fødselsdag	Skindbjerg, Kastbjerg s.	18.00
Lø	19/7	66	bryllup	Tvedhuse, Glesborg s.	17.00
Ti	22/7	88	sølvbryllup	Ebeltoft.	20.00
To	24/7	33	udflugt	Voldby.	17.30
Fre	25/7	40	begravelse	Veggerslev.	14.30
Lø	26/7	75	fødselsdag	Grenå.	12.30
Ma	28/7	28	fødselsdag	Gjerrild.	18.00
Sø	3/8	10	fødselsdag	Gjerrild.	12.30
To	7/8	10	»torskegilde«	Gjerrild	09.00
Lø	9/8	28	familiefest	Grenå.	18.30
Sø	10/8	18	barneåb	Gjerrild.	12.30
Ti	12/8	45	sølvbryllup	Allingåbro.	18.00
Lø	16/8	48	bryllup	Lyngby.	18.00
Sø	17/8	49	fødselsdag	Grenå.	12.00
Ti	19/8	35	ålegilde	Rotary, Grenå.	18.00
Lø	23/8	35	70-års fødselsdag	Hammelev.	18.00
Sø	24/8	15	fødselsdag	Gjerrild.	12.30
Ti	26/8	39	sølvbryllup	Hellum.	18.00
Sø	31/8	10	fødselsdag	Randers.	15.00
Ons	3/9	45	fødselsdag	Dystrup, Ramten s.	18.00
Lø	6/9	54	udflugt	forening (»Gamle Arbejdere«) Grenå.	18.30
Ti	9/9	48	70-års fødselsdag	Dalstrup, Villersø s.	18.30
Lø	13/9	37	bryllup	Grenå.	18.30
Sø	14/9	75	udflugt	Stenvad, Glesborg s.	12.00
Ma	15/9	36	fødselsdag	Hammelev.	18.00
Ti	16/9	39	sølvbryllup	Grenå.	12.30
Ons	17/9	94	udstilling	Auning.	19.30
Fre	19/9	20	fødselsdag	København.	19.00

1969	Antal gæster	Aktivitet	Sted	Klokkeslet
Lø 20/9	144	høstgilde	byen/Gjerrild.	19.30
Sø 21/9	36	50-års fødselsdag	Grenå.	12.00
Ons 24/9	7	sølvbryllup	Randers.	17.30
- -	50	begravelse	Stenvad, Glesborg s.	18.30
Lø 27/9	100	opmarch	Djurslands Motorklub.	21.30
Sø 28/9	15	udflugt	menighedsråd, Hemmed.	15.00
Ti 30/9	23	fødselsdag	Dolmer, Grenå lds.	18.30
To 2/10	40	møde	Djurslands Motor- klub.	20.00
Lø 4/10	20	udflugt	Grenå.	18.30
- -	39	bal	sejlkлуб, Grenå.	19.00
Sø 5/10	129	andespil	Socialdemokr. Forening, Nørre-Djurs.	19.30
Ma 6/10	42	fødselsdag	Grenå.	18.30
Ti 7/10	20	fødselsdag	Voldby.	18.30
Fre 10/10	6	møde	Den radikale venstre- vælgerforening, N.-Djurs.	20.00
Lø 11/10	16	fødselsdag	Grenå.	12.00
- -	35	fødselsdag	Stenvad, Glesborg s.	18.00
Sø 12/10	50	sølvbryllup	Grenå.	12.00
Ma 13/10	50	fødselsdag	Gjerrild.	20.00
Ti 14/10	16	fødselsdag	Voldby.	12.30
- -	163	andespil	husmoderfor- ening, Gjerrild.	14.30
Ons 15/10	82	fødselsdag	Rimsø.	18.00
Lø 18/10	40	udstilling	Jyske Husmands- foreninger.	14.00
- -	42	75-års fødselsdag	Veggerslev.	12.30
Sø 19/10	34	70-års fødselsdag	Veggerslev.	18.00
Ti 21/10	25	foredrag	husmoderfor- ening, Gjerrild.	15.00
Lø 25/10	82	bryllup	Ørum, Ramten s.	18.00
Sø 26/10	12	fødselsdag	Stenvad, Glesborg s.	12.00
Ma 27/10	8	møde	fagforening, Grenå.	18.00
Ons 29/10	49	fødselsdag	Stenvad, Glesborg s.	18.30
- -	51	sølvbryllup	Glesborg.	19.30
To 30/10	13	fødselsdag	Sangstrup, Voldby s.	18.30
Lø 1/11	60	liegstow	folkedanserfor- ening, Gjerrild.	20.00

»Jægergården«, Gjerrild.

1969		Antal gæster	Aktivitet	Sted	Klokkeslet
Sø	2/11	40	65-års fødselsdag	Grenå.	12.00
-	-	20	fødselsdag	Glesborg.	12.00
Ti	4/11	50	sammenkomst	omsorgsudvalg, Nørre-Djurs.	14.00
Fre	7/11	20	møde	Den radikale venstre- vælgerforening, N.-Djurs.	20.00
Lø	8/11	20	80-års fødselsdag	Grenå.	18.00
Lø	22/11	25	60-års fødselsdag	Grenå.	14.00
Sø	23/11	24	fødselsdag	Veggerslev.	18.30
Lø	29/11	39	bryllup	Karlby.	18.00
-	-	28	frokost	Emmedbo skov- distrikt, Hemmed s.	12.00
Ons	3/12	26	sølvbryllup	Grenå.	18.00
To	4/12	8	møde	idrætsforening, Gjerrild.	20.00
Lø	6/12	27	60-års fødselsdag	Veggerslev.	18.00
Ti	9/12	60	vælgermøde	Djurslands Venstre- vælger Forening.	20.00
Fre	12/12	13	sølvbryllup	Veggerslev.	12.30
Lø	13/12	14	personalefest	Grenå.	18.30

<i>1969</i>		Antal gæster	Aktivitet	Sted	Klokkeslet
Ma	15/12	80	adventsfest	husmoderfor- ening, <i>Gjerrild.</i>	14.00
Ti	16/12	38	sølvbryllup	<i>Veggerslev.</i>	18.00
-	-	32	sølvbryllup	<i>Trustrup, Lyngby s.</i>	18.00
To	18/12	13	julefest (personalefest)	<i>Grenå.</i>	19.30
Lø	20/12	30	begravelse	<i>Gjerrild.</i>	17.00
-	-	35	skolefest (elever)	<i>Voldby skole.</i>	19.00
-	-	22	skolefest (lærere)	<i>Voldby skole.</i>	19.00
-	-	35	begravelse	<i>Gjerrild.</i>	15.00
To	25/12	190	julebal	idrætsforening, <i>Gjerrild.</i>	20.00
Sø	28/12	40	60-års fødselsdag	<i>Gjerrild.</i>	12.30
-	-	60	børnefest	jagtkonsortium, <i>Århus.</i>	12.00
-	-	9	60-års fødselsdag	<i>Grenå.</i>	18.00
Ti	30/12	58	bryllup (eftergilde)	<i>Sangstrup, Voldby s.</i>	19.00

KUNSTFONDDEBAT 1965

Ved FLEMMING HEMMERSAM

Som et led i undervisningen ved Institut for Folkemindevidenskab under Københavns Universitet indgik kunstfonddebatten fra 1965 i en øvelsesrække for nogle år siden, idet diskussionen hovedsagelig byggede på det dengang publicerede materiale, som senere er blevet trykt i Jørgen Stubgård: »Kunstfond-debatten 65, en hvidbog« (1968), hvor han side 18 giver følgende status:

»Indsamlingen af *underskrifter* var et væsentligt element i debatten. Fra februars sidste uge til udgangen af marts indkom der ialt 32.500 navnetræk til Kulturministeriet. Heraf gav de 25.300 (fordelt på ca. 250 skrivelser) udtryk for protest mod kunstnerstøtten (specielt hædersgaverne) – og 93 pct. af disse underskrifter var indsamlet i Jylland, i første række på initiativ af lagerforvalter P. Rindal, Kolding.

Protesterne kom fra fabrikker, slagterier, værksteder, lokale fagforbund og landboforeninger; fra arbejdere, stats- og kommunalt ansatte funktionærer (jernbane, post, telefon, etc.), kontorfolk, håndværkere, handlende, landmænd, husmødre og fra kredse af »borgere« eller »skatteydere«. I øvrigt kan i flæng nævnes: 150 underskrifter fra politistationerne i Vejle, Esbjerg og Roskilde; 454 fra medarbejdere i SAS region Danmark; 594 af 764 ansatte ved statshospitalet i Viborg; 10 fra Skive sygehus med overlægen og reservelægen i spidsen; 219 studerende og lærere ved ingeniørskolen i Horsens; 93 fra Vordingborg statsseminarium; 28 elever på Askov højskole.

Af de 7200 positive tilkendegivelser blev størsteparten indsamlet blandt et kunst-reproduktionsfirmas kunder, i stor udstrækning fra samme erhvervsgrupper som de protesterende. 200 kom fra industri- og håndværkerskolen i Nykøbing F., og fra Esbjerg udsendes dupliserede lister, der på fire dage fik 800 navnetræk. Andre kom fra seminarier, højskoler, kulturinstitutioner (f. eks. biblioteker) og fra folk med kunstneriske eller liberale erhverv – bl. a. fra journalisterne på et par københavnske bladredaktioner.

Under debatten modtog *kulturministeren* 50 breve (plus en del telegrammer og et par sangtekster) fra enkeltpersoner«.

De publicerede breve og protestlister, der her for første gang offentliggøres i ordret gengivelse, er at betragte som et supplement til

Jørgen Stubgårds bog, hvor dette materiale ikke er medtaget i tilstrækkeligt omfang.

Statens Kunstfonds Sekretariat har givet tilladelse til offentliggørelse af disse breve og protestlister, og en tak rettes til sekretariatschef fru Gerda Birkelund.

PROTEST OG ANTIPROTEST FRA ARBEJDSPLADSER, FORENINGER OSV. :

Vebbestrup, 20. febr. »Solhverv« kostskole.

Hermed ønskes det venligst besvaret, hvorledes den højtærede kulturminister vil forsvare uddelingen af de mange legater til kunstnere, da denne uddeling efter vor opfattelse synes mod det danske folks ønske. Danske kunstneres produktion burde være af en sådan kvalitet, at disse kunstnere var i stand til selv at ernære sig, og således kunne uddeling af legater undgås. Yderligere synes denne uddeling urimelig, da Danmarks statsøkonomi ved sådanne besparelser kunne forbedres. – 9 underskrifter.

Nykøbing F., 24. febr. Snedkerforbundet.

Resolution til vedtagelse på snedkernes generalforsamling onsdag den 24. februar 1965: Generalforsamlingen vedtager hermed sin fordømmelse af regeringens godkendelse med hensyn til at yde kunstnerne årligt og livsvarigt tilskud af offentlige midler. Generalforsamlingen er af den mening, at landets borgere, enten de er kunstnere, selverhvervende eller lønmodtagere, bortset fra syge, invalide, arbejdsløse og aldrende, selv må sørge for deres udkomme.

København, 25. febr. En fabrik for høreapparater på Østerbro.

Undertegnede protesterer, uanset politisk farve, mod den forargelige udnyttelse af den almene befolkning i kulturens navn til sikring af en lille klikkes behagelige vellevned i lystbetonet leddiggang i lange perioder eller endog for livstid, igennem uddeling af statens midler i hidtil uset målestok. Det er ganske urimeligt, at den enkelte borger tvangsindlægges til at støtte, fremme og opretholde »kunst«retninger, vedtaget som sådanne af kulturministeren eller et eller andet selvbestaltet akademi (der kan være personligt interesseret) – »kunst«retninger, som muligvis er uden borgernes interesse eller eventuelt ham direkte imod. Det skandaløse ses tydeligt i det uhyrlige forhold, at man i landets nuværende finansielle situation vil underholde de unge, yngre og arbejdsdygtige mennesker, som har forstået at

opnå bevågenhed hos de ledende i kulturministeriet ved at forære dem årligt op til 30.000 kr. eller seks gange det beløb, der ydes en folkepensionist, efter at han er blevet 67 år gammel og har arbejdet produktivt et langt liv. Vi opfordrer alle, der er modstandere af snylteri, til at slutte op om protesten med denne ekstravagante, statsautoriserede form heraf. – 168 underskrifter.

Skive, 26. febr. Skive Sygehus.

Personalet på Røntgenafdelingen, Skive Sygehus, ønsker hermed at tilslutte sig den til regering og folketing sendte protestskrivelse mod de såkaldte hædersgaver til kunstnere fra Dansk Slagteriarbejder-Forbunds Vejle-afdeling, gengivet i Skive Folkeblad af 24. ds.

Vi ønsker at tilføje følgende:

Vi protesterer imod den horrible ødslen med statens penge i en tid, hvor staten selv opfordrer til sparsommelighed, og hvor alle arbejdende mennesker bliver pålagt stadig stigende skatter, såvel direkte som indirekte.

Tiden kan ikke være inde til at give hædersgaver i form af livsvarige, årlige understøttelser af den anstrengte finanskasse. Tiden er gunstig i henseende til høj beskæftigelse. Det siges, at arbejdsløsheden er mindre end nogensinde.

Lad den kunstner, anerkendt eller ikke, som ikke kan klare sig økonomisk i sit job, søge lønnet ekstra-arbejde uden for dette. *Det er alle andre henvist til at gøre.* – 10 underskrifter.

Langeskov, 26. febr. E-G-Konfektion.

Personale og ledelse ved ovennævnte firma, protesterer på det kraftigste mod Statens brug af penge til understøttelse af kunstnere. Vi undlader ikke at bemærke sceneinstruktør John Prices 3 dobbeltværelser samt dagpenge til barnepige under turneer i Jylland.

I en tid, hvor Staten maner til sparsommelighed, udtaler vi som arbejdere og skatteydere i det danske samfund vor misbilligelse over en sådan flothed, der efter vor mening vil virke demoraliserende på et i forvejen ikke alt for højststående kulturliv. – 21 underskrifter.

Holstebro, 26. febr. Arbejdernes Fællesorganisation.

Forretningsudvalget for Arbejdernes Fællesorganisation, Holstebro, har fredag den 26. ds. været samlet til møde og vedtaget følgende *Protest mod kulturfondets bevillinger:*

Netop nu, hvor arbejderne ved urafstemninger har vedtaget forslaget til deres overenskomsters fornyelse – forarger man dem – ja gør nar af deres små overenskomstforbedringer, når man ser hvad Folketinget har bevilget Kulturfonden af pengemidler til kunstnere, som er højt betalt eller har gode stillinger, ja nogle er så velhavende, at det er usikkert om de vil modtage de ret betydelige summer, man har betænkt dem med. Nogle af kunstnerne er så højt op i årene, at de næppe får glæde af pengene.

Vi troede, at Kulturfondens midler skulle bruges til støtte af unge, uformuende, fremadstræbende kunstnere, ikke til velhavende kunstnere.

At mange af os ikke forstår kunsten af i dag er en anden sag. Lad os håbe, at vore efterkommere gør, ellers bliver dommen hård.

Finansministeren anstrenger sig for at finde nye skatteobjekter til op-hjælpning af landets økonomi. Man forsøger at finde muligheder for besparelser på statens budget. Skulle det være så svært at se, at her kunne spares, eller giv da i hvert fald de bevilgede penge ud på en fornuftig måde. Understøttelser giver man til folk, der har understøttelse behov, det ligger i ordet.

Volstrup, 26. febr.

Alle undertegnede, som er ansat på gården »Volstrup« pr. Rørbæk, protesterer hermed mod udbetaling af 3,5 mill. kr. til kunstnere, deriblandt udøvere af den såkaldte moderne kunst.

Vi, som er født og opvokset på landet, har altid lært at vi måtte gøre en indsats for at kunne klare dagen og vejen. Det mener vi også kunstnere, som virkelig har talent, kan gøre uden hjælp fra staten. Desuden synes vi vor protest understøttes af, at vi netop i denne tid må spare for at kunne betale de nye skatter og afgifter, der er pålagt os. – 11 underskrifter.

Herning, 26. febr. Herning Svineslagteri.

Protestskrivelse fra en kreds af ansatte på Herning Svineslagteri som er imod regeringens lov om kunstnerløn.

Vi er af den mening, at kan en kunstner ikke klare sit udkomme af sin produktion må han enten forbedre sig, eller slå ind på noget andet. *Kunstnerløn er ingen løsning.*

Følgende underskrivere 200 protesterer imod kunstnerløn.

Silkeborg, 26. febr. Protestskrivelse!

Borgere i Silkeborg udtaler hermed vor skarpeste protest mod den me-

ningsløse ødslen og uforstandige anvendelse af skatteydernes penge, som nu sidst har givet sig udslag i Kulturministeriets bevilling af livsvarig statsstøtte til en lille gruppe inden for vort samfund, der er betegnet som »kunstnere«. Kulturministeriet er en byrde for samfundet, og bør afskaffes. Da opfattelse af kunst er individuel, bør det overlades til den enkelte at afgøre, om man ønsker at anvende sine penge til, hvad andre anser for at være kunst. Vi kræver, at beløbet, som er tiltænkt disse såkaldte »kunstnere« i stedet anvendes til et fornuftigt formål, da skatteborgerne i forvejen er belastet til bristningspunktet. – 1441 underskrifter, 8 firma- og forretningsstempler.

Aalborg, 27. febr. Postbudpersonalet.

70 % af Postbudpersonalet ved Aalborg postkontor ønsker at protestere mod uddelingen af varige forpligtelser til kunstnere i en tid, hvor befolkningen præsenteres for OMS – MOMS – BUKETTER og andre forbrugsbegrænsende foranstaltninger.

Vi mener, at staten, når der skal spares, selv bør lægge for, og at der er større brug for pengene andre steder. – 138 underskrifter.

Odense, 27. febr. Odense Stålskibsværft A/S.

Bestyrelsen for Arbejdernes Kunstforening på Odense Stålskibsværft A/S Odense har afholdt møde og udtaler erkendelse af det initiativ, der er vist ved at understøtte kunstnere. Vi forstår dog de protester, der er fremkommet, idet man gennem overenskomstperioden har appelleret til mådehold. De udsendte protester viser, at der derimod er behov for tilskud og støtte til det arbejde, kunstforeningerne udfører på virksomhederne. Til dette og andet kulturelt arbejde vil der også være penge nok, hvis man sparede på militærudgifterne. Det bevilgede beløb udgør ikke en dags militærudgifter.

Vejle, 28. febr. Tømrernes Aktieselskab i Vejle, A/S.

Tror man, vi alle er tåber?

Fra flere sider er der efterhånden opponeret så kraftigt imod statsstøtte til de moderne kunstnere, at tiden nu er inde til en kraftig revidering af moderne kunst. Vi er efterhånden kommet så langt ind i den abstrakte verden, at ingen mere kan se, om der er en mening med vor kultur og kunst. Vi opfordrer vor kulturminister Hans Sølvhøj til at tage stilling til følgende: Mon vi ikke snart kan blive enige om, at samfundet bør eje en kunst af nutiden, som ikke kræver millioner til privilegerede kunstnere efter

deres forgodtbefindende. Ville det ikke være naturligt, om samfundet ejede en kunst af 1965 på vore museer, som *alle* kunne have glæde af at se, en kunst og kultur anerkendt og støttet af det offentlige.

Fra medarbejdere v/ Tømrernes Aktieselskab i Vejle, A/S. – 20 underskrifter. Vedhæftede adresse tiltrædes af personalet hos smedemester E. Prisholm, Flegmade, Vejle. – 12 underskrifter.

Mølby, 28. febr. Andelsmejeriet »Skovlund«.

Repræsentanter for andelshaverne i Skovlund mejerikreds pr. Mølby, forsamlet til generalforsamling den 26-2-1965, ønsker hermed at tilkendegive vor skarpeste protest mod det af kulturminister H. Sølvhøj stillede forslag om offentlig støtte til fremtrædende kunstneres arbejdsro. Protesten fremsættes dels under indtryk af den almindelige økonomiske situation med stadig stigende skatter og vanskeligheder for dansk erhvervsliv og dels under hensyn til det foreslåede fordelingsystem, hvorefter en lille kreds skal udpege de få støtteberettigede kunstnere, da kunstopfattelse efter vor mening ikke kan diskuteres, men må vurderes af den enkelte efter smag og indstilling. – 53 underskrifter.

Aalborg, febr. Aalborg Værft.

Protest mod bevilling af livsvarige statshædersgaver.

For at vore kunstnere kan udvikle landets kunst og kultur må forskellige faktorer appellere til deres evner.

En faktor, som måske er langt henne i rækken når disse opdeles efter vigtighed, er kunstnerens viden om, at han må skabe noget af en sådan karakter, at han kan leve af sin kunst.

At fjerne denne faktor ved statslig sikring af kunstnerens udkomme er at fjerne en inspiration.

Denne »kunstnerløn«'s belastning af vor nationaløkonomi i en tid, hvor skatteborgeren opfordres til sparsommelighed og mådehold, vil let skabe uvilje mod vore kunstnere, og det kan derfor dobbelt ramme de tusinder af kunstnere, der ikke opnår statslig begunstiging.

Vi kræver derfor denne ødslen med midlerne opgivet. Det vil være et spil i et lotteri uden større chance for gevinst, og det vil kun hæmme og skade den kulturelle status som helhed. –

De 85 underskrivere er alle funktionærer, ansat på Aalborg Værft's tegnestuer.

Toftlund, febr.

Vi undertegnede protesterer herved mod den uddeling, der er foreslået af statens midler til de såkaldte forfattere og kunstnere.

Vi mener, at den kultur som man her præmierer med statsmidler intet har med kultur at gøre – det er at give folket stene for brød.

Endelig er det en hån mod det arbejdende folk at smide sådan med statens midler samtidig med at man kræver nye skatter fra befolkningen. Toftlund i februar 1965.

Følgeskrivelse, dateret 5. marts:

Jeg tillader mig her venligst at tilstille Dem en protest fra Toftlund i Sønderjylland med 432 underskrivere. Idet jeg beder Dem modtage protesten understreger jeg kraftigt, at jeg ikke har noget mod den gode kunst, men jeg mener ikke det er en statsopgave, idet kunstnerne derved bliver et led i staten – og de kræfter der ønsker en bestemt kunstart fremmet. Det er ikke et hak bedre end det der foregår bag jerntæppet.

Endelig finder jeg det helt forkert som staten strør om sig med penge, enten det er til kunstnergaver eller det kgl. teater, – og så samtidig forlanger at vi andre skal spare og give øgede skatter og afgifter. Med venlig hilsen N. N.

Lyngby, 1. marts. Smede- og maskinarbejdernes fagforening.

Til orientering kan vi meddele, at nedenstående udtalelse enstemmigt er vedtaget på bestyrelsesmødet mandag den 1. marts 1965:

Protesterne mod den uretfærdige fordeling af samfundsværdierne må have det rigtige sigte.

I de seneste dage er der i forbindelse med udbetalingerne fra statens kunstfond fremkommet protester, som fremhæver det urimelige i at regeringen forlanger mådehold af arbejderne, samtidig med at man bevilger livsvarige kunstnerlønninger på op til 30.000 kr. om året.

Vi kan ikke tage stilling til om det er de rette kunstnere eller kunstretninger, der er betænkt ved fordelingen, men vi føler os overbevist om, at samfundet i dag har råd til at støtte kunst- og kulturliv, og det er ikke rigtigere, retfærdigere eller billigere, hvis det fortsat kun bliver enkelte økonomisk velstillede personer der af spekulationsgrunde eller for personlig tilfredsstillelse understøtter kunstnere med betydelig større beløb end dem, der nu udbetales af staten. Også disse penge tages jo ud af det nationalprodukt som vi skaber i fællesskab.

Vi forstår at de, der, som det hed, »af hensyn til samfundets økonomi« måtte nøjes med ugelønninger på ca. 300 kr., er bitre og vil protestere, men protesterne må rettes – mod arbejdsgiverforeningen – mod dem der tilraner sig ukontrollable arbejdsfri indtægter – mod dem der forsvarer den nuværende fordeling af nationalproduktet, en fordeling der medfører at Danmarks værdier ophobes hos et fåtal af enkeltpersoner.

Der er penge til både kunst, kulturliv og lønforbedringer til dem, der i produktionslivet skaber grundlaget for landets rigdomme, men staten må tage pengene hvor de findes. Derfor må vi kræve at statens udgifter til samfundsnyttige formål dækkes ind igennem en retfærdigere fordeling af skattebyrderne.

Vi må også vende os mod planerne om flere punktskatter på den brede befolknings forbrugsvarer, de vil påligne arbejderne byrder som ikke kan begrundes i produktionens størrelse eller landets økonomiske situation. Bestyrelsesmødet 1. marts 1965.

Stege, 1. marts. Stege sukkerfabrik.

Underskriverne på denne liste vil på det kraftigste protestere imod kulturministeriets ødslen med skatteydernes penge. Da man fra folketingets side maner til sparsommelighed, var her en passende lejlighed for samme folketing til at få begyndt. Arbejdere på Stege sukkerfabrik. – 141 underskrifter.

Skive, 1. marts. Skive havn.

Lager- og pakhusarbejderne på Skive havn sender Dem hermed vor kraftigste protest mod udbetalingen af Statens pengegave til vore kunstnere.

Vi begrundet vor protest med, at vi lever i et frit demokrati, hvor enhver dansk borger må, enten han er lønmodtager eller kunstner, klare sig selv; ellers er vejen jo socialkontoret. – 77 underskrifter.

Samme protest, underskrevet af 17 havnearbejdere på Skive havn.

Horsens, 1. marts. I. H. Grabow & Co.

Protest.

Vi undertegnede, samtlige medarbejdere på lagrene hos Aktieselskabet I. H. Grabow & Co., Horsens, tilslutter os eenstemmigt aktionen mod den påtænkte »statsaf lønning« af en del udvalgte, navngivne, foreslåede kunstnere og protesterer på det kraftigste mod anvendelse af Statens indtægter til dette formål i en tid, hvor der tales om og opfordres til sparsommelig-

hed og kaldes på mådehold fra lønmodtagernes og skatteydernes side.

Vi protesterer ikke mod kunsten eller den enkelte navngivne kunstner, men alene mod selve princippet: statsløn til kunstnere – i en sparetid.

Det fremsatte forslag giver os anledning til at henstille til ministeren, regeringen og Tinget i stedet at virke for praktiske besparelser i statsholdningen. – 26 underskrifter.

Odense, 2. marts. Fyens Auto Udstyr.

Undertegnede, der er ansatte hos firmaet Fyens Auto Udstyr, Odense, tillader sig herved overfor den højtærede kulturminister på det kraftigste at protestere mod det efter vor opfattelse fuldstændig unødvendige og meningsløse forslag vedrørende statstilskud til danske kunstnere. – 21 underskrifter.

Herning, 2. marts. Hammerum Herreds landboforening.

Hammerum herreds landboforening, der tæller 1400 medlemmer, ønsker hermed gennem sin bestyrelse at tilslutte sig de protester, der fra enkeltpersoner og forskellige befolkningsgrupper rundt om i landet er kommet til udtryk over for den gennem statens kunstfond indledte praksis med uddeling af kunstnergager.

Denne protest er ikke udtryk for en kultur- eller kunstfjendtlig indstilling, men vi finder det såvel af økonomiske som af andre grunde forkert, at der disponeres over skatteydernes penge på en måde og i et omfang, som sket er.

Nykøbing M., 2. marts. Arbejdernes fællesorganisation.

Arbejdernes fællesorganisation i Nykøbing Mors med et medlemstal på 1700 ønsker hermed at give sin tilslutning til de protester, der for tiden lyder imod den rundhåndethed, som udvises over for bestemte mennesker her i landet.

Det er ikke alene bevillingerne til kulturfonden og kunstnere men også beløbet til rejsegilderne på Lundtoftesletten, alle de prisbelønninger, der udbetales snart til det ene og snart til det andet.

Vi er imod at nogen skal oppebære store lønninger eller gager uden at der præsteres en indsats derfor, f. eks. enkelte skuespillere ved Det kongelige Teater.

Vor protest gælder ikke alene kulturministeren, men hele folketinget, hvor så godt som alle partier går ind for disse bevillinger. Samtidig pålæg-

ger man samfundet øgede byrder i form af forbrugsskatter – den ene buket mere indholdsrig end den anden bliver overrakt os, og ved den nylig overståede og vedtagne overenskomst, der gav lidt eller slet intet, blev lønarbejderne opfordret til at vise mådehold og samfundssind.

Vi føler det som en hån imod os, særlig når man ser hvordan andre samfundslag kan få både i pose og sæk, endda uden positiv indsats. Vi spørger: Har folketingets medlemmer så fuldstændigt mistet kontakten med deres vælgere, eller tager de ingen hensyn til vælgernes mening?

Bjerringbro, 2. marts. Grundfoss.

Underskrevne, ansatte på Grundfoss, Bjerringbro Pumpefabrik A/S, vender sig mod den form for støtte, som er foreslået til »kunstens« udøvere af kulturminister Hans Sølvhøj, efter henstilling fra kulturudvalget.

Vi vender os imod, at kunsten på denne måde gøres esporet, og at dens udøvere påvirkes af, hvad man finder for godt i kulturudvalget.

Vi mener, at kunsten trives bedst, og har størst mulighed for at blive alsidig, når dens vilkår er ens for alle dens udøvere. Vi mener, at tilskud vil virke som en sovepude for de kunstnere, der modtager tilskuddet.

Vi mener, at i en tid, hvor de offentlige udgifter truer med at sprænge de rammer, der er lagt for disse udgifter, og hvor befolkningen opfordres til mådehold, er det uansvarligt at øse disse penge ud og i særdeleshed, da de skal »foræres« til ældre kunstnere, som i mange tilfælde har skabt sig et navn og en formue.

Vi imoder derfor folketinget om, at tage denne sag op til fornyet drøftelse. – 159 underskrifter.

Glostrup, 2. marts. Fa. Skandinavisk Motor Co. A/S.

Undertegnede, som alle er ansat hos Fa. Skandinavisk Motor A/S, Banemarksvej 12–26, Glostrup, tillader os hermed på det kraftigste at protestere mod den af folketinget vedtagne lov om oprettelse af en kunstfond.

Vi finder det fuldkommen uanstændigt at regeringen – under en så alvorlig økonomisk krise som vort land for øjeblikket er ude i – hvor den opfordrer den danske arbejderstand til at udvise forøget sparsommelighed og øget arbejdsindsats, ikke selv går i spidsen for disse besparelser og viser vejen frem til en bedre samfundsøkonomi.

Ingen af os er i tvivl om at den danske kultur fortsat bør være i højsædet og vi håber og tror at den danske kunst fortsat vil være verdenskendt og af mindst lige så høj karat som den hidtil har været, uden de af folketinget

bevilligede penge. Såfremt de herrer folketingsmænd vil bevare respekten hos den danske arbejderstand, opfordrer vi Dem til hurtigst muligt at få denne lov annulleret, thi kunsten er ikke at skaffe kunstnere ud af deres gæld, nej, kunsten ligger i deres kunst for at hjælpe dem selv. — 96 underskrifter.

København, 4. marts. Nationalmuseet og Slotsholmen.

En kreds af tjenestemænd og kontraktansatte ved henholdsvis Nationalmuseet og Slotsholmen tilslutter sig herved protesterne mod statsstøtte (såvel allerede vedtagne som påtænkte ydelser) til kunstnerne. — 2 underskrifter.

Århus, 4. marts. Aarhus Maskinfabrik.

Vi føler det er en hån mod danske arbejdere, at regering og folketing i netop denne overenskomsttid har vedtaget at uddele millionbeløb til folk, der har valgt at leve af kunstnerisk arbejde; vi mener, at kan disse mennesker ikke leve af deres kunst, må de skifte erhverv; det må alle andre. Det er jo sådan, at når lønmodtagerne ønsker højere lønninger råbes der op fra alle sider om, at man ikke kan konkurrere, samfundet har ikke råd; at forbruget skal sættes ned; at vi skal spare o. s. v. og finansministeren gør jo sit yderste for at få pengene fra os næsten før vi har fået dem. Staten mangler penge, der laves nye skatter, nye afgifter der alle vil ramme lønmodtagerne, vi mener at der ødsles med skatteydernes penge til alt for meget unødvendigt, f. eks. skal en forhenværende undervisningsminister nu have en årsløn på 115.000 kr., det svimler jo for almindelige mennesker, der kun har en beskedent ugeløn eller folkepension at leve af, det er på høje tid regeringen selv begynder at spare.

Vedtaget på fællesklubmøde på Aarhus Maskinfabrik. Med venlig hilsen.

Viborg, 4. marts. Statshospitalet.

594 af 764 medarbejdere og funktionærer ansat ved Statshospitalet i Viborg og dertil knyttede plejehjem på Søndermarken og i Nicolaigade tilslutter sig den protest, der fra mange sider har lydt mod uddeling af hædersgaver til kunstnere.

Man finder tidspunktet for uddelingen af disse gaver overordentlig uheldigt i betragtning af de omfattende sparerestriktioner, som staten samtidig pålægger os alle.

Århus, 5. marts. Centralværkstedet.

Foranlediget af den sidste tids mange protester mod kunstfondens hædersgaver og støtte til kunstnerne, vil vi herved udtrykke vor beklagelse over den intolerance og mangel på objektiv tankegang, der præger de fleste af protesterne. Vi mener de voldsomme reaktioner for en stor dels vedkommende ikke skyldes en vurdering af landets økonomiske evne til for øjeblikket at yde tilskud af den pågældende størrelsesorden i det hele taget; de har snarere sin rod i den kulturfjendtlighed, der findes i store dele af befolkningen. Det er indlysende at bevillinger og beslutninger af den art, der her er tale om, ikke hviler på en flertalstilslutning fra befolkningens side, men beror på de ansvarlige politikeres og eksperters vurdering og handlekraft. På denne baggrund finder vi det noget beskæmmende, at kulturministeren har ladet sig presse af protesterne til at trække sit forslag til finansudvalget tilbage. Det er efter vor mening ikke blot kedeligt, at de påtænkte ydelser til kunstnerne nu beskæres betydeligt, værre er det, at en politiker lader sig påvirke af pression fra visse befolkningsgrupper. Vi mener ikke demokrati bør opfattes således, at det altid er flertallet, der skal være bestemmende; derimod mener vi, at undertiden må en ansvarlig politiker – valgt af et flertal – foretage handlinger og beslutninger, som kun accepteres af et mindretal i øjeblikket. Politikerens bør have mod til at handle således, når han finder handlingen nødvendig og i sin endelige virkning gavnlig for alle. – Kunstforeningen, Centralværkstedet, Århus.

Holstebro, 5. marts. Dansk Slagteriarbejder-Forbund.

Det er med vemod vi slagteriarbejdere her i byen har erfaret om de store udbetalinger til nogle af vore kunstnere, som i forvejen har mere end til dagen og vejen.

Vi mener, at det er meningsløst med så store beløb, og vi kunne endda have tiltrådt tanken, hvis det havde været som en hædersgave og ikke som nu, da det jo er en løn, som vi andre end ikke tør drømme om.

Hermed godt 300 underskrifter i protest imod det foreslåede, der er til behandling.

Ribe, 5. marts. Ribe Jernstøberi.

Undertegnede arbejdere på Ribe Jernstøberi tillader sig at protestere skarpt mod vedtagelsen af den i folketinget foreslåede lov om den upopulære »kunstnerløns«.

Den foreslåede kunstnerløns på 30.000 kr. årligt kan tyde på dårlig ind-

sigt, interesse, forståelse og respekt for arbejdernes daglige løn og arbejdsindsats.

Mange må arbejde hårdt for jernindustriens mindstebetaling en ugeløn på 261 kr. Når mange af denne løn ikke kan den »kunst« ved siden af de daglige udgifter til mad og tøj, at betale kontingent til fagforening, sygekasse, husleje og ikke mindst skat, tvinges mange kvinder, som burde blive hjemme ved børnene til at tage udearbejde til en tariffmæssig løn på 223 kr. ugentlig. Dette og meget mere taget i betragtning, anser vi folketingets eventuelle vedtagelse som uanstændig. – 322 underskrifter.

Tønder, 5. marts. Ribe Jernindustri, Tønder afdeling.
Samme protestskrivelse med 94 underskrifter.

Fredericia, 8. marts. Fredericia Rørindustri.
Samme protestskrivelse med 124 underskrifter.

Nykøbing F., 5. marts. Centralbiblioteket.

Det er med dyb beklagelse, undertegnede gennem dagspressen erfarer, at den sidste tids offentlige diskussion om hædersgaver og årlige statsydelse til kunstnere har ført til, at forslaget nu trækkes tilbage med henblik på en ny indstilling fra Statens kunsthøjesteret.

Det knæfald finansudvalget har følt sig tvunget til at gøre overfor den usaglige pression, der er kommet til udtryk gennem læserbreve i dagbladene og ikke mindst gennem resolutioner, er allerede en halv sejr for kulturfjendtlige synspunkter.

I den forbindelse hæfter vi os særlig ved, at finansudvalget anbefaler, at tildelingen af hædersgaverne til kunstnere gøres afhængig af deres sociale status. Det forekommer os at være helt afgørende, at alene kvalitetsmæssige synspunkter lægges til grund for tildelingen.

Vi gør os ikke til talsmænd for en kulturpolitik hen over hovedet på folk, men der er ikke under angrebene på hædersgaverne fremført argumenter, som kuldkaster den af et næsten enigt folketing godkendte kulturpolitik på dette felt eller anviser veje til en fornyelse af den kulturelle aktivitet. – 10 underskrifter.

København, 5. marts. A/S Titan.

Se her! Kammerater. Vær med til at slutte op om en protestskrivelse til kulturministeriet. Angående sløseriet med borgernes penge, til kunstnerne. Da staten i forvejen skraber bunden. – En Titaner.

Denne protestskrivelse kommer fra en kreds af arbejdere hos A/S Titan, Tagensvej 86, Kbh. N.

Og alle de navne, der står nedskrevet på de medfølgende ark, har den selv samme mening som denne protestskrivelse indeholder. Derfor har de personlig skrevet deres navn ned. Nu synes vi borgere, at det var på tide at man satte en stopper for alle de mange penge som kulturministeriet uddeler hvert år til kunstnerne, der har nok i forvejen.

Er De klar over at en ufaglært kun tjener ca. 17.000 kr. og en faglært ca. 25.000 kr. årligt. Og det skal han klare sig for et helt år, uden form for hjælp. Og dem har han selv gjort sin indsats for at opnå, og der er ikke nogen der påskønner om hans arbejde er mere værd, end det han får, så han får ingen hjælp i form af socialhjælp, som de kunstnere får fra 10 til 30.000 kr. om året fra kulturministeriet.

Vi håber at De vil, når De står med denne protestskrivelse i hånden, stoppe de urimelige pensioner til kunstnerne omgående.

Har De på noget tidspunkt tænkt Dem, hvad det vil sige at må klare sig for ca. 6000,00 kr. om året, som en pensionist eller en invalidepensionist skal. Tænk på, hvordan de skal spinke og spare for at få det til at løbe rundt, for et beløb af kun 6000 kr. om året.

Tænk Dem, når De giver 30.000 kr. til en kunstner, kan De så se at de kunstnere der får så mange penge årlig, behøver ikke at lave noget som helst, hvis de ikke gider. Hvis de ikke kan tjene deres penge ved deres kunst, så må de tage andet arbejde, hvor de kan tjene deres udkomme, det må alle andre borgere gøre. Og vi hører heller ikke andet fra regeringen, at de altid mangler penge. De ved jo godt, at regeringen tager både her og der, og lægger på her og der i form af høje skatter, bunden opsparring, oms, lys, gas og maden alt stiger, bare ikke lønnen i lighed med varerne. Og mange andre steder. Så nu må det stoppe med det samme, for De kan ikke sidde og dele ud med den ene hånd og regeringen sidder og tager med den anden hånd. (*Forstået*). På den måde kan vi borgere ikke være tjent med at De sidder og ødsler med vore penge. Hvis De ikke kan se, at De ikke kan sidde og give borgernes penge ud på den måde, når regeringen skraber bunden, så er De mere ? end De har lov til at være. Dette ødslen må *stoppe nu forstået*. – 277 underskrifter.

Østervrå, 6. marts.

Undertegnede borgere i Østervraa, Torslev sogn, protesterer på det kraftigste imod uddelingen af de store legater til kunstnere, der ikke trænger

til det, samt til de såkaldte kunstnere (klatmalere og jernvidere) der sikkert kun er anerkendt af en brøkdel af den danske befolkning. – 122 underskrifter.

Som en rød tråd gennem udtalelser fra underskriverne går den tanke, at man fuldtud billiger støtten til kunsten, men bare ikke i den form den er givet, og under ingen omstændigheder til den såkaldte moderne kunst. Fortjener velhavende, veltjente kunstnere en påskønnelse, må det ske i form af en hædersgave een gang for alle.

Søborg, 6. marts. »Høje Gladsaxe«.

Undertegnede alle beskæftiget ved byggeriet »Høje Gladsaxe« ønsker ved vor underskrift på nærværende skrivelse at nedlægge vor skarpeste protest mod de kunstnerlegater, som man på trods af regeringens opfordringer til at administrere økonomisk forsvarligt, har til hensigt at give diverse kunstnere.

Følgeskrivelse af 14. marts: Hermed sender jeg et bilag med 154 underskrifter, der svarer til ca. 92 % af de spurgte. Hvorefter vi med ret mener, at det forslag om kunstnerlegater skal trækkes tilbage og udsendes til *folkeafstemning*. Ærbødigst. . .

Frederikshavn, 6. marts. A/S Frederikshavn fiskehermetik- og konserverfabrik.

Når danske kvinder i 10.000 tal må forlade hjem og børn og fremtræde i erhvervslivet for at tjene til dagligt brød, og folke- og invalidepensionister hutler sig igennem på et absolut eksistensminimum, må vi hermed udtale vor skarpeste protest mod den påtænkte uddeling af kunstnerlønninger og æreslegater. Lad kunstnerne gøre vort motto til deres: »I dag arbejde, i morgen æde«. – 181 underskrifter.

Ikast, 6. marts. Ikast-Bording og Omegns Landboforening.

Undertegnede Landboforening, der tæller 750 medlemmer, har på den årlige generalforsamling den 26. februar med et fremmøde på 190 medlemmer vedtaget at protestere mod den stærkt udvidede støtte til kunstnere, som påtænkes i det forslag, der fornyligt er fremsat.

Foreningen mener, at kunstnernes vilkår er lige så gode socialt og økonomisk, som et meget stort antal af landbrugerne, der må kæmpe med en økonomi, som står tilbage i forhold til den øvrige befolkning og har til lige stort besvær med at finde hjælp under sygdom og andre vanskelighe-

der, der ofte resulterer i en tabgivende afhændelse af besætning eller anden uønsket omlægning.

Århus, 8. marts. Kødkonserverindustrien.

Undertegnede arbejdere og funktionærer ansat i kødkonserverindustrien i Stor-Århus områdets virksomheder ønsker på denne måde fuldt og helt at tilslutte sig og støtte den Vejles slagteriarbejdere fremsatte protest angående den af kunstfonden ved kulturministeriet og kulturminister Hans Sølvhøjs påtænkte uddeling af livsvarige hæderspensioner til kunstnere af en eller anden kategori.

Undertegnede arbejdere ønsker at understrege, at vi absolut ikke under nogen form er blottet for at kunne bedømme kunstens betydning for samfundet i sin helhed, men det må være en ufravigelig forudsætning for kunstens fortsatte trivsel, at den kan hvile i sig selv økonomisk set.

Vi mener da også at have konstateret god kunsts berettigelse på salgsmarkedet og vi er overbevist om, at der er basis for den enkelte kunstners fortsatte indsats i sine bestræbelser for at leve et fortsat nogenlunde økonomisk liv med sin kunst.

Vi må derfor stille spørgsmålet, hvilke muligheder er der for en særlig dygtig og pålidelig arbejder for at få tildelt blot en tilnærmelsesvis lille pension for vor indsats i samfundsmaskineriet.

Vi mener da heller ikke at have nogen ambitioner i den retning, men i stedet ønsker vi kun pengene brugt til bedre økonomiske forhold for de af vore kammerater, der af en eller anden grund uden egen årsag er sat uden for den arbejdende del af samfundet, f. eks. på grund af sygdom.

Vi er selvfølgelig vel vidende, at et ændringsforslag måske er under vejs med hensyn til beløbets størrelse.

Vi må på det kraftigste protestere også herimod, idet det stadigvæk er vor opfattelse, at det er en hån mod vores i forvejen hårdt belastede skattekudget samt et utilgiveligt misbrug af skatteborgernes penge. – 348 underskrifter.

Skagen, 8. marts. Skibsværfterne.

Samtlige arbejdere og funktionærer på skibsværfterne i Skagen ønsker med disse underskrifter at protestere mod de store beløb, der bevilges til kulturfremmende formål.

Dette kan i arbejderens øjne ikke forenes med den opfordring, som staten jævnlig kommer med til befolkningen om at vise sparesind og må-

dehold i forbrug. Arbejderne er ikke kulturslukkere, men i betragtning af, at mennesker, der invalideres, eller som er født uarbejdsdygtige, må gå en hård, lang og ofte bitter kamp igennem for at få bevilget et beløb, der er betydelig mindre end det, man betænker disse kunstnere med, kan dette ikke undgå at skabe en vis bitterhed blandt befolkningen, eller i hvert fald den del af befolkningen, der må arbejde hårdt for at tjene 16–20.000,00 kr. årligt. – Underskrifter mangler.

København, 10. marts. Statens og Hovedstadskommunernes Kursus.

Undertegnede lærere ved Statens og Hovedstadskommunernes kursus ønsker hermed, under indtryk af den senere tids protester mod den af statens almindelige kunstfond førte politik, fuldt at tilslutte sig, at de foreslåede 3,7 mio kroner bliver bevilget, og uddelt som refereret i pressen. Vi mener, at den foreliggende lov er forbilledlig, netop fordi de forhåndenværende midler uddeles uden nogen form for betingelser, der kunne virke som indgreb i den kunstneriske frihed til bl. a. at kritisere og udfordre det offentlige såvel som den almindelige opinion og tendenser i tiden.

Listerne har været fremlagt på kursus fra den 27.2. til den 10.3. 1965 – begge dage inklusive. – 27 underskrifter.

Samme liste: underskrevet af 76 kursister sammesteds; 16 navne overstreget, heriblandt Kong Frederik IX og David Crockett Senior.

Samme liste: underskrevet af 53 forhenværende elever sammesteds, heriblandt Poul Reumert og Bodil Ipsen.

Esbjerg, 15. marts. Esbjerg højskole.

I anledning af Finansudvalgets foreløbige afvisning af Kunstfondens indstilling om kunstnerstøtte, vil vi protestere mod en forringelse af de vilkår for kunstnerne, som loven om statens kunstfond forudsætter. Vi mener:

- at kunsten har så ringe vilkår,
- at vi skylder den så meget,
- at det er en nødvendighed, at staten støtter den.

Danmark er et så lille land, at det vil være vanskeligt at opretholde et selvstændigt dansk kunstliv uden støtte.

Vi vil derfor kræve, at loven om statens kunstfond, der blev vedtaget af et næsten enigt folketing, bliver overholdt. . . Bedes venligst (i så udfyldt stand som muligt) returneret til: N. N., Esbjerg Højskole, Esbjerg senest mandag den 15. marts 1965. – 35 underskrifter.

Følgebrev, 18. marts:

Fra et »udsnit af det almindelige publikum«, der i daglig tale går under betegnelsen »det jævne danske folk« (ved denne glose forestiller jeg mig gerne folket som en stor lind gryderet, der står og snurrer over svagt blus) har vi om jeg så må sige »håndplukket« disse underskrifter.

Når man hører en person som denne Rindal fra Kolding i radioen slynge om sig med de millioner af underskrifter mod kunstnerstøtte, som »han sagtens kunne få, hvis han havde tid«, får man lyst til at vise, at alle, der ikke har protesteret, *ikke* derfor nødvendigvis behøver at høre til hans brigade.

Vedlagt var hvad vi nåede på en 3–4 dage uden noget organisatorisk apparat bag os.

Skulle der løbe flere ind efter afsendelsen af dette, følger de som efter-slæb. Undskyld de mange gåseøjne.

Med venlig hilsen på »det jævne folks« vegne. N. N., Esbjerg.

Følgebrev, samme dag: ca. 800 underskrifter [listerne mangler].

Roskilde, 16. marts.

Må det være modstandere af kunstfondsbevillingerne, især de livsvarige »hædersgaver«, tilladt at forespørge om den frihed, som kunstnerne bruger til næsten ubegrænset udfoldelse, i nogle tilfælde – efter vor mening – næsten sygelige udskejelser med ord og materialer, ikke også gælder os, langt den største del af befolkningen, således at vi lige så frit uden regeringens, folketingets og selvbestaltede »kulturpavers« indblanding, selv må bestemme, om vi ønsker at betale til kunsten, om vi overhovedet vil have noget med den at gøre, og om vi i givet fald ønsker individuelt at erhverve eller på anden vis støtte den?

Må vi endvidere på det alvorligste protestere mod den provokerende nedvurdering af vore åndsevner, der finder sted, fordi vi ikke i blank underdanighed for disse ophøjede »kulturprofeter« og i blind tiltro til deres uransagelige visdom ønsker at acceptere alt, hvad disse mener, vi skal tro og gøre. – 107 underskrifter.

København, 22. marts. De danske Sukkerfabrikker.

Arbejdere på De danske Sukkerfabrikker, Langebrogade i København, ønsker herved at udtale sig om den voldsomme kulturdebat, der for tiden foregår.

Vi er indeforstået med, at der til kunstnere, der virkelig yder noget vær-

difuldt til gavn for hele den danske befolkning, ydes et årligt bidrag. Men når vi konstaterer, at mange danske arbejdere må arbejde 8 timer hver dag i et helt år for den lille betaling af 17 tusinde kr., finder vi det ikke i overensstemmelse med demokrati, at en hel del kunstnere for et f. eks. pervers digt eller et mærkværdigt maleri, hvis det da overhovedet kan kaldes et maleri, samt tilfældige sammenbringelser af gamle jernstumper, og endelig det sidste kulturmakværk der kan kaldes Grand Pjat, får en statsydelse, så de kan føre en luksuriøs tilværelse med M. G. sportsvogne, eller med 30.000 kr. kan leve sorgfrit og kun arbejde, når de har lyst; vi synes ikke rigtigt at det harmonerer med den tilværelse en arbejder, der må arbejde i 8 timer hver dag har; langt mindre med den ubehagelige forårsbuket som vi nu præsenteres for, nu efter at vi har vedtaget et mæglingsforslag med en forhøjelse, der er så ringe, at vi end ikke engang kan drømme os til en tilværelse som en kunstner med statsydelse har. Underskrevet af 92 arbejdere.

Esbjerg, marts.

Efterfølgende 1372 underskrivere fra forskellige befolkningsgrupper og forskellige politiske anskuelser ønsker herved på det kraftigste at protestere imod den af kulturministeren og Statens Kunstfond påtænkte uddeling af årlige, *livsvarige*, såkaldte statshædersgaver til en hel række kunstnere.

I en tid, hvor finansministeren på grund af landets økonomi har de største kvaler med at få udarbejdet en »skattebuket«, der under alle omstændigheder vil betyde øgede byrder for befolkningen, finder vi, at en sådan uddeling af skatteydernes penge er særdeles malplaceret og en provokation fra ansvarlig side.

Vi finder ligeledes, at når regeringen, nødvendigvis atter og atter, må opfordre befolkningen til sparsommelighed m. v., bør man fra denne og anden ansvarlig side vise eksempel herpå, i særdeleshed i betragtning af, at den overvejende del af landets mindre erhvervsdrivende, tjenestemænd, funktionærer, arbejdere og talrige flere borgergrupper må eksistere for langt undet det beløb, man her påtænker uddelt til enkelte kunstnere på samfundets bekostning.

Ryslinge, marts. Ryslinge Højskole.

Undertegnede elever og lærere på Ryslinge Højskole ønsker hermed at give tilslutning til Kulturministerens forslag vedrørende hædersgaver og

faste årlige statsydelse. Denne tilslutning er ikke fremkommet som udslag af en stemningsbølge, men gennem en nøje afvejning af synspunkter for og imod. – 34 underskrifter, 1 navn overstreget.

Foruden nærværende liste foreligger som resultat af diskussionen en »modresolution« til internt brug, som går ind for støtte, men ikke for livsvarighed. Denne liste bærer 67 underskrifter.

København, uden dato. SAS.

Undertegnede medarbejdere i SAS region Danmark protesterer herved mod den af det danske folketing vedtagne lov om uddeling af hædersgaver til de danske kunstnere. – 454 underskrifter.

Vordingborg, uden dato. Vordingborg Statsseminarium.

Undertegnede lærere og lærerstuderende ved Vordingborg Statsseminarium ønsker herved at udtrykke sympati for kulturminister Hans Sølvhøj i anledning af de af kulturministeriet påtænkte hædersgaver til en række kunstnere. – 40 underskrifter.

København, uden dato. KTAS, Amager.

Undertegnede telefonfolk m. fl. i København, Amager centraldistrikt, protesterer herved overfor det højtærede kulturministerium i anledning af uddeling af hædersgaver til kunstnere.

Vi finder det forargeligt i tider, hvor staten mangler milliarder, at man smider millionbeløb ud til kunst. Dette må ophøre omgående, og loven tages op til revision. Hoslagt følger protestadresser. – 50 underskrifter.

Roskilde, uden dato. Roskilde Politistation.

Nedennævnte polititjenestemænd, der alle er ansat på Roskilde Politistation, ønsker i lighed med andre samfundsgrupper at protestere over udelingerne fra Statens Kunstfond.

Vi er af den mening, at lødige kunstnere ikke behøver særhjælp, men selv må ernære sig i lighed med andre borgere. Der er nok, som i forvejen nasser på samfundet, men denne sidste uddeling overgår, hvad man hidtil har været præsenteret for. – 25 underskrifter.

Ålborg, uden dato. Skandinavisk Tobakskompagni.

Der sendes her 1195 underskrifter fra tobaksarbejdere i Ålborg, der ønsker at give udtryk for sin misbilligelse af de *livsvarige* hædersbevisninger,

man vil tildele danske kunstnere; vi understreger livsvarige, fordi man taler om, at der ikke ydes nok til kunsten, burde man ikke have brugt det livsvarige beløb til udvikling af de unge kunstnere, så tror vi ikke der havde opstået den utilfredshed i befolkningen som er tilstede; vi ønsker ikke at slå politisk mønt på denne sag, da vi mener det er et samfundsansliggende; men som lønmodtagere får vi op til hver overenskomst pålagt at vise mådehold og samfundsøkonomiske hensyn; det bør alle samfundsgrupper gøre, når statskassen er anspændt, også de af folketinget nedsatte udvalg (kulturudvalget).

Silkeborg, marts.

Protest imod lovforslaget »Livsgaver til kunsten«.

Man skaber ikke et velordnet samfund ved at indføre love og regler, som kun tjener en mikroskopisk del af en befolkning; derved opnår man kun at skabe et diktatur.

»At sprede viden, er at sprede velfærd«.

Der er blevet sagt og skrevet meget angående lovforslaget om en årlig livsgave til vore udøvere af kunsten. Der har været både saglige og spontane udtryk derfor. De spontane er ikke at forklejne, da de bedst giver udtryk for et folks smag overfor dårlig kultur. De saglige er sporadisk og fra overklassen.

Man spørger, har kunst og kultur noget med hinanden at gøre? I denne protest er svaret *nej*. Kunst er noget man kan købe, dersom man har penge. Vi kender visen: har du penge, kan du få, har du ingen må du gå.

Kultur kan ikke købes. Kultur skabes af den brede befolkning, for at overklassen kan købe kunst, som de så kalder kultur. Men kultur kan ikke handles, kultur er en indre struktur, noget velfunderet og nedarvet gennem tiderne.

Vi kan ikke tillade, at staten giver særlige privilegier til en mindre gruppe af befolkningen og samtidig gør den til kulturens idoler med en årlig apanage.

Vi spørger: er der i vort samfund brug for et kulturministerium? Vi er overbevist om, at et sådan er ganske overflødigt og kun virker som en hemsko for den frie udvikling; et lands kultur kan ikke tilrettelægges fra et kontor. Kulturen udvikler sig automatisk fra dag til dag.

At kulturministeren offentligt udtaler, det skuffer mig meget at en arbejder med en ugeløn på kr. 300,00 tager så dårligt imod mit forslag, det bevidner jo kun, at han ikke selv ved hvad kultur er.

Har han nogensinde levet på en sådan en sulteløn.

Vi henstiller at tage denne protest til nærmere eftertanke, samtidig at have i erindring, at vore kendte kunstkritiker ikke kunne kende forskel på et lærred der var smurt af en abe eller et menneske; dermed må kunsten være degenereret og samtidig vor kultur, hvis de to ting har noget med hinanden at gøre.

Det er klart for os, at staten ikke skal have faste udgifter af denne art. Vi har herhjemme et valgt folkestyre, det kan let blive folkestyre i ordets rette betydning.

Skal borgerne i et såkaldt frit land pådattes en abnorm fantasi fra statens side, kan vi lige så godt gå ind i østblokken og diktaturet. Vi mener at have papirvælde og bureaukratisme nok. – 113 underskrifter.

Århus, uden dato. A/S Ths. Sabroe & Co.

I relation til den sidste tids røre om statens uddeling af penge fra Kulturfonden ønsker samtlige underskrivere, som er beskæftiget ved A/S Ths. Sabroe & Co., Sønner allé, Århus, også at protestere.

Vor protest skal ses på baggrund af de utallige opfordringer, der har lydt om at vise mådehold med økonomiske krav til såvel Statens som arbejdsmarkedets pengemidler. Ved de lige afsluttede overenskomstforhandlinger viser resultatet da også, at arbejdsmarkedets partnere har udvist det fornødne hensyn til samfundets økonomiske bæreevne.

Det kan derfor kun opfattes som en hån imod den del af befolkningen, som er tvunget til at vise mådehold, når kulturministeren nu ganske rundhåndet uddeler rige gaver i form af hædersgaver til et meget lille udsnit af befolkningen, uanset om disse begunstigede har trang til denne hjælp eller ej. Vi må stærkt advare imod, at der sløses med samfundets midler på denne meget utiltalende måde, uanset om beløbet synes lille i forhold til hele statsbudgettet.

Vi henviser endvidere til, at skulle samfundet endelig være rundhåndet, da må rækkefølgen i brugen af samfundets penge så absolut først være bekæmpelsen af de alvorlige sygdomme, som fortsat plager en stor del af befolkningen.

Vi advarer endvidere imod, at der ved misbrug af statens midler skal pålægges arbejdsmarkedets partnere øgede skatter eller andre byrder, som på nogen måde kan siges at udhule det lige opnåede forlig på arbejdsmarkedet.

Opretholdelse af den fulde beskæftigelse har sin pris, og den vil vi også

være med til at bære, men gevinsten af denne pris har endnu ikke givet os tro på, at økonomiske eventyr som dem Kulturministeren har givet sig ud på, skulle være holdbare. – 187 underskrifter.

Skaade Bakker, 24. febr.

Vi er en del patienter, lidende af leddegigt – nogle af os omtrent 100 % invaliderede – her på Hans Jensens Hjem, som synes, det er aldeles urimeligt, at De øser ud med millioner til kunstnere – unge raske mennesker, som burde skamme sig over at modtage almisser af staten i stedet for at klare sig selv.

Hvis De har så mange penge overflødigt, som det lader til, burde De hellere betænke ovenstående patienter med helt gratis ophold på Gigt-hjemmet i 3 måneder og låne dem en elektrisk rullestol så længe, de har brug for en sådan.

Apropos lån: Studerende burde ikke have gratis legater, men skulle kunne låne penge i studietiden og betale lånene tilbage, når de tjener penge. Patienter på Hans Jensens Hjem, Skaade Bakker, Højbjerg.

PROTEST FRA ENKELTPERSONER:

Skodborg J., 25. februar.

Jeg er klar over at en lille mands henvendelse til en minister straks havner i papirkurven. Alligevel vil jeg tillade mig at sende Dem hr. minister min egen lille protest mod de såkaldte »kunstnerlønninger«.

De hr. minister ville aldrig have haft mulighed for at sælge Deres arbejdskraft til radiohuset, hvis ikke den var sin pris værd – derfor – er kunstnerens arbejde ikke så meget værd, at han kan sælge den – så bliver det hans sag. Vil jeg købe kunst vil jeg også betale for den og sådan må det også være for alle andre.

Der er masse af brug for arbejdskraft i produktive erhverv og der må man som bekendt nøjes med den løn man er værd.

Det er bl. a. mine penge ministeren tillader sig at ødsle med og det kan jeg bestemt ikke være tjent med.

Ærbødigst N. N., Skodborg J.

Bromme, uden dato.

(Videresendt fra kabinetssekretariatet, Memorial Prot. 93/65).

Undertegnede N. N.

Håber Deres Majestæt vil skride ind, eller medvirke til at forhindre, at

staten misbruger skatteydernes penge til at forære og understøtte kunstnere, det er jo ligefrem harmlig at folk så let kan komme til penge uden at udføre arbejde for dem, sådan har det da aldrig været før, jeg må selv arbejde hårdt for mine penge. Dersom Deres Majestæt vil færdes fremdeles frit om i landet, var det klogt at medvirke til at forhindre det.

Deres underdanigste N. N., Bromme pr. Sorø.

København, 27. februar.

Jeg kan ikke dy mig for at gøre Dem opmærksom på, at nok er der fremgang i Danmark, men den har ikke været der så længe, at den har nået at gøre det af med bolignøden, med manglen på hospitaler, skoler og i det hele taget undervisningsanstalter, manglen på hjem for evnesvage, på børnehaver, vuggestuer, plejehjem og meget, meget mere. At De, når De nu er blevet kulturminister og har fået et eller andet rådighedsbeløb, bruger dette i den ånd De selv og Deres rådgivere anser for passende, det er der ikke ret meget at indvende imod, udover måske dette, at De og evt. rådgivere ikke repræsenterer folkets mening og syn på kunst i al almindelighed.

Når dette er medgivet Dem, så skal det også siges, at når det er anslået, at gamle mennesker kan leve af omkring fem tusind årligt, og det ser ud til at være regnet fint ud, eftersom ingen af dem dør af sult, hvorfor i alverden skal så en bestemt klike eller et bestemt lille udsnit af samfundet, som selv frivilligt (formodentligt) har valgt det job de vil leve af, og som ikke er syge eller invalide, hvorfor skal de på alle arbejdendes bekostning begaves med mange tusinde kroner, oven i købet på et tidspunkt, hvor folketinget lægger de kloge hoveder i blød for at finde på nye skatter for at dække underskuddet? Oprigtig talt, Hr. Kulturminister, hvis De nu skal se på denne sag fra de menneskers side, som hver dag må op og ud at arbejde fra morgen til aften for et beskedent beløb, og som bliver behandlet med hård hånd, hvis de på grund af nedgang i indtægt, på grund af familieforøgelse måske eller anden pengeslugende omstændighed, ikke kan afse alle de penge de skal i skat, så må De da kunne forstå, at folks reaktion ikke kan være anderledes. Jeg så i fjernsynet i går, een af de unge mennesker, hvis produkter anses for kunst, og jeg skal ikke udtale mig om, om det er det, men blot sige, at hvis det er kunst, så bryder jeg mig ikke om kunst. Det lignede på en prik det krims-krams mine små børnebørn laver med deres farveblyanter. Men uanset om det skal anses for kunst, så kan vores folketing da ikke bestemme, hvad den danske befolkning skal mene

om kunst. De kan heller ikke bestemme, at vi skal købe det, og det er der vist heller ikke ret mange, der gør. Men de kan så vist heller ikke tillade sig at bruge millionbeløb på at understøtte folk med lyst til at male, hvis disse malere ikke kan afsætte det malede. Tænk dog på, hvor meget nødvendigt regeringen har måttet lade ligge år efter år, og det er dog ikke deres egne midler de forærer bort. Det er hr. og fru Jensens små skillinger, det er den skat man tager fra lærlinge, fra enlige mødre og andre fattige mennesker. De enlige mødre for eks., de skal lægge børnebidraget til deres indtægt, der på den måde reduceres til et meget lille beløb. For mig at se og for mange, mange andre er folketingets økonomiske sans for øjeblikket kørt ind på et sidespor. Jeg har på fornemmelsen, at folketingsmedlemmerne selv har det så lunt, at de ikke er i stand til at fornemme, at der er mange, der ikke har råd til at betale mere i skat. Men det tager de ikke i betragtning, når de får lyst til at være gavmilde på andres bekostning. De synes, at det er relativt beskedne beløb, det drejer sig om, men når De trækker alle syge, gamle, studerende, handicappede og børn fra, samt alle de mennesker vi bruger i administrationen, hvormange arbejdsduelige mennesker kan vi mon så regne med i Danmark? Måske to millioner eller måske lidt mere, og disse to millioner skal så slide de penge sammen, som den resterende del af befolkningen skal bruge. Når De ser det ud fra den synsvinkel, så er det mange penge, man har foræret bort, og de kunne være anvendt til gavn for dem, der virkelig trækker læsset, og det er *ikke* malere, digtere, eller billedhuggere. Det er mekanikere, industriarbejdere, bude, rengøringskoner, arbejdere i det hele taget, og det er dem, der tilsammen betaler hovedparten af de summer vi nødvendigvis skal bruge *og dem der foræres bort*. Se nu Hr. Kulturminister, hvis jeg for eks., ville have dette eller lignende optaget i pressen, så ved jeg af erfaring, at det ikke bliver trykt, for pressen har det lige som regeringen, de vil gerne beholde alle deres kunder, det er dem de lever af, og kunstnere er blandt andet deres kunder, derfor er jeg nødt til at skrive til Dem personligt, og jeg håber, at De giver Dem tid til læse det og tænke over det, for jeg tror ikke, at der er noget i vejen med Deres forstand, den er vist god nok.

Konklusionen af folketingets malplacerede gavmildhed må af hele den arbejdende og producerende del af befolkningen føles som en knytnæve i synet. Og de nye skatter føles på den baggrund som spot oven i skaden. Venlig hilsen Gerda N., København N.

København, 27. februar.

(Klæbet udenpå konvolutten: Pas på dem der taler højest om at løfte i flok, være i samme båd, tænke på almenvellet og alt det fine. De har gerne et skarpt blik for, hvad der tjener dem selv bedst).

Gennem dagspressen ser jeg, at De Hr. Kulturminister agter at stille forslag om bevilling af en årsgratiale på kr. 30.000 kr. til et stort antal af såkaldte kunstnere af forskellige kategorier, således som De Hr. Kulturminister, udtaler at disse kunstnere, uden at skulle plages af økonomiske spekulationer, fuldt og helt kan hellige sig sin kunst, til gavn og glæde for hele det danske samfund.

Hvorfor nu denne gestus Hr. Kulturminister. Disse kunstnere har sikkert selv valgt dette erhverv, og må som andre her i samfundet klare sig økonomisk ved det selvvalgte arbejde. Skulle dette ikke lade sig gøre må de som andre borgere finde et andet erhverv, hvorved de kan ernære deres familie.

Forskellige faggrupper har allerede protesteret mod denne ødslen med samfundets penge. Jeg er ikke medlem af nogen forening, men min ringe protest skal alligevel høres, idet jeg tilslutter mig protesten fra slagteriarbejderne i Vejle.

Mit syn på dette problem er i korthed dette: rundt omkring i Københavns smågader sidder i usle kældre selvstændige håndværkere, skomagere, snedkere m. m., som forsøger at bjerge føden til sig og sine, som regel ved en lang og trættende arbejdsdag, uden dog at nå længere end til dagen og vejen.

Jeg spørger Dem Hr. Kulturminister. Synes De ikke det var mere nærværende at række disse medborgere en hjælpende hånd?

I en tid, hvor man fra politikerne i tide og utide hører, at vi alle må spare, ser Deres forslag mærkeligt ud, især da ingen af samme politikere endnu har opladt sin mund om at spare på militæruddgifterne, et sted, hvor der med rimelighed kunne forventes en endog stor besparelse. Denne besparelse kunne så komme betrængte til gode i dette velfærdssamfund, for eks. kunne De tale med Deres kollega, socialministeren, om man ikke skulle bevillige de gamle og invaliderne en større indkomst, en gruppe af medborgere som nok havde det behov, og som ikke selv har valgt, hverken at blive gammel eller invalid.

N. N., Invaliderente(nyder), København V.

Værløse, 2. marts.

Når De skal bestemme hvem der skal have en hjælpende hånd af de forskellige kunstnere, så vil jeg bede Dem om, der kan blive en del til billedhugger Arne Bang i Fensmark, han er både billedhugger og keramikker, men da han både er en meget beskeden mand og tillige en dårlig forretningsmand, så tror jeg nok at det er små kår familien lever under. Jeg kan fortælle Dem, at den statue, en falden kriger, der står på Vestre Kirkegaard, er af billedhugger Bang, desuden fik Hr. Bang for adskillige år siden Akademiets store guldmedalje, så mon han ikke er værd at betænke.

Med undskyldning for min dristighed, er jeg Deres meget forbundne, pensionist N. N., Værløse.

Astrup, uden dato.

Under den i denne tid meget omstridte kunstfond, vil jeg gerne give et lille besyv med, jeg finder det i orden at kunstnere der står på begyndertrinnet blevet hjulpet eventuelt med de 10.000 kr. til indkøb af materialer og hvad der ellers skal bruges, men lad dem få tvungen regnskabspligt, så det nøjagtigt kan ses, hvor meget de 10.000 kr. har formeret sig, og har de virkelig gjort en indsats for at skabe sig et stort navn, så giv dem f. eks. en rejse på en mdr. til kunsternes by, Paris, Nice, Wien eller hvorhen nu er den by som de fatter sympati for, men gør det ved en slags konkurrence, så de der har arbejdet mest får en belønning for deres indsats. Hvad tror De, at jeg kan begynde på? Jeg sidder ene med 2 børn og må arbejde nu som husbestyrerinde, for ikke at ligge det offentlige til byrde, men dog kan give mine børn et sted at være og mad hver dag. Tror De det er sjovt for mig? Helbredet er det ikke allerbedst med, og langt om længe fik jeg skrabet penge fra til at tage et kursus i maling på porcelæn, stof og træ, og jeg kunne også godt tænke mig at tage studiet færdigt med keramik, ja, så ligger vejen for mig enten at undervise på skoler, institutioner eller lign., men mit store ønske var at male og skabe i keramik, og derefter at sælge, men hvem vil hjælpe mig; man søger i øst og søger i vest, men kun det samme svar, og det er nej, og hvem trænger mere til hjælp end en enlig mor med børn, så jeg syntes, at I ærede gæve folk, der skal være lovbestemmende for en god sag for Danmark, burde tænke jer lidt bedre om, for er det billigere for Danmark med alle de socialsøgere vi har i landet og hvad opnås der ved det, det lille beløb som kan hentes hver uge er nu meget vanskeligt at spare mere end 2 kr. op af om ugen, og så er der jo langt til så lille et beløb som 10.000 kr. Jeg har 226 kr. pr.

måned (børnebidragspenge) men jeg skal klæde mine 2 børn samt andre fornødenheder, hvad tror De så, at jeg kan spare op, når en brændeovn koster fra 5 til 10.000 kr., kan I så ikke se det er jo håbløst at tænke den tanke til ende nogen sinde at hjælpe sine børn i gang, når de bliver så store (de er nu 9¹/₂ og 11¹/₂ år). Og hvorfor skal de være stedbørn, fordi jeg er ene. Har de ikke samme krav her i livet som en søn eller datter af en stor bondemand og lign. Nej, må vi så snart bede om en revidering og forandring i loven, der hedder hjælp den lille frem til det større, og lad den store klare sig selv, og lad ham eventuelt være med i konkurrencen om større indtægt »lille« belønning, det ville enhver kunstner med en smule ærekærhed for sig selv godt gå med til, men skal han have 30.000 kr. om året, så behøver han nu ikke at arbejde hverken hver eller hveranden dag, og hvad skal kunstneren have godt af at gå ledig for, det er jo igennem det daglige arbejde at inspirationerne kommer, og 30.000 kr. om året har jo ingen arbejdsmand med sine 8 timers hårdt arbejde om dagen ikke engang om året, men jeg håber, at De vil tage lidt til eftertanke, hvad jeg har skrevet, da mit store og brændende ønske var at jeg kunne blive selvstændig blot ved hjælp en gang for alle, og når I mener, at der er »huller« nok iblandt kendte navne, tror I så ikke der kunne blive lidt til det lille hul med det ukendte navn, hvortil jeg hører? ? ?

Med venlig hilsen N. N., Astrup pr. Skjern.

København, 7. marts.

Jeg er ikke tilhænger af brevkasse-korrespondance, derfor et brev direkte til Dem. Det er såmænd et hjertesuk i anledning af den debat om kunstner-tilskudene. Vel ved jeg, at jeg som folkepensionist ikke falder ind under kulturministeriet, men for at se baggrunden for manges reaktion i anledning af disse famøse kunstnerlegater, vil jeg fremføre mit eget lille problem og skal prøve at gøre det så kort som muligt.

Efter 25 års ægteskab forlod min mand mig – dette er jo ikke et enestående tilfælde – desværre. Jeg fik som levevej en lille kiosk, kontant betalt – men *uden* driftskapital. Jeg kæmpede i 15 år en hård kamp for tilværelsen til jeg blev 60 år og kunne få folkepension i 1958.

Så solgte jeg forretningen og betalte al min gæld for de penge jeg fik for forretningen + den skat jeg skyldte for *uden nedskæring*. Siden har jeg nogle gange om ugen afløst i en jernbanekiosk, hvor hver øre jeg tjener bliver opgivet til skattevæsenet og hvoraf jeg betaler skat.

Nu pr. januar fik jeg at vide pr. brev fra socialkontoret at de nedskærer

min folkepension med 95 kr. pr. måned, fordi jeg har tjent 4895,50 her i kiosken – altså alt opgivet til skattevæsenet.

Så er det man bliver gram i hu og tænker, hvad nytter det at arbejde, når man bliver straffet for sin flid. Jeg er 67 år og rask, vil gerne være i virksomhed, men kan ikke sige her, at jeg vil have færre timer, for jeg er her jo som afløser, og må selvfølgelig tage de timer, der falder til mig – en uge flere, en anden uge færre, men som dog når året er gået bliver til ovennævnte beløb.

Selvfølgelig kunne jeg gå ind som rengøringskone og sige til fru, hvis De opgiver det til skatten, vil jeg ikke have det – og fru som ingen hjælp kan få, siger ja, tak, med det resultat, at den kone kan tjene mange flere penge og dog beholde sin folkepension. Nej, det var bedre om vi blev sat i en lille skat af folkepensionen og så måtte tjene ved siden af, hvad vi orkede, det kan jo ikke blive det helt store sus, når man er nær de 70 år, kræfterne siger såmænd selv stop for den helt store fortjeneste.

Hr. kulturminister, lad mit hjertesuk gå videre, lad os få lov til at tjene, hvad vi kan uden nedskæring, så ser vi lysere på kunstnerlønningerne.

Ærbødigst N. N., København V.

København, 11. marts.

Efter at have fået ovenstående returneret fra BT's »Talerstolen«, med oplysninger om, at den ikke må optage versificerede breve, tillader jeg mig at sende Kulturministeren det til personlig ejendom ud fra den opfattelse, at det sikkert vil mere Dem lidt, at se »sagen« fra en fjerdesals lejlighed på Amager. Med højagtelse, N. N., København S.

»SILVERHØJ«

1. Det var i »Elverhøj«, at de unge, skønne møer,
helt smeltede alle hjerter, med tågedans og slør:
Den lette barfodsdans i den ældgamle skov,
er nu forlængst forbi – her kun træder råens klov;
– men når det gamle under går,
altid noget nyt opstår. –
2. Her ser I Silverhøj med en tryllekunstners hat,
alt hvad der var deri af buketter, oms og skat
er borte med blæsten og meget mere til,
nu er det selve livet, der her står på spil,
– men se nu til ham: – med en ukendt tryllestok:
så er hatten fuld af penge, – der er meget mer' end nok!

3. For en lille melodunte, kan I tusind kroner få,
 kan I rime på ranke, er i helt ovenpå –
 lav en kugle – ret stor, og så en lille en:
 »Mor og barn« – uden krop og ben –
 dyp den venstre tommeltot,
 først i rødt og så i blå,

 tvær det ud, tryk og gnid nu og da –
 resultat: »En studie i lilla-la-la«!

4. Det er helt, sandfærdigt sandt,
 det er så afgjort: »ganske vist«:
 at de allesammen vandt –
 kom på den grønne kvist.
 – I guldsko med sølverne hæle,
 træd dansen bestøvede sjæle –
 og ham, som af intet, fremtryllede alt,
 har grund til at smile, skønt jerntæppet faldt!

Tollestrup, 24. marts.

Da jeg nu har læst i forskellige aviser og hørt så meget om penge til kunstnere og forfattere, så må man harmes over, at der skal gives penge til sådant noget. Jeg har ikke spor imod kunst tværtimod, men hvorfor give penge til nogen, som har nok. Hvis nu De var kunstner Herr Sølvhøj, ville De så lave mere? når De vidste, at De fik 30.000 kr. om året, jeg tror det ikke. Og der er mange, der tror det samme som mig.

Jeg har nu siden marts 1964 været syg, og skulle klare mig med 138,- kr. om ugen (og det kan ikke blive 30.000 kr.) til kone og tre børn, det er jo ikke let at skulle klare sig med det, da der også skal andet til end mad, der er også udgifter til skat, sygekasse, fagforening, brændsel og andre ting.

Nu har jeg rejst meget omkring for at søge arbejde, og det har også kostet penge, men når først de får at vide, man har været syg er der ikke brug for en. Jeg har en understøttelse på 177,- kr. om ugen nu, det var faktisk sjovt at vide om De kunne leve for det herr kulturminister. Nu håber jeg at De kan skaffe mig en hædersgave lige så vel, som De kan skaffe kunstneren en. Men jeg er også tilfreds med at få et godt og vellønnet arbejde, så vi kan komme ud af vores gæld, vi behøver ikke 30.000 kr., men tæt ved de 10.000 kr. Mit arbejde det er jo også en slags kunst, at køre vogn med anhænger. Jeg håber at høre fra Dem privat.

Ærbødigst N. N., Tollestrup pr. Vraa, Vendsyssel.

Søborg, uden dato.

Da jeg har hørt i radioen, at De havde modtaget en masse sympatitilkendegivelser, så inspirerede det mig til følgende udtalelser. Uden at jeg har fulgt med i enkeltheder i striden om de omtalte bevillinger til såkaldte kunstnere, så falder det ethvert sundtseende menneske for brystet, at man i vor tidsalder kalder en streg og en klat for kunst, det er fast utroligt, hvad man stadig ser af billeder både i malerier og skulptur, det er mere og mere sjældent at se noget der kan ses at forestille noget, det sidste sådant kan nævnes det som kunstfonden har erhvervet og som var afbildet i avisen til en pris af, så vidt jeg husker, 53000 kr. Når man ser sådan en gang sindssyge vurderet til den pris og købt af kunstfonden, så må ethvert normalt menneske protestere. H. C. Andersens historie om »Kejserens nye klæder« bliver levende aktuelt, når man præsenterer noget og siger, at det skal forestille noget ens menneskelige øje kan få øje på eller ligner en vanskabning af det det skal ligne og så hædre det med prisbelønning, så er det, at befolkningen protesterer. Vi har vidunderlige kunstskatte, som ingen ønsker at være foruden, skønne malerier og skulpturer og dem, der har frembragt dem har været med til at bringe mennesker uvurderlige værdier til berigelse af livet så længe jorden står, men at vi er inden i en periode, hvor det ringeste af det ringe både på de to omtalte områder, men også inden for sang, musik, film, skuespil, ja, praktisk talt alle områder bliver modtaget med kyshånd og samfundets ansvarshavende, i stat og kommune tillader og fremmer alt til ubodelig skade for den opvoksende ungdom. Med hilsen, N. N., Søborg.

Horsenseggen, uden dato.

Alt er skrevet i bedste mening. Men – venlige Hr. Kulturminister – sådan er stemningen her på Horsenseggen.

Med stor agtelse og de venligste hilsner, fru N. N., Horsenseggen.

PROTEST mod KUNSTNERLØN

Mel.: Katinka, Katinka . . .

1. »Se kunstnerne har det i grunden så skidt«,
sa' Sølvhøj – »lidt hjælp må vi give;
for »åndsproduktionen« dem hjælper så lidt;
de knap kan sig holde i live;
så vær om kulturen – giv kunstneren brød,
for tænk om nu begge skulle erklæres: død.
Der sorg i vort land ville blive«.

2. Men dansken sig rejste i bitter protest:
 »Stop!!! Nu flyder bægeret over«.
 Hr. Sølvhøj så straks, at det nu vist var bedst,
 at ikke for meget man vover.
 Nu går han og tænker som Jens Otto Krag:
 »Hvi skal alt man laver slås ned med et brag?
 Hvad nytter det så, at man lover?«.
3. En virkelig kunstner han klarer sig nok;
 han almisser ej la'r sig give.
 Og hvem sku' vi vælge blandt den store flok,
 der kunstnere ønsker at blive?
 Den »kunstner«, der ej selv kan tjene sit brød,
 han ejer ej gnisten – den ulmende glød,
 han kan ej til noget det drive.
4. Vi andres erhverv bliver ej kaldt for kunst,
 vi er ej intellektuelle;
 så vi får ej del i den gode stats gunst,
 – fordi vi kun er »manuelle«.
 En kunst er det dog at få alt til at gå;
 men det kan skam staten slet ikke forstå.
 Ja, – jeg er så gal, jeg ku' smelde.
5. Hvor var det dog dejligt, hvis man havde råd
 til rigtig at elske kulturen;
 så kunne jeg være i selvsamme båd,
 som selveste Bomholt med fruén.
 Men mutter og jeg må ved jorden nu bli'
 fordi ingen vil mig ministerløøn gi'
 så jeg kan forgyalde kulturen.
6. Jeg ved godt, jeg ikke på kunst har forstand,
 men sligt skal man skam ikke sige,
 så derfor jeg roser den, alt hvad jeg kan:
 »Bedårende!!! Skønt!!! Uden lige!!!
 (frit efter H. C. Andersen)
 Så tror folk, jeg er så umådelig vis.
 Jeg roser igen – og får så hæderspris
 som kunstkender – altså som klog mand.

SENSATIONSJOURNALISTIK SANDHED ELLER »GAS«

Af GERT SMISTRUP

Tidligere chefredaktør ved ugebladet *Hjemmet*, Gert Smistrup, der i flere år har deltaget aktivt i Institut for folkemindevidenskabs arbejde med triviallitteratur og ugeblade, beskriver sit presse-eksperiment med historiefortællende fakta og dito fiktion.

Søndag den 21. juni indledtes i dagbladet *Aktuelts* lands-sektion en serie, som strakte sig over de følgende otte uger, til og med lørdag den 15. august. Serien, der var maskeret som en læser-konkurrence, hed »Syv sensationer hver uge« og bragtes under den daglige hovedrubrik: »Er det sandt? Er det »gas«? Skal vi vædde«. Præmierne var forholdsvis beskedne (25 præmier om ugen a 50 kroner), idet stoffets attraktion skulle centreret mere om den underholdende læseværdi og den iboende udfordring til en anelse uforpligtet selvaktivitet end om konkurrence-mentaliteten.

Serien omfattede 56 »historier«, nemlig én hver dag i perioden. Disse historier var enten sande eller usande. De beroede enten på kendsgerninger, så dokumentariske som de har været gengivet i aviser, magasiner eller anden populær massepresse, eller de var opspind, konstrueret af seriens forfatter til formålet. I alle historierne lagdes der fra forfatterens hånd vægt på materialets sensationsværdi – ud fra den betragtning, at den journalistiske histories »news value«, altså dens sensations-, skandale- eller sladderværdi, i en vis forstand er analog med populærfiktionens historiers originalitetsværdi.

For begge kategoriers vedkommende tilstræbtes identitet i den ydre fremstillingsform – stil og konstruktion fulgte de gængse formskemaer for moderne international populærmagasin-journalistik, mens overskrifts- og underrubrikspolitiken fra populære masse-dagblade i vid udstrækning blev fulgt. Hver historie var af et tekstmæssigt omfang på mellem en og halvanden avisspalte og var udstyret med en tegning, som illustrerede en situation, samt med æggende og spændende mellemrubrikker.

Den publikumsvendte idé med konkurrencen var, at læserne hver dag ved historiens afslutning blev forelagt spørgsmålet: Tror De på den historie – ja eller nej? Er det sandt? Eller er det »gas«? Ved ugens udgang

offentliggjordes en samle kupon, hvorpå enkeltsvarene fra den forløbne uge skulle indføres. For at have gættet rigtigt skulle man med andre ord have en syv'er.

To tilfældigt valgte eksempler ud af de 56 historier:

Far ville ikke tabe ansigt – det kostede hans datter livet

Det var en kamp mellem en fars ubønhørlige moral-krav og en unges piges »forbudte« kærlighed. Han idømte hende en umenneskelig straf.

En mands syge begreber om »ære«, »moral« og »gud« førte til en tragedie, da hans 21-årige datter for første gang i sit liv trådte uden for de af ham afstukne stier – på grund af en hovedløs forelskelse.

Hun havde fået lov at gå til bal, mod som sædvanligt at være hjemme inden midnat. Da hun var opdraget til minutigt at lyde givne ordrer, bragte det forældrenes nerver i yderste oprør, da hun blev væk hele natten.

Forældrene ventede oppe. Klokkeren syv om morgenen besluttede faderen at ringe til politiet og få hende efterlyst.

Netop da kom hun hjem. Hun blev modtaget på havegangen af sin bedste ven, den engelske setter, Doc, som glad gøende sprang op ad hende. Men da hun så sine forældre stå i vinduet, vidste hun, at en streng straf ventede hende. Ville hendes far igen prygle hende med Docs hundepisk?

Ulydighed for første gang

Det var en februar morgen, og hvad der gjorde hendes far dobbelt forbitret, var, at flere af naboerne var vidne til denne ydmygelse og skam, som Linda-Marie bragte over familien.

Hun tilstod alt. For første gang i sit liv var hun blevet forelsket – i en ung løjtnant, som hun havde truffet på ballet. For første gang i sit liv havde hun glemt alt – sin tyranniske fars ordrer, indoktrineringen gennem hele sin barndom af bundfrosne religiøse instrukser og alle hensyn.

Hun var taget med den unge løjtnant hjem og havde tilbragt natten hos ham. Hun tilstod alt.

Krav om ægteskab

Linda-Maries far var forretningsmand. Det havde altid været et livsmål for ham at gøre sig gældende som repræsentant for en indiskutabel systembevarende indstilling. Han kaldtes i dagspressen for reaktionær – og satte en ære i både at være det og blive kaldt det. Sin styrke havde han i sine synspunkters enøjethed, sin betingelsesløse og kritikløse disciplin over for en rigoristisk religionskrav samt sine firskårne begreber om ære og moral.

I denne ånd var enebarnet Linda-Marie opfostret, og mod denne ånd var det,

hun med sin romantiske nat gjorde det oprør, som skulle få så katastrofale følger.

Han tvang sin datter til øjeblikkeligt at ringe til den pågældende løjtnant og anmode ham om at stille i Linda-Maries hjem øjeblikkelig.

Da hendes far var ude af sig selv, vovede hun ikke andet.

Så snart han ankom, blev han stillet over for en ordre om at gifte sig med Linda-Marie.

– Jeg forlanger, at De erkender Deres ansvar som den mand, der har forført en uskyldig ung pige og været med til bringe skam og skændsel over mit hus, sagde han.

Den unge løjtnant vendte sig mod Linda-Marie og sagde: – Jeg er meget for­elsket i dig, men jeg kan ikke gifte mig med dig, hvor gerne jeg end ville. Jeg er allerede gift.

Revolveren

Da han var gået, frygtede Linda-Maries mor et øjeblik, at hendes datter ikke ville kunne bære nervepresset. Hun sad ubevægelig, sammensunken på en stol og så frem for sig med et glasagtigt gennemsigtigt blik.

Moderen gik hen og strøg hende over håret. – Det skal nok gå altsammen, min lille pige, sagde hun.

– Det tror jeg bestemt ikke, svarede Linda-Marie.

I det samme kom faderen ind igen efter at have vist den unge løjtnant døren. Der stod svedperler på hans pande og i hans tætklippede hår, og de løb ned mod hans svære, sorte hornbriller.

Han stillede sig foran Linda-Marie og fremsatte med lav stemme sine anklager imod hende. Hun havde spyttet på hans ære, og med sin opførsel havde hun fået ham til at tabe ansigt over for hele byen.

– Du er klar over, at du må tage din straf, sagde han.

Pigen nikkede.

– Doc! kaldte han.

Hunden kom løbende ind i stuen og hen imod Linda-Marie – men faderen greb den i halsbåndet og holdt fast.

– Dette skal være en straf, som du skal kunne huske altid. En straf, der for altid skal minde dig om, hvor gement du har båret dig ad over for mig. Værsgo'.

Han rakte hende revolveren.

– Du skal skyde Doc – det er din straf.

Linda-Marie protesterede ikke. Hun tog revolveren i sin hånd og så undersøgende på den. Så så hun på hunden. Hun strøg den over hovedet.

Derefter stak hun revolveren ind i sin mund og trykkede af.

Hun døde øjeblikkeligt – for øjnene af sin mor og far.

Historien blev gengivet på grundlag af materiale fra amerikanske telegrambureauer. Begivenheden fandt sted i Arizona, USA, i februar 1968, og den blev umiddelbart efter offentliggjort i dansk dagspresse, dog ikke i noget opsigtsvækkende udstyr.

63 pct. af konkurrencens deltagere godkendte den som sand, men ikke mindre end 37 pct. var overbeviste om, at det var »gas«.

Ingen af de dokumentariske historier i serien var hentet fra danske retssales eller politis analer, idet der i så tilfælde kunne komme til at spille presse-etiske hensyn ind. Derimod var mange af de såkaldte »gas«-historier henlagt til dansk miljø. Som eksempel kan nævnes en historie, som bragtes dagen efter sidste udsendelse af fjernsynets lørdagsserie »Tjuhej«:

Søndag den 26. juli:

»Tjuhej«-skandalen om den talende hund, som ikke kom i TV

Grunden til, at Bent Schjærff i sidste øjeblik måtte indlægge nogle ret dårlige »brandere« i lørdagens udsendelse.

Hvem var manden med skæg og paryk?

Mange seere blev ved gårsdagens TV-udsendelse af »Tjuhej« opmærksomme på, at der – åbenbart i huj og hast – var indlagt nogle fade og let jordstrygende »brandere«, som ikke holdt mål med seriens hidtidige niveau af humor.

Vi kan i dag ikke blot konstatere rigtigheden af dette, men også give en forklaring på fænomenet, som var til undren i de tusind hjem.

Sagen er, at der i udsendelsen var sat plads af til sensationen om den talende hund.

Grunden til hemmelighedsfuldheden

Bent Schjærff havde under hånden fået meddelelse om denne hunds eksistens, men havde naturligvis – og med sit kendskab til »De syngende hunde« – stillet sig skeptisk, omend ikke afvisende. Manden med sensationen havde anmodet om at måtte komme til redaktionskomiteens møde, som holdtes i begyndelsen af ugen.

Disse redaktionskomitemøder holdes i forholdsvis hemmelighed (på en københavnsk restaurant) – ud fra den betragtning, at det ville være hæmmende for seriens succes, hvis nogle af de vittigheder, man vil bringe, skulle være kendt af nogen i forvejen. Dette har man hidtil haft held med.

Ja til en pølse

Inden meddeleren indfandt sig, orienterede Bent Schjærff komitéen om sensationen. Den første reaktion kom fra Johs. Møllehave, som spurgte, om det nu også var en vittig hund. Den anden reaktion kom fra Niels-Jørgen Kaiser, som mente, at det nok drejede sig om den hund, som Lise Nørgaard havde skrevet

om i ugebladet Hjemmet – hvilket han ikke fandt sensationelt nok, idet den kun kunne sige »ja«, hvis man spurgte, om den ønskede en pølse.

På dette tidspunkt tilsluttede meddelelsen sig mødet. Han viste sig at være en tæt mand af pykniker-typen med stort, gråt hår, flot gråsprængt moustache samt briller, og med en nydelig stemme, der efter nogles mening mindede om Volmer Sørensens stemme. Hans navn var imidlertid Sejrsen.

Han oplyste, at den pågældende hund virkelig kunne tale, kunne instrueres, lære roller, hvilket fik Bent Schjærff til at udbryde: – Så kan den sige alle vittighederne, og jeg kan sige de morsomme *lyde*, som jo er mit speciale.

Kostbare rettigheder

Sejrsen afspillede derpå et bånd, hvor man hørte hunden tale. (Johannes Møllehave nævnede her, at teksten var noget vov'et). Det overbeviste naturligvis ikke, idet man gik ud fra, at det teoretisk kunne være en trick-indspilning.

– Det har jeg naturligvis forudset, nævnede Sejrsen, let storsnudet. – Vi er jo ikke amatører nogen af os. Men De må tro mig på mit ord – jeg har oplevet hunden. Jeg har hørt den tale. Jeg har talt med den. At jeg ikke har kunnet medbringe den, siger sig selv. Hunden ejes af en øre-, næse- og halsspecialist i Østjylland. Han har dels af fagligt-videnskabelige grunde ofret et enormt arbejde på dette eksperiment, men dels sandelig også ud fra helt nøgterne indtjeningsbetragtninger. Han ved udmærket, hvad en sensation som hans hund er værd. Rettighederne til dens solo-optræden bliver ret kostbare – men på den anden side er det jo ikke nogen »Dollarprinsesse«.

Hunden for farlig

Vi beklager, at det på grund af tidspresset ikke har været muligt at indkredse, hvad der konkret skete i tidsrummet mellem dette møde og kulminationen, som fandt sted i går sent på eftermiddagen, men vi vil forske videre i sagen i de kommende dage.

Sejrsen, som ikke ønskede at sætte sine ben i TV-byen i Gladsaxe, havde forlangt mødet afholdt på den sædvanlige restaurant, hvor også det første møde havde fundet sted.

Man indledte mødet med at tilrettelægge det stof, som skulle indlægges i »Tjuhej« i tilfælde af, at Sejrsens sensation udeblev.

Dette var der stor tilfredshed med, idet Sejrsen dukkede op uden at have den sensationelle hund med sig.

Han redegjorde detaljeret for sin indsats. Det havde kostet langvarige forhandlinger med den pågældende øre-, næse- og halsspecialist. Ved en listig forhandlingstaktik var det dog lykkedes Sejrsen at få en aftale igennem på et realistisk niveau.

– Men den var for farlig, oplyste han.

Den kunne også læse

– Jeg turde simpelt hen ikke tage den med mig, fortsatte han. For på vejen her til i bilen sagde den pludselig til mig: – Jeg kan for resten også læse.

- Såh, sagde jeg. - Hvad læser du da?
- Mest gamle ugeblade.
- Såh, sagde jeg igen. - Romaner og noveller?
- Aldrig, svarede den. - Min herre har adskillige årgange af ugeblade liggende. De er blevet bundet ind efter at have gjort tjeneste i venteværelset. Jeg bladrer dem hastigt igennem for der er kun én slags stof, jeg læser . . . *vittighederne*.
- Derefter, fortsatte Sejrsen, sad den et øjeblik med tungen ud af flaben som for at svale den, og så sagde den det, som gjorde mig bange: - I aften i fjernsynet vil jeg fortælle sandheden om, hvor »Tjuhej«s vittigheder stammer fra . . . Derfor kastede jeg den over bord fra Storebæltsfærgen.

Vores »kilde«

I dette intermezzo i går skal søges forklaringen på, at et stort anlagt stykke plads i »Tjuhej« i aftes som nævnt måtte erstattes med nogle »brandere«, som ikke helt holdt det traditionelt ventede niveau.

For at ikke nogen af redaktionskomiteens medlemmer eller deres nærmeste skal få kastet mistanke på sig for at have vist indiskretion i denne forbindelse, skal vi oplyse, at vor viden om hændelsesforløbet ikke stammer fra nogen, som er i denne komité eller står den nær.

På trods af den journalistisk-etiske tradition om, at »kilden er hellig«, skal vi i dette tilfælde bryde denne regel og oplyse, at vore oplysninger stammer fra serivitrinen på den pågældende restaurant, hvor redaktionskomiteens møder holdes.

Hun er tilfældigvis ekspert i mundaflæsning.

18 pct. af løserne gættede på, at dette var en historie, som beroede på dokumentariske kendsgerninger.

21 pct. af løserne gættede på, at historien »Vil frednings-sag hindre mords opklaring?« var sand, skønt det heri tydeligt - det blev tilmed nævnt i underrubrikken - blev tilkendegivet, at det var »et regulært spøgelse«, som havde fremsat oplysningerne om det formodede mord.

26 pct. af løserne mente, at seriens første historie, »Tog hun brudekjole på, fordi hun skulle myrdes?«, var »gas«, skønt den i sin tid, i 1964 var en i danske aviser overordentligt omtalt sag.

Stikprøver i materialet viste, at en »fejlætning« på fra ca. 15 til ca. 25 pct. syntes at være gennemgående.

Hverken under eller efter seriens offentliggørelse blev der foretaget nogen egentlig analyse af læsereffekt eller -interesse, men serien synes på grund af sin underholdningsværdi at have haft en oplagsbevarende indflydelse i en periode, nemlig i sommermånederne, da blades oplag traditionelt har en vigende tendens.

Der blev heller ikke foretaget nogen dybtgående analyse af besvarel-

serne, men allerede i løbet af seriens første uger syntes en tendens klar. Karakteristisk var det, at det ud af det forholdsvis store antal løsninger var vanskeligt at finde syv'ere. Gennemsnitligt var der 5 til 10 syv'ere hver uge. (Øvrige præmier måtte så naturligvis uddeles til seks'ere, fem'ere, fire'ere osv). I en enkelt uge var der kun 1 syv'er.

Seriens 56 historier var følgende, her alene gengivet med deres overskrifter, som almindeligvis var 4- eller 5-spaltede og både i skriftvalg og layout fremtrådte som almindelige nyhedsreportager, samt underrubrikker:

Tog hun brudekjole på, fordi hun skulle myrdes? – Nej, fastslog Bolognas Perry Mason. Hun ventede ikke en brudgom, men en broder Hun ventede ikke en morder, men et mirakel Men var hans idé rent tankespind?	Sand – det skete i Bologna, Italien, i 1964
<i>Efter Bobby Moore-affæren i Colombia:</i> Spionen, der sprang ud fra spejlet Forbløffende tilståelse om smykketyveri Præst skrev brevet til »Colombia Star Weekly«	Usand
Den nøgne mand under fru Petersens seng »Lynbarberen« blev vækket af messende salmesang mit om natten. Hans øjne mødte et sælsomt syn: et lig blev båret gennem natten	Usand Usand
Søvngængermordet Er det muligt, at man kan begå et mord uden at ane det? Således lød spørgsmålet til kvinden og de elleve mænd	Sand – det skete i Chelmsford, England, i 1961
Hans kones dødsskrig Han skiftede bånd på båndoptageren. Det var bånd nr. 67 På det ville han optage mordet på hende	Sand – det skete i Stockholm i 1967
Torturheksen Da politiet stormede millionærvillaen og fandt den unge pige i et hul ved siden af »torturkælderen«, troede de knappt deres egne øjne. – Senere kom der endnu en chokerende afsløring	Sand – det skete i Frankfurt i 1967

Lystmorderen og
oldemors brødkniv

Måske var det en galning, som i blinde
ville myrde husmødre i deres køkkener.
Eller måske var kioskejerens idé
ikke så afsindig, som han sagde

Usand

Da liget stod
op af kisten
og begik mord

Kisten i kælderen var ejendommelig – og
uhyre raffineret.
Forståeligt, at der gik panik i godsejeren,
så han greb til kniven
Sekunder efter var han myrdet – af
sin afdøde hustru.

Sand – af ældre dato end
hovedparten af de øvrige
dokumentarsager i serien
(1922). Er taget med, fordi
den hører til de mærkvær-
digste sager i kriminalhi-
storien

16-årig i »døds huset«:

Det var min mor, der
underskrev min dødsdom

Fængselsbetjent afslører sit dobbeltspil:
Han »handlede« om menneskeliv i
fængslets døds celle

Usand

Duehjerter viser vej
– direkte til døden

– Hvis hendes mand bare ville dø, sagde
elskeren . . .
– Jamen det kan da sagtens ordnes, sagde
professoren
– Så dum har man ikke lov at være, sagde
dommeren.

Sand – men også af lidt
mindre ny dato end nor-
malt, nemlig 1952

»– og hendes hoved brændte
jeg på et bål i haven . . . «

Alle politiets undersøgelser endte blindt.
Damefrisørinden var sporeløst forsvundet.
Men folk krævede en sydebæk
– og traf deres eget valg

Sand – det skete i Norge i
1964

Pop-sang medfører
selvmordsepidemi

Da melodien havde haft premiere i
»Studio«, var alle tavse og gik
stille hjem.

Usand

Dagen efter kom der meddelelse om
det første teenage-selv mord
Tør dansk grammofonsekab
indspille den fatale melodi?

Den, der myrder
sin utro hustru,
er et mandfolk

Hyldest, beundring og ægteskabstilbud
strømmede imod ham, da han havde begået
sit dobbeltmord.

Bedemandens familie
bestod kun af lig

Han vidste, at normale mennesker ville
kalde hans handling »syg«.
Men for ham betød det et tidsrum af
lykke, indtil den aften politiet
spurgte: – Har De set noget til et lig?

For at elske en pige:

Ung mand gik i kloster
– forklædt som en nonne

Gammel tragedie drages ind i
den aktuelle debat i Spanien
om munke- og nonneklostrene.

Indsatsen i sidste spil
skal være – din kone.

Han havde hele tiden fornemmelsen af,
at der var noget galt med det spil poker,
han deltog i, og det var der muligvis også.

Der er en million
et sted i mit hus

-- Vi er kun to mennesker, der ved det,
sagde fru Czerkova. – I årevis har jeg
været på lur efter den anden. Så
kom han en dag.

Far ville ikke tabe
ansigt – det kostede
hans datter livet.

Det var en kamp mellem en fars
ubønhørlige moralkrav og en ung

Sand – det skete i Italien i
1967

Usand – historiens indhold
er bygget på en amerikansk
gysernovelle

Der var lagt pseudo-aktu-
elle fælder ud, men selve
beretningen stammer fra
det 16. århundrede og har
altså overleveringens sand-
hedsværdi

Sand – det skete i Tysk-
land i oktober 1968

Usand

Sand – det skete i Arizona
i februar 1968

piges »forbudte« kærlighed.
Han idømte hende en umenneskelig straf.

Deres skæbne afhang
af en dreng på 6 år
Lille Bandi var indviet i den
fantastiske plan. Men han forstod
den ikke helt. Og hvis han talte
over sig, ventede katastrofen den lille familie.

Sand – det skete ved kan-
ten af jerntæppet i maj
1967

Dobbelt drama
med damer i
dobbeltsenge
En mand sprang ind ad et vindue
og endte i en dobbeltseng hos
en fremmed dame . . .
En mand tog fejl af dørene
og endte i en dobbeltseng hos
en fremmed dame.

To historier af parallelt
indhold koblet sammen,
begge sande – det skete i
hhv. Berlin i februar 1966
og i Californien i april
1968

Dramaet bag
en aflåset
sovekammerdør
Selvmord i Brønshøj forleden
nu afsløret som mord.
– Han var dum – og tom i hovedet.
Det var morderskens motiv.

Usand

Vil De ikke være
så sød at myrde
min svigerdatter?
Så højt elskede den milde og
moderlige kvinde sin søn, at
hun ville betale en pæn sum
for det mord.

Sand – det skete i Califor-
nien i 1962

Et spil i en bar
om kærlighed og død
– for 10 000 kroner
Mødet på politistationen mellem det
forelskede par og lejermorderne var
et chok: De var gået lige i fælden.

Sand – det skete i decem-
ber 1964 i Buffalo, USA

Er der en død dame i
hans swimmingpool?

Usand

I dag klokken 12 sprænges en swimmingpool i luften. Derved afgøres en menneskeskæbne. Vil de fantasifulde rygter, De kan læse om her, holde stik?

Forsikrede sin kone
for over en million
og lod hende myrde

Blødende, forslået og mere død end levende vaklede den unge kvinde i den flåede natkjole på bare fødder gennem den isnende vintermorgen. Hvem havde betalt forbryderne for at mishandle hende? Hendes mand?

Den døde mand, der
tikkede og tikkede

Hvis den døde mand var blevet lagt i et andet værelse, ville hans kone ikke være blevet anklaget for mord.

Ung kvindes kontrakt om
at lade sig selv myrde

Lige før dødsdommen skulle eksekveres, ville hun have kontrakten annulleret. Men da var det for sent.

Da millionærens kone (mor
til ti) blev forelsket

Igen så USA sin erfaringsætning bekræftet:
»I USA er ingen autentisk ejer af en million dollars nogen sinde vandret til den elektriske stol.«

Et liv i evig angst:

En mor skjulte
sin søn, da han
skulle halshugges

I 17 år levede manden på strømpefødder, bag nedrullede gardiner og låste døre, mens hans mor passede på, at ingen så ham. En dag skete der en fejltagelse . . .

Sand – det skete i 1963 i
St. Paul, Minnesota, USA

Usand

Usand – historien er bygget over handlingen i romanen »Sally«, som udkom i Danmark i 1969

Sand – det skete i USA i 1965, en på det tidspunkt meget omtalt sag, kendt som »Candy Mossler-sagen«

Sand – retssagen fandt sted i Paris i juli 1966

Købte sig et gravsted,
lagde sig i sin kiste
– og tog sit eget liv
Mystisk hændelse på svensk
landsbykirkegård.
Nu valfarter turister til
det prunkløse gravsted

Sand – det skete i Väksjö
i Sverige i juli 1965

Var vidne til
planlagt masse-
mord – og tav
Den kendte TV-mand ville i retten
ikke nægte, at han var parat til at
lade mordene ske – og han havde sine
indlysende grunde til det.

Usand

Truer alle på livet
med gevær, mens han
jagter den gemte skat
Den, der skjulte formuen, har
i årevis ikke eksisteret officielt.
Men nu hævnner han sig efter sin død

Sand – det skete i oktober
1963 i en landsby i Corn-
wall i Sydengland.

Ældre lærer begår
matematisk mord
på sin kone, men . . .
Læreren gennemførte planen med
solid, gammeldags grundighed,
noterede alt ned – men gjorde
en lille regnefejl

Usand

Er mor kommet fra
en fremmed klode?
Mysteriet var: Hvor havde kvinden
været henne de tre døgn? Hvor
havde hun sovet? Hvor havde hun
spist? Ingen – heller ikke hun
selv – kender svarene.

Sand – det skete i Sverige i
marts 1964

Den blødende nonne på
hovedgaden i Ballerup
Han havde set et mord blive begået
– et hæsligt mord. Men der var
åbenbart ingen på politistationen,
som gad interessere sig for det
Hvorfor mon ikke?

Usand

SØNDAGS-AKTUELT kan her afsløre:

Usand

»Tju-heje«-skandalen
om den talende hund,
som ikke kom i TV

Grunden til, at Bent Schjærff i sidste
øjeblik måtte indlægge nogle ret dårlige
»brandere« i lørdagens udsendelse.
Hvem var manden med skæg og paryk?

Jalousi-drama bag
»Bakken«s ændring
af friluftsprogram

Usand

Er Guiseppo Stello totalt færdig
på den internationale arena?
Hans partnerske har i italiensk TV
berettet om tragedien bag dramaet

Tragisk forbytning
af to drengebørn på
russisk fødeklinik

Sand – det skete i Rusland
i 1955

Den ene dreng blev kidnappet på vej hjem
fra skole og slæbtes grædende bort.
Den anden flygtede gennem en voldsom
snestorm for at komme til det sted,
han regnede for sit hjem.
Hele problemet syntes uløseligt. . . .

Ensom helt gik på
krigsstien og vandt
over Natos luftvåben

Sand – det skete i Mün-
chen i 1967

Hans våben var kløpulver
og boller, som hans kone
bagte. Det var komisk – men
han sejrede.

Han gjorde det for sin kones skyld:

Forførte en pige og
tog det bedste, hun
havde (hendes pas)

Sand – det skete i 1964 i
Berlin

Et års fængsel og betalingen
af 20 000 mark – det er den pris,
den såkaldte »Peter Hansen« må
betale for at få sin kone fri

- Hvad sommerferie-
morderen slet ikke
havde regnet med
Mordere plejer altid at begå en
enkelt lille fejl, der fælder dem.
Men det gjaldt åbenbart ikke for
den skrivende ægtemand på Kullen.
- Arbejderen, der fandt en
hel sæk penge på gaden
Han blev hadet, hånet og foragtet.
Hans børn blev overfaldet og snittet
med knive. Hans kone fik nervesammen-
brud. Det var prisen for hans ærlighed
- Hemmeligheden bag rekord-pigen fra Formosa:*
Menneskejagt
dobbelt drab og
frihedskamp
Atletikpigens bedstemor har åbenbaret
den fantastiske slægtshistorie i japansk TV
- Drengen, som var
vokset op hos de
vilde dyr i skoven
Er det en veritabel Mowgli,
man har fundet i Kiplings
Indien? Videnskabsmænd
gransker i problemet
- Hun tilstod mord, da
hendes mand skulle
føres til galgen
Hun var pint af dårlig samvittighed,
mareredit af sin viden – men hun
ventede og ventede til sidste
øjeblik, før hun sagde sandheden
- Russisk videnskabsmand påstår:*
Transplantation af
en psyke er muligt.
Enten har videnskabsmanden foretaget
noget sensationelt – eller også er
han en rå morder. For en sikkerheds
skyld er han spærret inde. Hans
rapport er smuglet ud.
- Usand
- Sand – det skete i Los An-
geles i 1967
- Usand
- Sand – drengen blev fun-
det i den indiske by Luck-
now og døde 24 år gam-
mel i 1968
- Sand – det skete i 1956 i
Gosport, Hampshire, Eng-
land.
- Usand

Da morders mor mødtes
med den myrdedes mor
– Hvis vi to havde talt sammen noget før,
var tragedien med vore drenge måske
aldrig sket, sagde morderens mor

Vil kendelse om fredning
hindre mords opklaring?
Svaret på det spørgsmål afhænger af, om
myndighederne finder grund til at tro
– eller ikke at tro – på en påstand, der
hævdes fremsat af regulært spøgelse.

Det er mig, der er
forbryder – I har
hængt en uskyldig
Han nægtede og nægtede. Men han blev
kendt skyldig – og hængt.
Fire år efter tilstod en anden mand mordet.
Men hvem af dem var morderen?

Når Nationalscenen skal spille »Hamlet«:

Gøglers testamente
er et hovedproblem
for Det kgl. teater
»Tyrebarberen« havde svoret på,
at han nok skulle komme med i »Hamlet«
på Det kgl. teater.
Det var han parat til at ofre
meget for – f. eks. sit liv

Og om den myrdedes
hals bandt morderen
en sirlig sløjfe. . . .
Gavmildt åbnede kvinderne deres
døre for ham.
Men var det sandt – eller »gas« –
at han havde voldtaget 2000?

Nattens dødspatrujler
myrder og myrder, men
ingen vil skride ind

Da man også skal have tid til
»at elske sin kone og lege med
sine børn«, forlyster politiet
sig kun lørdag-søndag med at
jage og myrde deres medmennesker

Sand – det skete i Holland
i 1962

Usand

Sand – det skete i midten
og slutningen af 1960'erne.
Det er sagen om den be-
rømte »Autostradamorder«
i England

Usand

Sand – det skete i 1960'er-
ne og er sagen om den be-
rømte »Boston-morder«

Sand – det sker den dag i
dag i Brasilien

Afsløringen af
den fine dames
hemmelige synd

I ti år havde ingen været inde i den
engang så fornemme families villa.
Da døren endelig blev åbnet, fik
alle et chok

Den mystiske flodhest
der ville flygte med fly

Denne flodhest, som de indfødte
betragtede som en guddom,
handlede med noget, der mindede
om menneskelig intelligens.

Rar familiefar havde
eget krematorium og
bogførte sine mord

Han levede et dobbeltliv:
Dels var han grosserer i mord på damer.
Dels var han en stille mand, som
tilbad sin kone, sine børn og sine roser.

Derfor fik den smukke
fremmedarbejder sig
et skud hagl i enden.

Den tyrkiske arbejder kunne godt
forstå, at man ikke måtte voldtage
direktørens kone.
Men der var én ting, han ikke kunne få
ind i sit hoved.

Usand – det er en forkor-
tet udgave af William
Faulkners novelle »A Rose
for Emily«.

Sand – rapporterne om
flodhestens færd vakte stor
opsigt i begyndelsen af det-
te århundrede

Sand – det er historien om
en af historiens mest om-
talte masse mordere, Lan-
dru

Usand

BØRNELEGE I LØGESKOV

Af MAREN RASMUSSEN

Siden 1968 har Nationalmuseets Etnologiske Undersøgelser intensivt sit arbejde med at indsamle beskrivelser af børns og unges leg og legetraditioner.

Ganske vist findes der i vore arkiver en del ældre optegnelsermateriale om leg – således også i NEU's eget arkiv, men da kun de færreste af disse optegnelser tilfredsstillende krævet om, at man bør anskue traditionerne i sammenhæng med det miljø, hvori de forekommer, har man gennem en ny spørgeliste søgt at indsamle et materiale, der opfylder dette krav.

I den nye spørgeliste, som på grund af emnets omfang er delt i fire hefter, behandles barndoms miljøet generelt i en række indledende spørgsmål, og desuden er der ved behandlingen af de enkelte grupper lege stillet spørgsmål om hele legesituationen: årstid og sted, de legendes antal, alder og køn, o. s. v., idet man ved en videnskabelig bearbejdelse af materialet ikke vil kunne nøjes med beskrivelser, der blot omtaler de enkelte leges regler og forløb.

Skønt udforskningen af legetraditioner er en væsentlig opgave for Nationalmuseets Etnologiske Undersøgelser, har man dog også søgt at inspirere meddelerne til at beskrive de mere individuelle og fantasiprægede lege, som spiller en så vigtig rolle for en nærmere forståelse af legens egentlige væsen.

Den optegnelse, som her bringes i uddrag, er skrevet efter spørgelisten af en af NEU's fynske meddelere, fru Maren Rasmussen, Nyborg. Maren Rasmussen er født 11. nov. 1894 i Løgeskov, en mindre bebyggelse i den vestlige del af Stenstrup sogn på Sydfyn, hvor hendes forældre drev købmandshandel ved siden af et mindre landbrug. Stedet er omgivet af mose og skov, og man får en levende skildring både af de traditionelle lege, der ofte hører en bestemt årstid til, og af de lege, hvor børnene udfolder sig mere individuelt – ofte tilskyndet af de indtryk, de har modtaget fra omgivelserne.

Nina Fabricius.

Hjemmet.

I Løgeskov, hvor far var købmand og et mindre landbrug til, var vi syv søskende, hvoraf jeg var nr. 5. Mor måtte hjælpe både i butikken, med landbruget og tørvearbejdet, så vi havde en ung pige, som også måtte hjælpe overalt og mest med at se efter os børn; men var vi syge, var det mor, der altid var om os.

Arbejde og skolegang.

Vi gik i skole hveranden dag, de store klasser mandag, onsdag og fredag, 1 klasse de øvrige dage. Vi mødte om sommeren fra kl. 7 om morgenen til kl. 1 i skolen, og så håndarbejde for pigerne fra kl. 1-2, hvorimens drengene lavede gymnastik. Vores håndgerningslærerinde havde også gymnastik med pigerne. Om vinteren begyndtes dér kl. 8 i skolen, så kom vi også en time senere hjem, men da var der heller ikke så meget vi kunne hjælpe med hjemme; men vi blev sat til at skrive og regne 1 time, førend vi måtte gå ud og lege eller slås med sne eller på isen.

Om sommeren var der nok at hjælpe med. Roerne blev sået med hånden, 3 frø i hvert hul. Gulerodsfrøet blev blandet med sand, det skulle vi så drysse i riller, som mor eller vores daglejer ridsede med et riveskaft.

Når roerne voksede op, fik vi hver et par rækker at passe, alt efter vores størrelse og kræfter. Vi måtte kravle på knæerne og tynde dem ud, en ro hvert sted og ca. 1 kvarter imellem, og samtidig lugede vi ukrudtet fra. Første gang var den seneste, men anden og især tredje gang var hurtigt overstået, for dér var der kun ukrudtet at fjerne. Vi fik hver et lille trekantet jern på et kort skaft, og så måtte vi enten kravle eller gå bøje, som vi bedst kunne.

Vi måtte også hjælpe på mosen, når tørvne var blevet så tørre, at de skulle vendes og derefter stables i små stabler (skranker), og når de om efteråret skulle køres hjem og smides ind i tørverummet.

I høsten hjalp vi at trille kornet sammen i små neg med en trærive. Mor og pigen bandt det sammen, vores daglejer, som havde høstet det af, satte det sammen i stakke, og nogle af os bar negene hen til ham. Når det skulle køres ind, hjalp vi på loftet at tage fra, når det blev rakt fra vognen og op til lugen. Daglejeren rakte det op, og far satte det sammen på loftet.

I sommerferien måtte vi hjælpe hjemme førend vi fik lov at komme på ferie, vi skiftedes til at være hos vores mormor i Egense eller på Jensgård. De børn, hvis forældre ikke havde jord, eller så meget at der var brug for dem hjemme, kunne tjene lidt ved at hjælpe ander steder. Roearbejde og tørvearbejde kunne de få på akkord, så mange rækker roelugning for 1 kr. eller så mange tørv stablet for 1 kr. eller 2. Mange børn arbejdede mange timer om dagen de dage, de ikke var i skole, og i ferierne fulgtes flere med deres forældre ud på gårdene eller i moserne og tjente penge der; men der var altid et par timer til leg, enten i middagsstunden eller om

aftenen. Så samledes vi på et eller andet sted, hos os, hos naboens, nede på mosen, eller blot på vejen; pludselig var vi en 8–10 stk. samlede. Om søndagen fulgtes vi tit en flok ud over Snarups mose og ind i skovene der. Der byggede vi hytter, legede røvere og soldater, plukkede skovjordbær, hindbær og brombær eller tyttebær og gråbær på moselyngen.

Vi var gode venner med skovfogden, og han viste os steder med modne bær, og var han i rigtig godt humør, kunne vi få ham til at hoppe i sjippetov sammen med os, og det var morsomt, for han havde sådan en tyk mave; men vi tiggede også stokke og pinde af hasselbuske af ham – vi fik altid nok til vores lege – for vi måtte ikke selv skære eller brække af buske eller træer. Vi havde saftevand og mad med i skoven, og kunne være der fra vi havde spist middag og til aften om sommeren. Om vinteren var der en bakke (Tange Top), vi kælkede ned ad, og vore forældre vidste altid, hvor vi var.

Legekammerater.

Vi søskende legede meget sammen, men naboens børn kom dog omtrent dagligt, og der var både piger og drenge. Vores nabo havde et mindre hus med jord, og ved siden af havde han fragttur til Svendborg. Han havde 3 drenge, disse gik i klasse med mine 3 ældre søskende. De fulgtes til skole, og når de kom hjem, hjalp de hverandre med stil og regning.

Jeg for min part legede meget med en dreng, der var yngre end jeg. Vi gik ikke i skole samme dag, men legede sammen så ofte, der var tid. Hans forældre havde et hus med have, det lå på mosen bag mit hjem. Hans far arbejdede på teglværket. Så kom jeg meget ud på en gård, »Jensgård«, dér var kun en søn, 2 år ældre end jeg. Der var jeg ofte på ferie i flere dage.

Sådan tror jeg det var på Løgeskov, drenge og piger sammen; men til fødselsdage havde pigerne kun piger med og drengene drenge, og så måtte vi ikke blande os i hinandens leg.

Når min bror (3 år ældre end jeg) havde fødselsdag, skulle han altid have 2 drenge med fra en gård i nabosognet – de gik i en anden skole – og et par fra vores egen skole. Den dag endte altid med spektakler og krig. Drengene fra vores skole ville ikke lege med de to fremmede, de fulgte dem engang over markerne med stokke og drev dem hjem; men deres forældre var kunder hos far og drengene lige gamle med min bror, så far ville, at de skulle med, og de skulle lære at enes. Så et par dage efter at de var drevet hjem, blev de bedt om at komme igen og ligeså de to drenge,

der havde været efter dem. De kom også alle, og de begyndte med at drikke chokolade. Den var de blevet drevet bort fra den rigtige fødselsdag; men denne gang blev far inde ved dem. Min brors fødselsdag var i marts, så de sad inde og spillede kort, og det var over spillet, de var blevet uenige første gang; men nu hjalp far dem og blev hos dem, til de skulle hjem. Siden mødtes de som venner.

Vores naboer havde både drenge og piger, så vi legede sammen, ligesom vi gik i klasse, både piger og drenge, når vi legede udenfor skoletiden.

I skolen havde vi vores særlige veninder. Det var dem, der boede længere ude, som vi kun så i skolen, men i frikvarterene legede både piger og drenge sammen. Der var et par drenge fra de store gårde, der kunne finde på at sætte sig op på et stengærde, der gik rundt om mosen, hvor skolen havde sin legeplads. Der kunne de sidde og vrænge efter os og kalde os små og legesyge, men så fandt vi på at lege »Kolumbus«: to børn tog hinanden i hånden, og så løb vi og skulle fange de andre, og de skulle skynde sig at sige »kolumbus« for at slippe fri, ellers skulle de løbe. Så fandt vi på at fange nogle af de »store« på gærdet, og når vi kom bagfra, var de ikke hurtige nok, og så måtte de ned og være med, og det gik udmærket.

Vores lærer spillede langbold med os på mosepladsen nogle gange i stedet for gymnastik; så var vi med, både piger og drenge, og til eksamen hvert forår måtte vi lege og danse i skolestuen efter endt overhøring. Der kom tit både læreren og hans kone og hjalp med at sætte lege i gang, og han spillede også på sin violin til nogle af vore sanglege. Hans to døtre var med at lege; de var yngre end jeg, men vi legede sammen daglig, da vi var nære naboer.

Skolens sommerudflugt gik i mange år til Brahe Trolleborg. Dér var en stor åben plads ved Nørresø, hvor hestene blev bundet til træerne. Den medbragte mad spistes på udbredte hestedækkener, og petroleumskogeparaterne var opstillet på et fasttømret bord. Nogle koner lavede kaffe og far havde kasser med sodavand og øl, som han solgte af, og alle børnene legede i flok. Når der var spist, og kaffen var drukket, kom mange voksne med læreren i spidsen, og så skulle vi alle lege »to mand frem for en enke«. Ved 7-tiden kørtes der hjemad.

Også til juletræsfeften, som blev holdt i Missionshuset, der lå lige ved skolen, var det vores lærer og lærerinde, der legede sanglege med os.

Legesteder.

Når vi om vinteren på grund af vejret var nødt til at være inde, måtte vi være i dagligstuen. Det var det eneste sted, der var rigtig varmet op. Vores dukker og andet legetøj havde vi i en stor puf ude i værelset, hvor vi sov, og vi måtte kun tage ind, hvad vi brugte, og rydde til side igen.

På loftet eller i staldene måtte vi ikke komme, heller ikke i soveværelset eller den anden stue.

Når vi løb på is eller i sne, var det lige bag vores have, hvor der var en stor mose. Der var et stort fladt stykke, hvorpå tørvene lå til tørring om sommeren, dette stykke stod næsten altid under vand om vinteren, og her måtte vi lege og løbe på skøjter og bruge isslæderne. På de dybe tørvegrave måtte vi ikke komme, men vi var næsten altid 10–12 unger samlede her, så længe der var is eller sne. Hvis far opdagede, at nogen alligevel havde været ude på det dybe vand, så var det hjem i seng, og fremmede børn blev sendt hjem, og så måtte de ikke komme uden med skriftlig lov fra deres forældre. Så vi lærte hurtigt, hvor vi måtte holde til.

Helt små børns leg.

Min søster, som var 3 år yngre end jeg, kunne næsten altid være med i vores leg, hun var f. eks. dygtigere på skøjterne end jeg og flere af de andre; men skulle vi lege ene to, ville hun altid lege med dukker. Mor havde syet dukkekroppene af hvidt lærred og savsmuld i; tinhovederne til dem var købt. En trækasse, der havde været sendt håndsæbe i, havde vi fået af far til dukkeseng, og mor syede puder og lagener. Det var lavet flot med både blonder og mellemværk, og hun havde også syet en del kjoler og forklæder. Det var min søsters største fornøjelse at vaske dukkerne og lægge dem i seng og vaske deres tøj og tørre det ude i solen. Vi havde fået et lille dukkestrygejern i fællesgave til jul, det brugte hun flittigt koldt; når hun var sat i gang med det, kunne jeg godt gå fra hende en tid, uden hun opdagede det.

Jeg brød mig ikke om dukkeleg, men så fik min større søster et porcelænshovede til sin dukke, og der var hår på; den så ikke så død ud, så jeg plagede om at få et ligedan; men da jeg næsten aldrig brugte min dukke, var tinhovedet pænt uden buler, så jeg måtte lege noget mere med den. Jeg husker, jeg tog den ved benene og slog dens hoved af al kraft mod sengestolpen, men tinhovedet holdt, og nu blev jeg lovet, at nu gik der mindst et år.

Udendørsleg i sommerhalvåret.

Var det en flok drenge, der var sammen, skulle de altid springe buk eller gå på hænder eller slå kolbøtter, både baglæns og forlæns. Her var god plads nede på mosen, og de gik op i deres færdigheder med sådan iver, at det nær havde kostet min store broder livet. De kappedes om at slå baglæns kolbøtter uden ophold med det resultat, at min broder ikke havde set, at han var nået den store tørvegrav, og der gik han i. Heldigvis sad der en smed oppe i en vandmølle, som han var ved at reparere, og han hører lige en af drengene sige »der var han igen«, og han får så at se min broder ligge og flyde i vandet. Han springer lige fra møllen og ned i vandet, og når at få ham halet op og båret hjem, og mor tumlede med ham og fik liv i ham igen. Dengang var der ikke så meget tale om redningsmedaljer, for så skulle smeden haft den; men han blev husven, så længe han var på egnen, men drengene blev sendt hjem.

På en nabogård var en høj bakke, der altid var græs på; dér gik vi ind og lod os trimle ned ad bakken; da den var ret stejl, kunne vi godt få fart på.

Dette med at to og to stod med hinanden i hænderne og kastede en anden op i luften, det brugte vi mest, når vi legede panteleg. Så var der en, der blev dømt til at indfri sin pant med en sejltur, og så blev vedkommende kastet fra den ene side til den anden, og var kæden lang, kunne man næsten blive søsyg af turen.

Kraftprøver. De store drenge, ja også unge mænd, skulle og ville gerne måle kræfter. Det mest almindelige var, at de satte sig på jorden og stødte fodsålerne sammen, så holdt de begge om en stok og skulle så prøve at rejse hinanden op. Det var mest om lørdag aften eller søndag, så samledes en flok unge ved et eller andet hus, hvor der var en harmonika eller mundharpe, så spillede en, og det hørtes langt væk. Så stimlede mange til, og der blev danset, sjippet og forskellige prøvede kræfter, men der var ingen væddemål. Tilskuerne, mange gange forældrene, skulle afgøre, hvem der var stærkest.

Næste lørdag kunne det være i den anden ende af byen, men altid med dans og leg, aldrig drik. Men jeg tror ikke, jeg har set det eller deltaget i lignende, efter jeg flyttede hjemmefra. – I vore dage er folk mere voksne, der leges ikke så meget.

Udendørs lege med legeting.

Vippe. Et bræt lagt over en sten eller tom tønne var en god vippe, især på en tønne, der var lagt ned. Vi lagde den, hvor marken skrånede lidt, og vi skulle prøve at holde balancen, når tønden begyndte at rulle; men det var for de store børn. De små fik lagt et bræt over en huggeblok eller på et lavt rækværk. Vi havde kun et almindeligt bræt, så langt, at når det lå over genstanden, vi brugte at vippe på, så skulle det kunne nå så langt ud, at når vi vippede, skulle det kunne nå jorden. Den var for både piger og drenge fra 6–10 år – vi havde set andre gøre det, og så brugte vi også at vippe; det var ganske almindeligt.

Gynge. Der var så godt som en gynge i hver have, eller hvor der stod to træer med tilpas afstand; særlige stativer er mere nyt. Der var bundet et solidt reb op mellem to træer, så tæt sammen at der i buen fornedet kunne ligge et bræt til at sidde på. Vi havde to, et der var så langt, at vi kunne sidde to, og et kortere, der kun var beregnet til een. Der var skåret et hak ind for enden af brædderne, således at de kunne trykkes fast ind på rebet. Far havde lavet den solidt og selv prøvet den første tur om reb og grene kunne bære. Vi store kunne stå oprejst på brættet, og én skubbede gyngen i gang. Vi kunne da gynge meget højt ved at gøre nogle bevægelser med kroppen, som om vi trådte til; så snart vi stod stille sagtnedes farten af sig selv. Man kunne også sidde ene på det korte bræt og så blive ved at dreje rundt med benene på jorden, så gyngen blev snoet sammen. Når man så løftede benene, drejede snoren tilbage med en vældig fart. Det var morsomt, men forbudt; vi kunne godt få hovedet i klemme, men det var fristende at prøve; ellers var det mest, hvor højt man kunne nå ved egen hjælp.

Klatrereb, trapez og ringe til at slå svalereder i fandtes kun på skolen, hvor der var udendørs gymnastikplads. Vi måtte godt benytte det i frikvarterne, blot vi enedes om det.

Karrusel. Der var kun få steder, der var en hestegang, som blev brugt ved tærskning af korn, og vi kunne få lov at prøve en tur; men det måtte ellers ikke være legetøj.

Trillebånd, tøndebånd. Kunne man hos bødkeren få en gammel zinkring, der havde siddet om en tønne, kunne vi få flere timer til at gå med at drive

det ud ad vejen ved hjælp af en stok. Det blev sat i gang med hænderne, men skulle så holdes løbende, ved at man slog på det med en stok. Helt let var det ikke altid, for der var ingen asfalterede veje dengang; men min ældre broder var meget dygtig til det. Skulle han f. eks. op til fragtmanden med en ordreseddel, drev han tøndebåndet med, og han kunne skyde sådan en fart, at hvis vi havde haft cykler dengang, kunne man godt tro, han havde været cyklende deroppe, og ikke kun drevet tøndebånd.

Da vore piger begyndte at gå i skole, var der ved at være mange cykler, og kunne de få en kasseret cykelfælg, blev den brugt på samme måde som tøndebåndet, blot med en kortere kæp, som skulle holdes inde på fælgen, og så løb de ved siden af. Hvis de var flere, skulle de se, hvem der længst kunne styre tøndebåndet eller fælgen. Kom de på vejen, måtte de passe på ikke at ramme kørende eller gående. I min barndom var det meget almindeligt at lege med tøndebånd, både for piger og drenge, men dog vel nok mest for drenge. Nu synes jeg aldrig at se det, heller ikke på landet.

Stylter. Min broder havde selv lavet sig et par stylter. En tyk, rund stok, hvorpå der var sømmed et par flade trekantede træstykker til at stå på. Han var så dygtig til at bruge dem, at han havde et par ekstra træstykker højere oppe på stokken. De første var nær ved jorden. Han kunne gå både forlæns og baglæns på de høje og nærmest løbe og hoppe på de lave; men dér var pigernes kjoler lidt i vejen. De skulle helst bruges på et lige stykke vej, på mosen eller græsset gik de ned i jorden, og det var ikke godt. Det var mest de store drenge, der kappedes om, hvem der havde den højeste stylte og kunne gå længst uden at falde, og der var flere dygtige imellem.

Havde een fundet på at lave sig et par stylter, ja så fulgte hurtigt andre efter. Så blev de brugt en tid, så var det gammeldags, og de blev stillet i en krog, for så pludselig om foråret at dukke frem igen. Så langt jeg kan huske, har der altid stået et par store og et par små stylter.

Top. Min morfader, der var tømrer, havde drejet toppe (*køstler*) til os på sin drejbænk, som han trådte med foden, og vi havde både store og små, røde og grønne, så hver kunne kende sin. De blev brugt ude på vejen. Der var slået et søm med rundt hoved i spidsen, så den kunne løbe på det. At drive en »køssel« skulle der en god færdighed til. Hvert forår skulle vi ind til vores skomager og bede om en »øl«, en smal læderstrimmel. Var vi alene, fik vi den gratis, men var vi flere, kunne han godt finde på at for-

lange 2 øre for den; men der brugtes også mange, så det kunne da også slide på hans læderside. Den var bred, ca. 1 tomme foroven og spidsede nedad til en meget lige og tynd spids ca. 1 alen lang. Den blev sømmet på en hasselstok eller kæp, og så viklede vi den smalle ende ganske stramt om køsselen foroven, og med et rask tag, ved at trække i kæppen, kunne man så få den til at snurre rundt, og så var det med at holde den gående med svirp af læderølen. Lykkedes det ikke, kunne den også sættes i gang ved at man drejede den mellem hænderne, men der skulle held og kendskab til, og det var også mest for de større drenge på 10–12 år. Var der nogle stykker sammen, skulle de se, hvem der kom længst, uden at den gik i stå, og de drev da op ad vejen og et langt stykke frem. Det skulle helst være flad og tør vej, så kunne den bruges hele året – så galt på isen, dér kunne den rigtigt snurre. Havde een sin med, så havde resten deres med næste dag. Så blev den lagt til side til fordel for skøjter og andet og dukkede så op om foråret igen. Morfar drejede til os og malede dem, vi gav væk til fødselsdag eller byttede med noget andet. Andres fædre kunne snitte og skære dem ud af en træklods. Så godt som alle vore legekammerater havde hver sin. Nu kan jeg ikke huske, hvor jeg har set den sidst, uden den snurretop af metal, sribet og broget, som kan købes i hver legetøjsforretning, men den kan ikke drives i det fri med en læderøl.

Drage. Om efteråret, når det begyndte at storme, så var det dragernes tid. Vi lavede dem selv, et par tynde pinde lagt over kors, et stykke gråt papir spændt over og sømmet fast med små stifter – og en lang snor i, og så ned på mosen, hvor der ingen træer var, eller ud på en mark. Man tog dragen i den brede ende af korset og op i luften, og den fløj så med vinden. Vi skulle blot holde fast i snoren. Vi var både piger og drenge, nogle havde farvet og malet hoved og øjne på deres drager; men de holdt sjældent så længe, at det var ulejligheden værd. Vi skulle helst ikke være for tæt på hinanden, så dragerne kunne nå sammen. Nogle havde fået deres far til at lave store og flotte drager; men var de for tunge, måtte de op på en bakke for at få dem til at flyve, og så måtte de voksne hjælpe. Det var kun kort tid, vi legede med dem; de blæste som regel i stykker eller blæste helt fra os, og så var der ikke mere ved det. Nu ser man ingen drager, nu er det balloner. Mine børn har leget med drager, men altid hjemmelavede.

At hoppe i tov (sjiippe). Sjiippetovet blev brugt meget i min barndom både af store og små, drenge og piger. Far lavede dem af reb, klippet af efter

vores størrelse og en knude for enderne. Det var almindelig tøjnsnor, dem brugte vi til at sjippe med. Vi hoppede forlæns og baglæns, og vi krydsede armene, mens vi svingede rebet og hoppede, og der var kamp om, hvem der først nåede f. eks. 100 fejlfri hop. Havde man trådt på rebet, var det den næstes tur, og vi fandt på mange måder at hoppe på. Vi havde også et langt, lidt tykkere reb, som to, der holdt i hver sin ende, skulle svinge rundt i en bestemt, ikke for hurtig fart. Vi skulle så løbe ind og stå og hoppe, mens de svingede rundt, og nogle gange kunne vi være to inde og hoppe på een gang. Der blev også talt, hvor mange rigtige hop. Vi kunne lege alene med det, vi kunne være mange og både piger og drenge; men det skulle være godt vejr og tørt på stedet, så det brugtes så at sige hele året og gør vist endnu.

Lege og spil med bolde.

Vi piger syede selv vore tøjbolde og også til vore brødre. Mor hjalp os med indmaden, først en prop og om den vikledes vat, uld eller blot uldgarn. Vi brugte mest uld og uden om dette igen uldgarn, og så blev de broderet i felter eller tern med alle mulige farver i uldgarn med knaphulssting; disse skulle sys ret stramt og indmaden skulle snøres stramt, jo bedre og højere kunne boldene hoppe.

Vi lavede dem i flere størrelser, helt fra små og til ret store bolde; men nogle skulle have samme størrelse – til at kaste med, 2 eller 3 på een gang. De kunne godt hoppe op og ramme loftet; men de kunne sandelig også slå, når man brugte dem til langbold. Alle børn havde hjemmelavede bolde; kun mod slutningen af min skoletid begyndte de såkaldte gasbolde og malede gummibolde at komme rigtigt frem, men de kostede jo 25–50 øre, de store flotte endda 1 kr.

Spille bold. Var man alene til at lege med bold, var det altid op ad en væg; så prøvede vi, hvor mange gange vi kunne nå at gribe den, når vi kastede den op ad muren og så klappede hænderne sammen på ryggen, eller også skulle man nå at dreje sig rundt og nå at gribe bolden, inden den nåede jorden.

Var vi flere, kombinerede vi selv et spil. Den ene gang skulle bolden bag om og op over skulderen, så skulle vi krydse armene, så skulle man løfte benene og så kaste bolden under først det ene knæ og op på muren, og så det andet. Der blev talt, hvor mange man nåede til, og når bolden

faldt fra os, skulle den næste kaste. Den, der nåede først til 50 eller 100 havde sejret.

Vi brugte også at kaste bolden op over taget, så skulle en anden stå på den anden side af huset, gribe den og kaste den tilbage.

Man kunne også kaste til hinanden og øge afstanden og også højden, for at se hvor længe den kunne gribe, som stod ude. Man brugte sine bolde hele året, men dog mest om sommeren, når vi kunne spille på mosen eller på en mark.

I skolen blev den brugt om vinteren, når man i frikvarteret på grund af vejret skulle lege inde. Kakkelovnen stod midt i klasseværelset, og der gik en langt rør fra den hen under loftet og ned til skorstenen ved nederste væg. Det var en yndet leg at kaste bolden op over dette rør, og så skulle en anden gribe den. Røret var så langt, at vi kunne stå 3 på hver side; det var 6 ad gangen. Så vi kunne næsten alle (hele klassen) nå at få kastet og grebet en gang, inden frikvarteret var slut.

Nogle af pigerne legede med at slå bolden i gulvet, dreje sig en omgang og nå at slå til bolden igen, mens den kunne hoppe op; nogle blev så dygtige, at de kunne nå at dreje sig flere gange, inden bolden gik i stå.

Boldspil med slag af boldtræ eller hånd.

Langbold. Vores lærer legede eller spillede langbold med os een time hver uge på mosen lige ud for skolen om sommeren, når der var tørt. Forår og efterår kunne der godt stå vand; men der var et stort fladt stykke, hvor der ingen tørvegrave var, det havde skolen lov at bruge.

Vi blev delt i 2 hold, lige mange drenge og piger, og læreren skiftedes til at være på holdene. Så blev målene markeret med streger, og der blev sat et par sten ved siderne, som vi ikke måtte komme uden for. Der blev trukket lod om, hvilket hold der først skulle være inde. De blev så stillet op i en række i det øverste mål. Det andet hold fordelte sig ude på pladsen, og een blev taget ud til at give bolden op. Vi havde et boldtræ at slå med, det lignede nærmest et spækkebræt med håndtag på. Når bolden blev kastet op i vejret, skulle den, der stod først i rækken, slå til den med boldtræet, og helst slå den så langt bort som muligt, dog ikke over de afstukne linier til siderne. Når han havde slået, skulle han skynde sig give den næste boldtræet, og så skulle han skynde sig at løbe til det nederste mål; men hvis nogen fra det andet hold nåede at få fat i bolden og ramme ham med den, inden han nåede ned i mål, og nåede de at ramme, var

han ude af spillet; men nåede han ned, så måtte han stå der, til han så sit snit til at løbe tilbage uden at blive ramt. Han skulle prøve at løbe, mens den næste slog til bolden. Var man bange for at løbe, straks man havde slået, kunne man stille sig ned bagest i rækken – og så se at løbe, mens en anden slog til bolden. Der kunne godt på den måde løbe en 3–4 stykker på een gang, men der skulle altid være nogen tilbage til at slå til bolden. Det blev talt op, hvem der havde klaret turen både frem og tilbage. Når en halv time var gået, blev der skiftet mål, og til slut blev der talt op, hvor mange der *ikke* var ramt, og det hold, der havde flest, havde vundet. Det var et spil, vi alle kunne lide, og det blev mest spillet i skolen, da det var mest morsomt, når vi var mange. Jeg tænker, vores lærer havde indført spillet.

So i hul kaldte vi en leg med bold. Vi legede den både hjemme og på skolepladsen. Vi skulle helst være flere og kunne være både piger og drenge og store og små. Vi lavede lige så mange huller, som vi var deltagere og et eller to ekstra. Så skulle hver have en kæp på en god alens længde og ikke for tyk. Vi skulle stå ud for hvert et hul, og een skulle stå et stykke fra og trille bolden hen mod hullerne. Vi skulle afværge med kæppen, at bolden ikke kom ned i vores hul; men skete det, måtte vi skynde os at tage et af de 2 tomme huller. Nåede »sodriveren« før os at få et hul, skulle den anden være »driver« og trille bolden.

Vi brugte vores tøjbolde og trak lod eller talte om, hvem der først skulle være »sodriver«. Vi skulle stå tæt ved hullerne med kæppen sat foran os ned mod hullet, men ikke så tæt på, at bolden ikke kunne gå i. Vi måtte godt slå efter bolden, mens den trillede, men ikke slå den helt væk; den skulle følge hullerne. Den leg kendtes af alle kammeraterne; hvem der havde startet den, husker jeg ikke; men det var en sommerleg, for vi skulle jo kunne bore huller i jorden, og bolden måtte heller ikke blive våd og tung.

Hoppe- og hinkelege.

Vi havde en leg, som vi kaldte at hoppe »Paradis«, enten i skolegården, der var gruslagt, eller på en vej; bare der med en stok kunne tegnes en figur som en snegl. Hvert rum fik et tal, fra 1–10 eller mere, som vi nu havde tid at nå. Vi fandt nogle små runde sten eller et stykke af en mursten, og hver havde sin. Vi lagde stenen på nr. 1 og skulle så hoppe fra felt

til felt, indtil vi nåede ind i cirkelen, som var Paradis. Vi måtte ikke træde på stregerne, og stenen måtte ikke komme udenfor; den skulle helst falde lige på tallet, der var ridset, og det gjaldt om først at nå ind til »Paradis«. Der skulle selvfølgelig hoppes på eet ben, og satte man det andet til også, var man ude og den næste hoppede ind; men når det var vores tur igen, måtte vi starte på det tal, vi var nået til.

Det var en udpræget forårs- og sommerleg, som legedes både i skolen og hjemme. Det var mest pigerne, der hoppede, men drengene blev tit så interesserede, at de stod og så på. De var så med at dømme, når den hoppende gjorde fejl og måtte ud. Man begyndte legen med at tælle første, anden, tredje, o s v., og jeg mener, vi altid havde brugt den måde at hoppe på.

Slå pind (fimse).

Jeg kan lige høre og se naboens dreng stikke hovedet ind ad døren og råbe »Vil du med ud og fimse?«. Vi var altid 2 og 2. Om foråret, ja og sommeren igennem, når vejen var tør, stillede vi vores to mursten op, og vi havde været i mosen og skåret vidiepinde. Vi skulle bruge to, 1 på en alen og 1 på et kvarter, de var lige tykke, en god tomme. Murstenene blev stillet på kant på den lange led og med et lille mellemrum, så stort at den korte pind kunne ligge over. Vi skiftedes til at være først. Var han først den ene dag, var jeg den næste.

Den korte pind blev lagt over stenene, og med den lange ned under skulle vi slynge den så langt ud som muligt. Modparten stod ude og forsøgte at gribe den, og lykkedes det, var det hans tur; men faldt pinden til jorden, måtte vi med den lange kæp måle fra stenene og ud, hvor den faldt, hvor mange alen der var. Nogle gange satte vi et bestemt antal, f. eks. 100, vi skulle nå først, men ellers spillede vi, til vi blev kaldt ind eller blev kede af det. Andet spil, da skulle vi holde den korte pind i hånden og så slå den ud med den lange pind, og her blev også nøjagtigt målt op.

Tredie spil var sværere, da skulle man også holde den korte pind i hånden og slå den op i luften; men så skulle man ramme den een gang til i luften og slå den ud – blev den grebet af modparten eller faldt den til jorden, uden vi havde ramt den anden gang, var vi ude, og den næste fortsatte på samme måde. Når det var vores tur igen, fortsatte vi med at tælle fra det, vi var nået i første omgang. Vi var altid kun to, men andre kunne jo stille op ved siden af, og vi brugte kun et sæt pinde, for de skulle være nøjagtig

lige lange og tunge. Der behøvedes ikke så megen plads, blot et lige stykke i haven eller mosen, og vejen kunne vi også bruge; men kom der så et hestekøretøj, måtte vi jo flytte os, og så blev det gerne brok i regnskabet. Det sidste spil, hvor man skulle slå den korte pind i luften og ramme den igen, hvis det lykkedes, uden den faldt til jorden eller blev fanget i luften af modparten, måtte vi måle afstanden op med den korte pind, og det gav jo en masse alen. Det var et meget almindeligt spil, og vi spillede hele sommeren, dog ikke i skolen; men det er snart mange år siden, jeg har set det.

Vi havde et *kroketspil*, og det stod næsten sommeren igennem opstillet i vores have. Morfar havde lavet os hver en kølle og kugle; da han var tømrer, var det meget pænt lavet. Kuglerne var drejet og malet i farver ligesom køllerne. En rød kølle med en hvid streg om skaftet og en rød kugle med en hvid streg om til det ene sæt, og hver havde sit sæt i afvigende farver. Der var to drejede træpløkke, een til hver ende. Disse var også malet røde med hvide streger, så de var lette at se, og dertil 10 ståltrådsbuer af svær hegnstråd. Jeg tror ikke det var så kendt, i det mindste tror jeg kun det var os og lærerens, der havde et spil. Jeg husker ikke, om deres var lavet eller købt; jeg tror, han havde det med fra Ærø, da han kom til Løgskov. Der kom flere kammerater til os og fik et slag krok, også voksne gæster til mine ældre søskende, og vores forældre spillede med af og til. Vi kunne være en 4–6 strk., helst 4. Det var et morsomt sommerspil, men mest for større børn eller voksne.

Klink og lignende spil.

Drengene støbte blykugler; min bror samlede blyplomberne fra melsække og lignende. I en mursten borede han et hul på størrelse med en frakkeknap; heri strøede han lidt sand, og i en gammel jerngryde kom han blyklumperne. Over tørveilden på komfuret smeltede han blyet og hældte det ned i hullet. Det var ikke længe om at stivne til en knap, og ved hjælp af sandet var det let at få det ud af hullet i stenen.

Så spillede drengene med disse blyknapper. Enten borede de et hul i havegangen og skulle så stå et stykke fra og kaste og ramme hullet. Blev den liggende ved siden, skulle den næste med en finger prøve at skubbe den i. Den der fik den i, havde vundet, men de behøvede ikke at betale med deres blyknapper, en almindelig knap kunne være betalingsmiddel. Var det regnvejr eller vinter, legede de inde. Så slog de en kridtstreg mod en

væg eller dørtræ, og så spillede de der; men så blev knappen ikke kastet, så lå de på knæene og skulle skubbe den ind i stregen med fingeren, ellers var spillet det samme.

Trille kugler. Drengene gravede også efter ler i markerne, og fandt de en klump, æltede de den med læsket kalk, trillede kugler og tørrede dem i solen. Der var nogle drenge, hvis far arbejdede på teglværkerne i Stenstrup; det kunne hænde de fik ham til at tage en klump ler med hjem, og det var så godt, at der ikke skulle kalk i. Nogle blandede blåelse eller mønje i og fik røde og blå kugler, og så spillede de med dem. Det kaldte de at »rafle«; men de skulle trilles i hul ligesom knapperne, og kunne den, der kastede, ikke ramme hullet første gang, kunne hans kugle blive liggende, hvor den faldt, og så kastede den næste spiller. Hvis han så fik sin kugle i første gang, havde han ret til at prøve, om han med en finger kunne få den andens kugle i hul, og lykkedes det med een gang, havde han vundet kuglen; men de kunne også aftale, at de ikke ville af med deres kugler eller blyknapper og så betale med almindelige knapper. Mor eller vi store piger syede poser af bomuldstøj til min bror til at have knapper og kugler i.

Drengene spillede også »effen eller ueffen« med deres kugler eller knapper. De tog et par stykker i hånden og så skulle den anden gætte, om det var effen, lige tal, eller ueffen, ulige, og gættede han rigtigt, var kuglerne hans. Pigerne kunne godt være med, men det var mest for drenge, både store og små.

Fange og skjulelege.

Vi havde en fangeleg i skolen, som vi kaldte »træklat«. En blev taget ud til at fange og skulle sige »klat«, når han eller hun ramte os. Vi havde ingen »helle« eller fristed, men hvis vi kunne nå at røre ved en busk eller et træ eller ved ribberne, disse var opstillet på skolepladsen til brug ved gymnastik, nåede vi bare med en finger at røre en af disse ting, blot de var af træ, så kunne der ikke siges »klat« til os. Jeg vil tro vi var 10 år, da vi legede den, og det var mest i skolen, da der var både plads og træ at røre ved; og fangeleg var mest morsom, når vi var mange.

»Fange« blev mest brugt på skolepladsen i frikvarteret. Her var vi mange, både piger og drenge, og her var plads. Der blev ridset i gruset med en pind et mål, hvor vi skulle stå, og eet, hvortil vi skulle løbe, og en rund cirkel, »helle« i midten. Een blev udtaget til at fange, vi andre skulle løbe over pladsen, og fangeren skulle så fange os, i det mindste røre ved os, og

sige »fanget«. Nåede han det, inden vi var nået i mål eller i hellen, der var fristed, og der måtte han ikke røre os, skulle den, der blev rørt, afløse fangeren. Vi havde også tit to til at fange, og vi skulle så løbe, så der stadig var nogle at fange efter. De, der var i fristedet, måtte ikke komme tilbage, før de havde været oppe i det andet mål. Legen blev altid leget i skolen, hvor vi var mange børn, og der var plads. Fangeren blev valgt ved at tælle: »Elle belle, vi fortælle, købe for en skilling skrå, en to tre fire, du må gå«; den fjerde fik altså lov at gå, og sådan blev man ved til den sidste, som så var taget til at være fanger. Blev vi stoppet i legen, når frikvarteret var slut, huskede man altid, hvem der var fanger, og fortsatte der næste gang vi kom i skole; og var der fanget flere, skulle de hjælpe at fange. Man kunne godt nå at få flere fangere, end der var børn til at løbe.

»Røverlegen« blev leget, hvor man kunne løbe rundt om et hus, i en have eller i skoven. En til røver blev udtaget, han skulle gemme sig. Vi andre løb så rundt og sang: »Her er dog en dejlig skov, her er ingen røver – uden een, og han er blind, og kan hverken høre eller se«. Vi skulle synge hele tiden, så han kunne høre, når vi kom, og han skulle så fare frem fra sit skjulested og fange os en, eller flere. De, han fangede, blev hans soldater; de skulle også skjule sig og hjælpe ham at fange os.

Vi legede også en fangeleg, hvor fangeren havde et ord, vi skulle sige for at få lov at løbe igen, f. eks. »fri«, »løse«, »gallop«, »trav«, eller hvad han nu fandt på; men når der var fanget nogle stykker, havde han lov at skifte ord. De fangede blev sat i et hjørne af pladsen, og røbede de ordet, skulle de ud at fange. Kunne vi ikke ramme løseordet, var vi fanget, vi måtte gætte tre gange efter aftale.

Jeg husker en leg, men ikke navnet: vi blev delt i to hold, og det ene hold kom for at få f. eks. en høne, en pige eller karl; men vi havde også betegnelser som ske, gaffel, kniv eller gryde. Det blev aftalt, at det ene hold skulle have ting, der brugtes i et hus, og det andet nogen til at bruge det. Vi fik så betegnelser som ske, gryde eller synål, et navn til hver deltager, og modparten havde så mand, kone, pige. Så kom hele holdet frem mod hinanden, og den, der var udtaget til at føre ordet, spurgte så, om han kunne få en synål eller gryde til sin kone. Den, der havde det navn, der blev bedt om, måtte så over på holdet; men blev der bedt om ting, man ikke havde, skulle det andet holds spørger frem, og nu vidste han jo, at de havde en kone, og så bad han jo først om konen og derefter de ting, der var taget fra ham og blev så ved, til der blev bedt om noget galt; så

fortsatte de andre, og således kunne man blive ved, til alle var samlet på eet hold.

Lege, der inspireredes af omgivelserne.

I vores have var der to lysthuse, et af bøgtræer, der var klippet ned til hæk, og et af hasselbuske. Der var et bord og et par bænke i hver. Her legede vi altid »komme fremmede« – men det var piger; vores mindre søskende tog vi med og vores kammerater. Vi var vel ca. 10 år, og de små var ca. 6 år. Vi havde små kaffekopper med kande til, og så delte vi os i to hold, et til hvert lysthus, og de mindste var vores børn. Så skiftedes vi til at gå på kaffevisit hos hinanden. Vi havde vand i kaffekanden og tvebakker til kager. Det gik meget højtideligt til, og vi hilste altid hinanden med »madam«. Frue var ikke brugt på landet dengang – altid madam et eller andet. Vi sad meget højtideligt og drak kaffe og talte om vores børn; vi havde også vores dukker med, og vi drøftede hvor mange tænder, de havde fået, og hvordan de havde skreget om natten.

Engang havde min ældste søster klippet mig næsten skaldet, jeg skulle være fin, for jeg skulle med til barnedåb. En af dukkerne skulle døbes, og jeg skulle være degn og stå og synge »amen«. Mine to større søstre havde nemlig lige overværet vores lillebrors dåb (født 1900); men mor havde nær fået et chok. Godt nok var vi ikke helt langhårede, nærmest skulderlangt og med pandehår, og da havde de fået deres hår studset, før de kom med i kirke; derfor skulle jeg klippes, men det skete kun een gang.

Dukkernes senge var små trækasser, der havde været håndsæbe eller rosiner i; men nogle af de allermindste børn blev også brugt som »børn«, og dem ville vi helst have, for de kunne rigtig græde og råbe »moar«, og dem kunne vi klæde om ved at bytte rundt med deres tøj. Derimod var det begrænset, hvad vi havde af tøj til dukkerne; men vi havde små puder med savsmuld i, og små lagener og pudevår. Begge hold havde en pige, hun skulle passe børn, når moderen ikke kunne have dem med i byen; men holdt vi »barnedåb«, var pigen med; hun skulle passe børnene, mens vi var i den »fine stue« og spise. Vi lavede maden af, hvad vi fandt i haven af bær, æbler eller rabarberstilke. Vi havde små kopper og også små lurfade, men ingen bestik; dér måtte vi bruge fingrene.

Drengene ville aldrig være med, for de ville ikke lege med dukker; men vi kunne godt få dem til at hjælpe med at finde mos eller lyng, som vi lavede til senge eller sofaer. Som regel var der en af dukkerne, der var syge,

og var der en dreng, som ikke var så gammel, kunne vi overtale ham til at være doktor; men ellers var dukkelegen kun for piger.

Vi havde også let ved at komme til skov eller mose. Lige bag vores have var en ret stor mose, hvor der hver sommer blev gravet tørv. Der var flere gårdmænd, der havde et stykke mose der, og der var et stort stykke flad jord, hvor tørvene blev lagt til tørre. Dette stykke jord stod tit om foråret under vand, dog sådan at der dannede sig små øer. Vi gav da disse øer navne og skulle så vade fra den ene til den anden. Her var drenge med. De var »Robinson Kruso og Fredag« og skulle opdage nye øer og lave vej fra den ene til den anden. Vandet stod sjældent højere, end vi kunne bunde med træsko på.

Der var også en stor mergelgrav, hvor vi om sommeren fangede gedder med en fiskekrog på en snøre. Både drenge og piger fiskede, og vi solgte vores store gedder til L. I. Baagøe i Svendborg. Han var glad for fisken; derimod ville far ikke engang smage dem, men han lavede nogle runde brikse af finmasket hønsetråd og snore til at holde dem med, og så en stang til at holde fast i. Midt på denne briks blev fastgjort et lille stykke kød, og så hejste vi det ned i vandet tæt ved randen af en tørvegrav, og så fangede vi krebs; men vi skulle være stille og hejse dem forsigtig op, når den havde ligget lidt, og så kunne vi godt være så heldige, at der lå 4-5 krebs på briksen, og dem kunne far lide.

På vandet i den store mergelgrav kunne vi slå »smut« med små, flade sten. De skulle kastes med bestemte kast, så de kunne hoppe, »smutte«, helst 3 gange hen over vandet.

Vi havde en stor vandmølle, hvis vinger blev drevet både af vinden og vandet. Hvert forår, før tørvegravning, blev den sat i gang og skulle pumpe vandet op af tørvegravene. Dette vand blev så slynget ud på de lave steder. Der var en pumpe på, og en rende af træ blev sat ud over en vej, og så løb vandet gennem denne lange trærende og ud i engen. Så var det vores store fornøjelse at løbe på de bare fødder og lede dette vand i små søer og kanaler, og vi satte små grene i til skov.

Jeg havde en skoleveninde, hvis forældres have gik ned til Hundstrup å. Hendes broder og min ældste broder var lige gamle, og vi fire legede meget i den å. Drengene lavede skibe af små træstykker og satte pinde til master, og pigerne lavede skibe af aviser; vi lagde så stikkelsbær eller andre bær og blomster i skibene og sendte dem med strømmen, og vi løb da langs med åen og skulle se, hvor langt de var nået, og var der ikke for megen blæst, kunne avisbådene vare længst; træbådene var tilbøjelige til

at vælte. Mange sommertimer gik med det for os i 10-årsalderen. Om vinteren løb de store drenge og unge mænd på skøjter på åen og løb da flere kilometer.

I mosen måtte vi ikke sejle, det var for farligt, der var dybt. Min broder og et par andre drenge havde engang taget et kar og ville prøve; men karet var utæt og tog vand ind. Det var nær gået galt og blev strengt forbudt af forældrene, og det var heller ikke til at bade eller svømme i. Om sommeren, når vi var på besøg eller ferie hos vores bedsteforældre, der boede i Egense ikke langt fra Skovsbo strand, sejlede vi i en jolle med bedstefar, og vi badede og fik lært svømmetagene, og vi samlede strandskaller og små sten, som vi tog med hjem i æsker og poser, så vi havde dem at lege med, når vi kom hjem. Når vi skulle lære at svømme, havde vi knipper af siv til at holde os oppe, men der var altid voksne med ved stranden; vi var ca. 10–12 år.

Vi morede os med at sidde i en vejgrøft og tage fire lange græsstrå i hånden. Vi skulle så slå knuder på dem to og to, og hvis vi så var heldige, når vi vikledede dem ud, at det var en stor krans, så gik vores ønsker i opfyldelse; men var knuderne bundne, så de hang sammen to og to, gjaldt de ikke.

Ved stranden byggede vi slotte og huse i sandet og af sten, og vi lavede skillerum af små blanke sten, sneglehuse og strandskaller.

Vi samlede ben på markerne og moserne. Dem var der en kludehandler der købte, men der skulle en stor sækfuld til 10 øre. Hundene slæbte med ben og knogler fra slagteren og ud på markerne, så om foråret var vi altid ude at samle.

Vi plukkede mælkebøtter, rev hovederne af og satte stilkene sammen til ringe og lænker. Her kunne de mindre være med; de plukkede, og vi større, 8–10 års, sad så og kædede dem sammen, og bagefter pyntede vi os selv eller de små med disse lange kæder; men vores hænder blev så grimme, og vi skulle altid have gamle forklæder på, for pletterne var næsten ikke til at få af igen. Var stængelen ved at visne, kunne vi blæse luft i den og få den til at slå knald. Når den var afblomstret, og kun de hvide fnug var tilbage, kunne vi bruge dem til at tælle med: »skal, skal ikke«. De større sagde: »han elsker mig, elsker mig ikke«, og det sidste fnug var det, der gjaldt. Vi kunne også rive hovederne af mælkebøtterne, spalte stilken ud, og den rullede sig sammen i spiraler.

I skoven plukkede vi violer, anemoner og skovmærker om foråret. Vi var da flere skolekammerater i 10–12 års alderen og fulgtes ad, både

drenge og piger, og vi bandt krans af blomsterne, især skovmærkerne dufede dejligt, når kransene blev tørret, og vi delte ud, både hjemme og til naboer. Drengene skar imens stokke, som vi skulle bruge til leg hjemme; de fik at vide hos skovfogden, hvor de måtte skære. De klatrede også op i træerne og kiggede på fuglereder; men de måtte ikke ødelægge dem eller røre ved æggene, og fandt de en rugende fugl, da gik turen tit ud for at se, hvor mange unger der kom. Det var mest spurve- eller kragereder; men i hegnene var gærdesmutter og i græsmarken lærkereder. Disse var ikke så sky, de var vant til, at vi færdedes, og var en lærke blevet bange og fløjet fra reden, fjernede vi os et stykke, og inden længe var den tilbage igen. Vi havde et bestemt sted på »Tange Top«, hvor drengene havde lavet en hytte af grene, græs og mos og haft brædder med ud til bænk og borde. Her samledes vi altid med vores madpakker og saftevand, og så blev der fortalt historier og gættet gåder, mens vi spiste. Vi var alle skolekammerater i 10–12 års alderen, og hvad der var samlet til hytten, det var vores allesammens. Vi samlede vilde hyben og lavede krans ved at trække sejl-garn igennem – også af bog fra bøgetræerne. Om efteråret samlede vi kastanier og lavede dyr af dem ved at give dem ben af små pinde eller tændstikker. Vi samlede blade af pil og egetræt; var de grønne, prikkede vi mønstre med en pind, men var de tørre, brugte vi en børste og slog ned på bladene på en avis – alt det tørre fra bladet faldt så ud og ribberne blev tilbage; dem brugte vi som bogmærker. Om efteråret, når roerne blev taget op, udhulede vi nogle store roer og lavede øjne og næsehuller i, og når vi satte et julelys eller stearinlys og tændte, kunne det godt i mørke se uhyggeligt ud. Vi brugte dem også til lygter i vores snehuler.

Vi plukkede skovjordsbær om sommeren og hindbær og brombær; vi samlede tyttebær og gråbær i lyngen, og om efteråret var vi på nøddetur både i skovene og langs markerne i hegnene. Og vi plukkede »slåen« fra hegnene; de var store og skulle helst have frost. Mor lavede saft af dem.

Om foråret skar vi fløjter af hyldetræ; det skulle være, mens der var saft i og barken let at få af.

Når der blev slagtet høns eller ænder fik vi »skralden«, luftrøret – der blev lagt et par hagl i og det blev sat sammen til en ring; når det så var tørt kunne det rasle. Vi fik også blæren af grisen – den blev skyllet i vand, rullet i sand, og var nu så tør, at et par gule ærter kunne fyldes i; så blev der blæst luft i den. Nytårsaften brugte vi så den og skrallerne til at rumle og lave støj med uden for naboens vinduer. I mosen fangede vi padder. Tudserne kunne jeg ikke lide at røre ved, men padderne og salaman-

derne de var kønne, og det var morsomt at se, hvor langt en padde kunne hoppe, eller hvor hurtigt en salamander kunne finde hen til den stenbunke, som vi havde hevet den frem fra. Der var også en snogefamilie på mosen; på en varm dag lå de og solede sig ved nogle vidiebuske, og de løb ikke, fordi vi stod og så på dem; men en dag havde en af de store drenge i frikvarteret hentet en af de store snoge og brugte den som et bånd til at fange efter pigerne på legepladsen, og vi hylede og skreg så højt, at læreren kom ud og skulle se, hvad der dog var galt, og han tog drengen i nakken og fulgte ham over marken til mosen, hvor snogen blev lagt, hvor den plejede at sole sig. Vi var nede dagen efter for at se, om den var død; men de var der godt nok alle, men i lange tider efter forsvandt de ned i hullerne, så snart de hørte, vi nærmede os. Fangede vi en mariehøne, tog vi den på fingeren og sagde: »flyv Marie, flyv op til Vorherre og bed om godt vejr«. Engang jeg var ude ved min veninde og lege, hørte vi hendes broder ude i gangen sagde: »kom så Sofus; kom, nu er det din tur«. Vi troede, det var en dreng, han havde med ind – så var det to kælorme, han ville have til at løbe om kap. Drengen var ca. 8 år.

Nationalmuseets Etnologiske Undersøgelser modtager meget gerne henvendelser fra interesserede, der kunne tænke sig at nedskrive en beretning om deres barndoms lege.

Beskrivelser fra ethvert miljø både på landet og i byerne har interesse for museet. Henvendelser bedes rettet til:

Nationalmuseets Etnologiske Undersøgelser,
Brede,
2800 Lyngby,

hvorefter man vil få tilsendt spørgelisterne. De indsendte optegnelser vil blive bevaret i Nationalmuseets arkiv.

FORTÆLLINGER FRA ANHOLT

Af RASMUS PEDERSEN

Om hvad de gamle fortæller: Nogle bruger kun at tale om, hvad der er læst i Sagn og Sæd¹, andre om gammel overtro, og nogle om gamle morsomheder og hændelser, selvpoplevelser, og om uheldigheder overgået andre. Personerne er alle nu døde, de fleste mellem 1918–1930. Dog er der nogle som har levet længere, der fortalte morsomheder og tildragelser fra deres tid. Steffen Lars Steffensen (1870–1959) fortalte meget fra »Sagn og Sæd«; men det var ikke alt; han fortalte også om sin fader og bedstefader, der var ud over det almindelige. Dem jeg bedst husker fortælle er følgende:

Hans Christian Rasmus Andersen	1856–1931	Morsomme skildringer
Anders Søren Hans Carlsen	1853–1937	Overtro, morsomheder
Kristian Frederik Henriksen	1826–1909	Fortællinger til »Sagn og Sæd«
Henrik Rasmus Jakobsen	1852–1923	Gamle fortællinger
Stephen Jakobsen	1853–1909	Do.
Gertrud Kirstine Andersen	1855–1920	Do.
Kirsten Pedersen	1857–1922	Sagn og sæd; de gamle sagde
Peter Petersen	1857–1937	Skildringer og pudsigheder
Stephen Rasmussen	1846–1930	Også om synske Ole
Laurits Jakob Rasmussen	1879–1937	Do.
Anders Rasmussen Vind	1842–1928	Hvad de gamle sagde
Ane Andersdatter	1847–1928	Synsk; do.
Søren Kristen Rasmussen	1865–1942	Gamle historier
Søren Jens Rasmussen	1847–1926	Do., og sagn og sæd; overtro
Anders Henrik Rasmussen	1838–1919	De gamle sagde jo
Hans Christian Rasmussen	1841–1921	Do.
Elisabeth Catrine Rasmussen	1844–1926	De gamle fortalte
Steffen Lars Steffensen	1870–1959	Mærkelige historier og sagn og sæd

---

1. E. Tang Kristensen: *Øen Anholt i sagn og sæd efter gamle folks mundtlige meddelelser*. Kbh. 1891.

Rasmus Pedersen (Ras Høker).

Jakob Steffensen	1839–1919	Mærkelige tildragelser
Marie Grentzmann	1.2.1873–9.4.1957	Faderens viser; tegninger
Kirstine Grentzmann	27.4.1869–2.4.1959	Egnsdragter
Karen Grentzmann	14.12.1840–15.1.1926	Gamle slægter
Ferdinand Grentzmann	15.12.1865–25.11.1937	Fyrpersonale
Rasmus Stephensen (Kieler)	19.5.1837–3.12.1907	Engelskmændene
Marie Stephensen	23.6.1838–16.11.1908	Gamle slægter
Karen Svendsen	8.2.1865–4.4.1959	Gamle slægter
Pernille Frederiksen	8.5.1833–26.3.1916	Fyrpersonale
Bodil Jakobsen	25.3.1846–6.2.1934	Levemåde på øen
Rasmus Rasmussen (Møller)	21.11.1857–27.6.1924	
Rasmus Jens Rasmussen	18.8.1879–22.3.1949	Gamle oplevelser
Margrethe Rasmussen (Kok)	10.12.1864–5.12.1952	De gamle sagde
Bodil Margrethe Rasmussen (Storm)	9.3.1898–16.3.1955	Slægter
St. Peder Stephensen	15.10.1863–21.5.1945	Synsk.

Peter Pedersen (Post-Peter, 1857–1937):

Medens det gik højt i Grenå med mormontroen var der en dag nogle forsamlede på havnen, og de talte om at tro og på hvad de troede på. Da blev der spurgt en af de tilstedeværende, Anders Morsø, »Overanderc«, hvad han troede på. »Jeg tror på det samme som Mekkel på Katholm«. Da

man så spurgte om, hvad det var for en tro, han havde, siger Anders: »Jeg skylder Mikkell tyve kroner, og han tror, at dem får han aldrig, og det tror jeg også«.

Anders Karlsen er passager med postbåden, og da det er spisetid bliver han inviteret med til middag. Da man har spist en tid, siger en af mandskabet: »Hå, den var ram«. »Så giv ham en snaps«, siger skipperen. Noget efter er det skipper, der harker og spytter og klager over, »at den var ram«. Da dette har gentaget sig flere gange, spørger Anders Karlsen: »Sig mig, er det kartoflerne, der er ramme, eller hvad er det I får at spise der er ramt«. Skipperen siger: »Ja, det er kartoflerne«. »Hum!« siger Anders Karlsen – »det er ellers mærkeligt, men jeg har ikke fået nogen ram kartoffel og det ville jeg nok ellers gerne have et par stykker af«. »Giv ham bare en snaps alligevel«, siger skipperen, »for her i postbåden spiser vi ikke ramme kartofler, men vi tror sommetider at det var en sådan vi spiste, og så får vi en snaps«.

Ombord i postbåden fandt man tit på løjer; men sommetider blev det overdrevet. Engang fandt man på at fylde flydende painexpeller på snaps og gav til dem, der kom ombord på båden. Det tog jo fuldstændig vejret fra de stakler, som drak det, og så morede man sig, når de stod og gabte efter vejret. Der var mange, som blev narret, førend dette blev stoppet – en af de sidste var Stephen Rasmussen – han kom med deres fiskerjolle op på siden af postbåden for at aflevere fangsten og det var koldt, så han blev inviteret i kahytten på en snaps. Da han havde fået den, spurgte de, om han ville have øl – bæsterne vidste jo godt, at han ikke kunne svare, men bare stod og gav nogle skrækelige lyde fra sig, der endelig sluttede med et »Ja, ja«.

Anders Rasmussen og Jakob Steffensen mødtes på en gade i Grenå og taler sammen, da siger Anders: »Ja, jeg skal ind i denne forretning at købe noget, jeg godt kan bruge«. »Ved du hvad«, siger Jakob, »du skal ikke købe det, du kan bruge, men det du ikke kan undvære« – sådan var hans indstilling på livet.

Der kom en lille dreng til Grenå havn ca. 1900–05. Han havde mistet far og mor, kommunen havde sat ham i pleje som hyrdedreng på en gård, hvor man ikke var god ved ham – så var han løbet til Grenå havn og gik omkring dér og spurgte, om der ikke var nogen, der ville have ham. Der var en bager, Peter Dombæk, fattig og med en stor børneflokk, der tog sig af

drengen. Men der var også havnefoged Geisnæs, sagfører og sparekasse-direktør Andersen, sagfører og dommerfuldmægtig Faber, restauratør ved havnen Johansen og postfører P. Pedersen – disse sad på Johansens restaurant og gjorde nar ad Dombæk og siger efter ham: »Kom do til mæ, min dreng, så skal do få det do ka æde af gammelt brød«. Senere ville Peter Pedersen nødig høre dette omtalt, fordi hver af disse herrer kunne med lethed have taget sig af drengen – økonomisk var der ingen mangel hos dem; de manglede bare viljen.

Søren P. Christensen var marinesoldat og kom på togt til Grønland. Blandt passagererne var prins Valdemar. Under Grønland lå skibet til ankers en nat; under prinsens vagt sås et isbjerg at nærme sig faretruende – prinsen gav ordre til at pibe ud, og den første, der møder på broen var Søren og han var kun i underbenklæder og med en bylt tøj under armen. Der blev givet ordre til at lette og man kom også væk uden at tørne isen. Dette blev husket af prinsen – og mange år efter er der en båd fra Anholt i Grenå og med den er Søren Peter Christensen. En dag bliver det meddelt, at »Marstrand« kommer til Grenå som opmålingsskib og at der var en chef ombord, der var prins. Alle Grenås honoratiøres møder op på kajen at tage imod skibet. Da »Marstrand« går havnen ind, står Søren på dækket af anholtbåden for at se, hvad det er for et skib, og da dette passerer forbi, ser chefen (prins Valdemar) Søren og genkender ham. Prinsen vinker og hilser og råber »kom over til mig Søren«. Om det skulle tages for at han skulle komme straks, får stå hen; men Søren gik i sit arbejdstøj hen til »Marstrand«. Da landgangen blev lagt ud, var han den eneste, der gik ombord og op på kommandobroen at hilse på prinsen, der bød ham med ned i kahytten – han fik vin og cigar. Efter en sludder på 3/4 time går Søren i land, og da først kan Grenås honoratiøres komme ombord på skibet; dette blev ikke glemt i mange år i Grenå.

Bodil Margrethe Rasmussen (Grete Storm, 1878–1955):

Da Anders Henrik Rasmussens hustru Margrethe Pedersdatter fik sin førstefødte 16/12 1864, datteren Ane Margrethe, var moderen meget syg efter fødslen, og jordemoderen og lægen overtalte faderen til at hente præsten at få barnet døbt med det samme. Da Anders går til præstegården, møder han Ole Sørensen, og denne spørger ham om, hvad der er på færde. Da Anders har fortalt ham det, siger Ole: »Du skal ikke være bange, for hun dør ikke, men den næste, der skal føde, dør«. – Jakob Frederiksens

hustru, Karen Fredricksdatter, føder d. 8/2 1865 en datter, der får navnet Karen Margrethe; moderen døde 20/2 1865 – som Ole Sørensen havde forudsagt to måneder i forvejen.

Ole Sørensen sidder hjemme i sin stue sammen med konen Bodil Larsdatter, da udbryder han: »Herre Je, der faldt præsten i sin nordre have og brækkede det ene ben« – det viste sig at være sandt, for konen gik over til naboen at spørge nyt, og da kom der to mand ud fra præstegården – de fortalte, at de havde båret præsten ind og lagt ham i seng – han havde brækket det ene ben ude i nordhaven.

Nogle unge slog en basseralle, som de kaldte det (holdt drikkegilde) på kroen. Under et sådant forsvinder den ene af selskabet, Anders Karlsen, og kom ikke tilbage – nu gjaldt det om at få at vide, hvorfor han var gået.

Nogle dage senere kommer hans mor på besøg i byen, hvor der var en, der havde været med ved gildet. Han spørger Anders' moder, om hun ikke troede at det havde været bedre for Anders, om han havde knækket sig lidt. »Ih Gud fri os, det var der skam ingen mangel på, ja, du skulle bare have set, hvad der kom«.

Her har også været en religiøs »nikkesyge«, og hvor alle, der kom til møde, mødtes med et kys. Det ville Margrethe Petersdatter dog ikke gå med til, førend hun havde været hjemme og spurgt Anders om hun måtte. »A wil føst spør Anders om A mo køs nown«.

Hun sagde også: »Jøsses, no kommer Heiser«, og tørrede sig om munden med et hjørne af forklædet – det var, når fyrpasser Heuser kom efter mælk.

Ane og Karen er søskende, bor ene og er en del oppe i årene. De synes ikke om at være ene – nu her er så mange mænd, der arbejder ved bygning af havnen. De henvender sig til læge Thierry, om han ikke kan skaffe dem en mand til at ligge hos dem om natten. Thierry svarer, at det nok kunne blive lidt besværligt, men han troede, om man fik et fotografi af dem sat ud på døren, da ville der nok ikke ske dem noget.

Efter Rasmus Sørensens død tog børnene så meget af det fattige, der var, at Anders Vint tog sin stedmoders hovedpude – hun fik senere et neg halm som hovedpude.

Arnolde Halse skulle have et barn, og i den anledning skulle en deputation af sognerådet til fyret at have sagen klarlagt. Denne, der bestod af føl-

gende: Rasmus Henriksen, Rasmus Pedersen og Lars Pedersen, fik ved henvendelse til fyrmesteren at vide, at den sag skulle han nok selv klare. Da der var taget vidne herpå, drak fyrmesteren sognerådet så beruset, at de væltede 7 gange med vognen, før de nåede hjem. Lars Pedersen gik til sengs og ville i flere dage ikke spise andet end grød. Rasmus Henriksen havde en dårlig skulder af at falde af vognen så mange gange [med] Rasmus Pedersen (Nordre Kro) oven på sig. Rasmus Pedersen var ellers den, der klarede sig bedst, han var beruset i to dage.

Rasmus Stephensen (Ras Kieler, 1837–1907):

Engang det var isvinter stod vinden stadig i nord og øst, og isen i Pakhusbugten var ikke stabil til at færdes på. Så en dag bliver alle mand enige om, at der skal pilkes torsk i Fyrdybet NØ om fyret. Man gjorde sig nu klar til turen med alt tilbehør, der bestod af en slæde, et par støvler til at have ude på isen mod kulden, en økse, tre pilke med dertil hørende line, samt en madpakke og en stendunk med varm drikke. Først går turen til Nordstrand, derefter langs kysten til fyret 9 km. Derfra ud over isen. De fleste går ud mod dybet, men der var nogle, der fulgte Østerrevet ud til eller forbi Spannerhagerne – disse fiskere var de heldigste, de fangede i og ved et vrug så mange torsk, at da tiden var omme til at gå i land, fyldte de flere sække fulde end de kunne have på slæderne og måtte gøre turen ind til fyret to gange. Da Ras Kieler var klar til at følges med de andre mod byen, var han træt og tog kun een torsk i sækken med hjem; men alligevel blev han så udkørt på hjemvejen, at han nær var ved at give op. Dagen efter var også slem, for da skulle man igen til fyret med vogn at hente fangsten. Enkelte fiskere var gået i forvejen; de skulle ud igen at pilke, da deres fangst dagen før var for lille. I de følgende 14–16 dage var der jævnlige fiskere på den tur, men Ras Kieler var kun med tre gange, og det havde været strengt for ham, da han var noget til års. Han døde 1908, 70 år gammel. Det var i vinteren 1892–93. Spanderrevlerne er to revler, der skyder sig ud fra Østerrevet, hvor der engang har været strandet et spansk skib – deraf navnet. Til en pilketur hører yderligere helst et lommekompas, strømper, benklæder, frakke, fem par vanter og to store sejldugssække ekstra.

Anders Pedersen, født 1815 død 1904, var tit utilfreds med, at han var så lille og havde korte ben. Engang de havde været på fiskeri og skulle gå hjem fra stranden, gik hele selskabet fra ham undtagen Rasmus Stephensen

Kieler, og han hører nu Anders Pedersen sige, at det var Satan, der havde skabt ham med så korte ben, at han ikke kunne følges med de andre. Rasmus siger til ham: »Ved du hvad, Anders, du skal være glad for dine ben, for hver gang du køber tøj til et par bukser, sparer du en krone, og du behøver ikke at have så højt til loftet hjemme, så sparer du ildebrændsel og meget andet«. Resultatet bliver, at da de når til byen, var gamle Anders i højt humør og tilfreds med tilværelsen.

Wilhelm Grentzmann var valgt til opsynsmand ved marehalsplantning ved fyret, og da han kritiserede dette, blev han jaget hjem af sine to sønner med de ord: »Vi har plantet nogle hundrede læs, hvor mange har du?« – han havde aldrig plantet marehalm.

Engang var også kaptajn Godtlieb utilfreds med arbejdet ombord på en stranding, han skældte og regerede; tilsidst siger han, indædt gal: »Skovdjævlé!« Rasmus Stephensen siger til Aron Johansson: »Han er en klog mand, ham Godtlieb, hvordan skulle han ellers vide, at vi to har plantet så mange fyrretræer for Hedeselskabet 1885–95«.

En båd er ude at sætte garn. Rasmus Stephensen Kieler passer bøjerne, der skal på garnene; han ringer linerne op i hånden og lægger dem klar til at kaste ud sammen med bøjen. Ham, der sidder og ror på læstoften, rækker hen med det ene ben og skubber linen, så den går i uorden, uden at Kieler ser det. Da den tredie bøje med line går uklar, råber Kieler: »Vent nu lidt, for nu skal jeg bande«.

Om Ras Kielers ko blev der sagt at det var en præmieko, for den malkede en måned og stod tør i elleve måneder.

Nogle fiskere var på fiskeri. Da det blev tåge, talte de om, at det var godt, at de var så nær land – da kunne de ikke tage fejl af øen. Medens de nu fisker, er der en af dem, der ser et stort skib i tågen. Talen bliver, om det måske kan være en stranding; men så siger den ene, at det er en brig uden sejl – »Jeg kan jo se, at den har ræer«. »Vi må hen til den«, siger der en af dem, »den skal måske have hjælp«. Da de havde taget nogle åretag, kom de til en stær, der lå på ryggen og drev på vandet; den var død, og det var dens ben, de havde troet var ræer på en brig. Så meget kan man tage fejl i tåge.

Rasmus Kieler, Jakob Steffensen, Peter Larsen, Kristen Larsen, Kristen Sørensen og Wilh. Grentzmann sætter garn på nordsiden af øen. Kristen Larsen er utilfreds med vejret og siger, at der bliver endnu mere, og at de

mister garnene. Ras Kieler siger: »Hører I, hvad han siger? at vi mister garnene; tror I ikke at vi skal sætte nogle flere garn i Pakhusbugten, for så får vi da noget det ene sted?« Efter nogen parlamenteren bliver dette vedtaget. Efter at være kommet i land med båden »Fruen«, tager de flere garn og går til Pakhusbugten, hvor disse bliver sat med båden »Frøkenen«. Da garnene blev trukket op er der godt fiskeri på begge steder, og da de skal dele udbyttet hos Jakob Steffensen, lægger han pengene på bordet, og Peter Larsen spørger, om de kan se forskel på dem, enten de er fra nord- eller sydsiden, hvortil Kristen Larsen siger: »Tro den gang, det gik sådan«.

Der var en art fugle, som man her på øen kaldte for »Vorherres fugle«, de var store og fede. Anholterne er ude ved en stranding, og der er en agent fra Switser med; han er meget fed, og han tør ikke gå op ad lejderen, før han har set nogle anholtere gå op ad den. Da han går op ad lejderen er der nogle, der står oppe på skibet og tager imod ham. Da siger Ras Kieler til nogle af de nærmeste: »Mon det ikke er en af dem, vi kalder »Vorherres fugle?«.

Aron Johansson og Rasmus Steffensen Kieler arbejder ved fyret – en dag står Aron og svinger en kroketskølle; denne går af skaftet og rammer Ras i nakken, så han besvimer. Aron siger: »Nu går jeg og drukner mig, jeg har slået min bedste ven ihjel«.

Steffen Steffensen (Steffen Grå, 1890–1957):

Efter s/s »Matthevs« var strandet, mellem jul og nytår 1887, last bomuld, var der mange, der fik influenza eller spanskysyge, hvor lægen ikke kunne hjælpe dem. En dag kommer der nogen ind at besøge Søren J. Rasmussen, enkemand. Søren lå i sengen med to par strømper, to par bukser, en jakke, en lammeskindspels og en skindhue trukket ned over ørerne. »Du fredsens, hvordan er det du ser ud«, siger de. Søren svarer: »Ja, det må du nok sige, men nu kan jeg ligge i sengen, men sidste nat var jeg mellem sengen og loftet, sådan hoppede jeg af kulde«.

Da kongefamilien var på besøg på Anholt 1912 i et øsende regnvejr, ville Steffen Lars Steffensen køre efter dem ved havnen, men det fik han ikke lov til for faderen, Jakob Steffensen – »Jeg er så gammel, så der er ingen chance mere for mig«, og så tog han kistetøjet på og kørte efter kongen.

De var alle fire på hans vogn til byen, og stolt var den gamle over, at han var kongelig kusk.

En anden rivehistorie er om sommeren. Steffen med hustru og datter er på vej i marken at rive hø. Datteren går foran forældrene med en rive over skulderen. På deres vej møder de en anden mand for hjemgående. De standser og taler sammen. Datteren vender sig for at se, om forældrene ikke kommer, og derved sker det uheld, at riven tager fat i faderens skæg. Med et hyl og ved hurtigt at tage sig til skægget, må faderen springe i en stor bue. Datteren, der ikke kan se, hvad der sker bagved, vender sig så til den modsatte side, for atter at høre et nyt hyl af faderen, der var helt fanget af rivens tænder.

Steffen Sørensen og Laurine Jensens bryllup blev holdt på hendes fødeø, Bogø. De skulle rejse hjem over Grenå – på turen over Storebælt skulle Steffen på das, det gik altsammen godt til han skulle ud derfra, men få døren op var umuligt for ham, den var og blev lukket – ligemeget hvad han gjorde. Til sidst bankede han på og råbte om hjælp – da kom der en matros og åbnede døren – den skulle lukkes op indad, det havde Steffen ikke for- søgt.

Da de kom til Grenå, var de på besøg hos kvaseskipper Andreas Homa om aftenen, og da skulle Steffen et lille ærinde i gården – han gik gennem stuerne og søgte sig frem i mørket i køkkenet indtil han væltede en kasserolle, der lavede et stort spektakel – så kom Andreas til og hjalp ham ud gennem døren.

Lars Jakobsen er i Grenå, hvor han køber en gris, polt, får den sat i pleje til næste dag hos Svendstrup. Grisen anbringes ved siden af das, men får lejlighed til at sætte over indhegningen og ender i das – nu går der bud til Lars Jakobsen om at komme og redde grisen, og da han kommer, griber han om den og klemmer den ind mod sig for at kunne holde den, får den ud i gården, hvor både grisen og Lars får et grundigt bad.

Fogeden Thagaard var drikfældig, og da han skulle herfra, havde han en gæld på ca. 30 rigsdaler hos Ras. Pedersen, Nordre Kro – disse blev tildels betalt med sølvspiseskeer og en sølvpotageske, der endnu findes i Kirstine Grentzmanns eje 1957. Steffen L. Steffensen siger, at det var Thagaard, der blev båret på sandsækken til kroen, men dette er ikke rigtigt – Store Ole Pedersen døde 1789. Det må have været fogeden Kleitrup, død 1775.

HÅNDVÆRKERSLANG OG NARREÆRINDER

Af NIELS CHR. HANSEN

Murersvend Niels Chr. Hansen, Søndersø Holme, Søndersø sogn på Nordfyn, der er født 1909, og hvis far Peter Hansen, født 1886 i Søndersø, er hans hoved-hjæmmelem, har siden 1963 været korresponderende meddeler til Institut for dansk dialektforskning, København. Hans optegnelser omfatter nu (feb. 1971) 272 kvartsider og drejer sig mest om nordfynske ord og udtryk, men indeholder desuden mange saglige beskrivelser af detaljer vedrørende hans håndværk og gammelt nordfynsk landbrug, ofte ledsaget af tegninger og rids. – Vi bringer et lille uddrag vedrørende håndværkerslang og »narreærinder«.

Chr. Lisse.

De ældre murere jeg var sammen med i min læretid havde flere slang-udtryk om lodstokken, f. eks. *peromdikken* eller *peromdikkelen*, *sladrekællingen* og *forskallingsbrættet*. »Sladrekællingen« hed den vel, fordi den ubarmhjertigt afslørede og fortalte, om noget var skævt. »Forskallingsbrættet« var et almindeligt ringeagtende udtryk, da det er den tarveligste sort brædder, der bruges til forskallingsbrædder. Hvis en murer havde lavet noget, der var skævt, sagde man: »Han har vist glemt at holde forskallingsbrættet på!«

De ældre murere havde også en *ko*. Det er det vi nu kalder et strækmål, en målepind vi bruger, når vi murer hulmur, men kun når vi murer hjørner. Uvendig mur bliver loddet med lodstokken, medens indvendig mur bliver muret efter strækmål. Men nu er det sjældent at se en murer, der bruger et strækmål, vi slår lige tommestokken op og måler. Forhen, da håndværkeren var en fattig mand, var en tommestok en ret stor investering. Så gjaldt det om at skåne den så meget som muligt og så bruge den på mere påkrævede steder.

Tømmerne havde også en *ko*. Det var to brædder, der var sømmet sammen på langs, så de dannede en vinkel. I det ene bræt var der udstemmet et rektangulært hul, som de brugte til at strege taphuller og tappe af med.

Op murerne har en *høne*. Når vi skal pudse på forskallet loft eller træskillerum, så påsømmer vi jo først rørvæv. Ved samlingerne, hvor rør-

vævsenderne støder sammen og stritter lidt, påsømmer vi en ekstra tråd, som vi kalder en *hønetråd*. Det er samme slags tråd som den, der er i rørvævet, og den går under betegnelsen tækketråd. Den får vi i ruller, der er ca. 25 cm i diameter. Hvis vi tog tråden fra en sådan rulle, ville den snart komme i ulave. Derfor vinder vi tråden på en ca. 25 cm lang pind, og pinden med tråden på kalder vi for »hønen«. Nu er det en saga med pudsede lofter, nu er det plader af cellotex, gipsonite o. s. v., så nu kan vor »høne« godt gå hen og lægge sig.

Når de kørte gødning ud og de havde fået møddingen næsten tømt, sendte de en uvidende tjenestedreng hen til naboen og låne *møddingskraberen*. Den stakkels dreng fik gerne en sæk så fuld af gammelt jern, at han næsten ikke kunne bære den.

Tækkemanden sendte sit offer hen i byen for at låne en *tagsaks*, og vedkommende kom så gerne med en gammel, rusten linnedsaks eller med en lille »nippesaks« (brodørsaks).

Når der slagtedes fjerkræ, sendte de drengen eller pigen hen til naboen for at låne en ting til at pille de sidste dun af fjerkræet med, enten et *nævrejern* (P. H., født i Søndersø 1886) – det var gerne det halve af en brækket le eller et slidt plovskær – eller *en saks til at nibre dun med* (P. J., født i Søndersø 1887). P. J. fortæller, at han godt vidste, at det var noget narreri, men han turde ikke lade være med at gå; sognefogden han tjente hos var en streng mand, der ikke tålte den mindste modsigelse.

To gamle tømmeresvende fra Fangel-Dømmestrup-egnen har fortalt mig, at når de som nybagte tømmerlærlinge savede et bræt for kort af, sendte mester dem hen til kollegaen i byen for at låne en *træstrækker*; de fik så en del bjælkeender i en sæk, så mange at de lige kunne bære den. – Træstrækkere har jeg aldrig hørt noget om her på egnen, derimod flere tilfælde, hvor tømmerne sendte deres drenge eller en anden naiv person til købmanden for at købe noget *savfædt*. Købmanden sendte dog sjældent noget med drengen hjem, men sagde til ham, at det skulle han have ved jorde-moderen i Skamby, og så blev drengen jo klar over, at der var noget galt.

Murerne var mere humane, når de sendte den nye murerdreng hjem til mester for at hente nogle *bomhuller*. Murermesteren tog så gerne en tom sæk og bandt for den og gav drengen den. Hvis så drengen sagde, jamen der er jo ikke noget i den, sagde mester, der er i, hvad der skal være, og med den besked måtte drengen så hen til svendene – og latteren.

MORTEN KORCH

A/ MORTEN A. KORCH

I foråret 1967 blev der i faget nordisk folkemindevidenskab afholdt en række øvelser over folkelig læsning. Blandt diskussionsindlederne var forlagsboghandler Morten A. Korch, hvis foredrag om faderens forfatterskab gengives i forkortet form sammen med en liste over Morten Korchs romaner og fortællinger i bogform og deres oplagstal 1898–1971, stillet til rådighed af Morten A. Korch.

L. Bødker.

Hvis jeg skal forsøge at fortælle om forfatteren Morten Korch, må jeg starte med at give lidt af baggrunden for hans forfatterskab og først og fremmest om Morten Korch som menneske.

Mine første barndomserindringer knytter sig til mørkningstimen hjemme. Før lampen blev tændt, samlede familien, og far fortalte. Her oplevede jeg fars fortælleevne og fortælleglæde. Hele hans barndoms landsby stod lyslevende for os med hans far, den typiske landsbylærer med den faste hånd og de strenge principper, og moderen – der var sønderjyde – fyldt med livsglæde og som havde et lyst sind i modsætning til min bedstefar. Frem for vore øjne stod billedet af smedjen ved gadekæret, hvor børnene samlede sommer og vinter, skafferen og alle de karakteristiske og særprægede mennesker, der befolkede landsbyen.

Det var disse typer og deres sprog, der så mesterligt er gengivet i Morten Korchs fynske fortællinger, der jo anerkendes enstemmigt af kritikken. Det mærkelige er bare, at disse typer egentlig først har været gengivet som bipersoner i romanerne, hvor kritikken overså disse så festligt og levende gengivne figurer.

Som ung blev Morten Korch, der var ud af en stor børneflokk, hvoraf kun de første fik en videre uddannelse, sendt i købmandslære i Nyborg. Her tilbragte han en årrække i en af de typiske gamle købmandsgårde. Allerede i læretiden begyndte de første skrivelser, digte og dramaer, der blev skrevet på bagsiden af købmandens poser og indpakningspapir, til stor forargelse for købmanden, der kom med meget voldsomme irettesættelser. Denne læretid, der er skildret i erindringsromanen *Indenfor Voldene* (1940), går igen i talrige af Morten Korchs senere romaner.

Efter endt læretid kom Morten Korch til Odense, hvor han tilbragte adskillige år som rejsende med hestevogn til de fynske købmænd. Denne periode var en rig inspiration, som blandt andet resulterede i erindringsromanen *Under Byens Tage* (1941). Senere blev Morten Korch gift og indtrådte i et stort engrosfirma, der efter nogle års forløb krakkede, og nogenlunde på samme tid mistede Morten Korch sin kone og stod alene med fire børn. En præstedatter fra Jyllinge, Sofie Bruun, blev husbestyrerinde for ham. De blev senere gift, og hun er min mor.

Far kastede sig nu ud i noget helt nyt, købte et gammelt teglværk i Tåstrup og arbejdede et års tid med at lave fliser til Rhintunnellen, men eksperimenterede først og fremmest med at fremstille brugsgenstande som krukker og vaser. Resultatet var også her nedslående, idet det slet ikke gik, og Morten Korch flyttede derefter til Charlottenlund for at forsøge at ernære sig som forfatter. Det vil sikkert forbavse mange at høre, at Morten Korch måtte betale for at få udsendt sin første roman, *Sin egen Sti*, der udkom i 1911 i et oplag på 2.000 eksemplarer. Året efter lykkedes det ham dog at få en forlægger til at antage skildringen af livet på det gamle teglværk, romanen *Guldglasuren*, uden betaling. Det er i øvrigt en af de bøger, der gennem årene har opnået det største salg, og som jeg betragter som en af forfatterens bedste.

I de følgende år forsøgte Morten Korch at leve af sin pen, men det gik meget småt, og den væsentligste indtægt stammede fra føljetoner og leksikonarbejde. Men for at ernære sin efterhånden store familie – jeg havde fået en lillebror – måtte der findes andre udveje, og det der løste problemet blev foredragene. En gårdmandskone på Fanø, der for en kreds af gårdmandskoner havde læst en af fars romaner højt, skrev til ham og spurgte, om han kunne komme over og holde foredrag for dem, idet – som der stod i brevet: »Ka' do skriw', ka' do wel oss' tal'«, og efter far var kommet til Fanø og havde forsøgt sig som taler, sagde hun på sit jævne jyske: »Det war ett' så ring'. A tror do kan lær'et«. Det blev indledningen til en lang årrække, hvor Morten Korch hver vinter holdt omkring to hundrede foredrag, et om eftermiddagen og et om aftenen. Denne virksomhed gav ikke alene et væsentligt bidrag til forfatterens økonomi, men gav også anledning til, at Morten Korch lærte en masse mennesker at kende. Ud over, at Morten Korch var en god fortæller, var han også en god lytter, og mangan en gårdmand eller gårdmandskone åbnede sit hjerte og fortalte sin livshistorie. Det er mange af disse skildringer, der senere har dannet kærnen i Morten Korchs romaner. Men samtidig skaffede denne

foredragsvirksomhed forfatteren en masse venner, der efter at have hørt ham i forsamlingshuset blev hans trofaste læsere.

Selv om denne foredragsvirksomhed tog megen tid, passede Morten Korch stadig sit arbejde som skribent, der for ham var det væsentlige. Der kom stadig en ny roman hvert år, og selv om oplagene var små, begyndte forfatteren at få sig en læserkreds. Morten Korch fulgte stadig den samme linje, der havde været både i hans liv og hans bøger, han skildrede jævne menneskers kamp for at nå de mål, de havde sat sig i livet. Det var ikke de letkøbte løsninger, som Morten Korch gang på gang har fået skylden for at bruge: »arven fra Amerika« eller »husmandssønnen der giftede sig med godsejerens datter«. Dette findes faktisk overhovedet ikke hos Morten Korch, men skyldes ofte kritikernes manglende kendskab til bøgerne. Når bøgerne næsten altid endte »lykkeligt«, var det i kraft af Morten Korchs eget livssyn og hans tro på, at ærligt arbejde til sidst giver resultat, og at lykken kan findes hvor som helst. Et andet bærende motiv er kærligheden, ikke altid kærligheden mellem de to unge, der finder hinanden, men

lige så ofte den kærlighed, to mennesker finder gennem et langt livs sammenhold. Morten Korchs skildring af kærligheden ender ikke med bryllup, men begynder oftere efter ægteskabet. Efter kærligheden er det hjemmet og familien, og det sammenhold der skabes, der er det bærende i bøgerne. Det var disse egenskaber, der i de følgende år skabte Morten Korch en næsten legendarisk succes. Han talte til sin læserkreds i et sprog, de forstod, og fortalte om emner, der lå inden for deres egen verden, og selv om bøgerne måske kan siges – til en vis grad – at ligne hinanden, forstod Morten Korch samtidig at give dem en næsten kriminalagtig spænding, som fastholdt læserens interesse til det sidste. Dette i forbindelse med forfatterens sikre miljøskildring og hans evne til at skildre en række karakteristiske typer, der altid var inspireret af forfatterens lune og humoristiske sans, er skyld i hans succes. Dog sidst men ikke mindst var bøgerne båret af en livsindstilling, som var hans egen, og som derfor altid virkede ægte.

Morten Korchs forhold til kritikken er et helt kapitel for sig. Morten Korch blev ikke alene den mest læste forfatter, han blev også et begreb. Der tales og skrives stadig om »den rene Morten-Korch-idyl« eller »den hyggelige Morten-Korch-stemning«, og når et blad i et referat af en hundestilling skriver »så kom man ind i den Morten-Korchske afdeling«, tror ingen, at det er de voldsomme og bidske hunde, der er tale om. Begreberne bruges skiftevis i positiv og negativ betydning. Mest positivt, når det er almindelige jævne mennesker, der bruger Morten-Korch-begrebet – og mest negativt, når der er tale om intellektuelle litterære kritikere, som ofte var meget hårde over for Morten Korch, ja tilsyneladende ofte uden at have noget kendskab til bøgerne. Denne kritik, der blev både hyppig og voldsom med årene, gjorde forfatteren meget ondt og virkede delvis uforståelig på ham, eftersom Morten Korch aldrig selv drømte om »at være litterær«. Han mente med rette at andre evnede den genre bedre. Han ville i al beskedenhed »bare være en folkelig fortæller«.

Det blev han.

Man kan konkludere derhen, at Morten Korch skabte sine bøger efter sit eget lyse livssyn og førte læseren ind i en verden, som *han* ønskede den.

Romaner og fortællinger udsendt i bogform 1898–1971:

Fyenssk Humor. 1898	2.000
Fyenbosnak. 1900	2.000
Sin egen Sti. 1911 [Jf. Brødrene på Kampholm. 1922]	2.000

Guldglasuren. 1912, 1921, 1928, 1941, 1943, 1970	128.500
Sejrgaarden. 1913, 1921, 1926, 1932, 1943, 1945, 1970	141.500
En Husmand. 1914. 1921, 1926, 1941, 1951	146.000
En Æreskrans. 1916, 1917, 1919, 1926, 1941, 1964	131.000
Familien paa Uglegaarden. 1917, 1939, 1941, 1951	91.000
Flintesønnerne. 1917, 1926, 1956, 1957	185.000
En Vagabond. 1918, 1935, 1941, 1959	163.000
Kongemøllen. 1918, 1930, 1943, 1970	76.500
Skytten på Urup. 1918, 1935, 1941, 1960	176.000
Fru Sara på Enø. 1919, 1941, 1951	48.500
Studeprangeren. 1919, 1935, 1941, 1964	168.000
Der brænder en Ild. 1920, 1939, 1943, 1945, 1963	76.700
Godtfolk. 1920, 1935, 1946, 1959, 1965	27.200
Urene i Rørby. 1921, 1936, 1942, 1970	24.500
Brødrene på Kampholm. 1922 [Jf. Sin egen Sti. 1911]	80.000
Junker & Co. 1922, 1941, 1943, 1945, 1970	77.500
Bent Billes Løfte. 1923	10.000
Det gamle Guld. 1923, 1939, 1942, 1951, 1952, 1959	74.000
Den grønne Vogn. 1924	10.000
Godtfolk. II. 1924, 1945, 1959, 1965, 1966	26.300
Niels Dros. 1924, 1939, 1941, 1951	68.500
Palle Jarmer. 1925, 1942, 1966	22.800
Rolf Snare. 1925	10.000
Lykkens Hjul. 1926, 1942, 1966, 1966 [2 udg.]	48.800
Kærlighed. 1926	5.000
To Juleaftener. 1926	5.000
Manden på Brusholm. 1927, 1935, 1941, 1963	91.000
Perler på Snor. 1927, 1928, 1942, 1970	27.500
I Stjernesvær. 1928, 1942, 1970	27.500
Lykkesmeden. 1929, 1947, 1970	33.500
Ved Stillebækken. 1930, 1949	20.000
Kærlille. 1931, 1949	20.000
I Morgen får vi Sol. 1932, 1947, 1960, 1960 [2 udg.]	78.000
Klokkekilden. 1933, 1948, 1970	26.500
Blomstrende Verden. 1934, 1949, 1966, 1966 [2 udg.]	51.800
Liv og Lune. 1934, 1946	10.000
Byens bedste Mand. 1935, 1961	86.000
Det fejreste Træ. 1935, 1949	20.000

Hans med Sejrsskjorten. 1935, 1962	80.500
Møllen i Lunde. 1935, 1959	85.250
De rige År. 1936, 1949	20.000
Fruen på Hamre. 1937, 1942, 1970	26.500
Bonden fra Dige. 1938, 1949, 1959	29.000
Pigen fra Dale. 1938, 1943, 1960, 1960 [2 udg.]	74.000
Bertil Lynge. 1939, 1948, 1960, 1960 [2 udg.]	81.000
Hammerprinsessen. 1939	47.500
Kampen om Abildgården. 1939, 1965	64.500
Indenfor Voldene. 1940, 1942, 1944, 1955	55.000
Brødrene fra Holmen. 1941	11.000
Under Byens Tage. 1941, 1942, 1944, 1955	45.000
Det gamle Teglværk. 1942, 1944, 1955	45.000
De røde Heste. 1943, 1944, 1946, 1949, 1950, 1951, 1959, 1965, 1970	160.000
Den lille Julegæst. 1943	5.000
Landsbyfolk. 1943, 1946	12.000
Ved den blå Fjord. 1943, 1957	24.000
Romanen om Nikolaj. 1944 [se Indenfor Voldene, Under Byens Tage, Det gamle Teglværk. 1944]	
Sønnen fra Vingården. 1944, 1945, 1970	76.500
Manden på Naur. 1945, 1946, 1950	53.000
Fynboer. 1946, 1948	10.600
Klokken på Solbjerg. 1946, 1947, 1970	66.500
Det store Løb. 1947, 1952, 1959	88.000
Fortryllende Dage. 1948, 1949, 1959	15.000
Mosekongen. 1948, 1949, 1950	77.000
Doktor Ole. 1949	57.000
Fløjtespilleren. 1950, 1953	64.500
Troldpigen. 1951, 1952	55.000
Frodige Dage. 1952	12.500
Den lille Baronesse. 1953	40.000
Fare, fare Krigsmand. 1953	9.000
Fasters Dragkiste. 1953, 1954, 1966	100.000
Henrik Triges Løfte. 1953, 1954, 1966	100.000
Kampen for Lykken. 1953, 1953 [2 udg.], 1966	100.000
Porsernes Strid. 1953, 1954, 1966	100.000
Under Himlen den blå. 1953, 1953 [2 udg.], 1966	100.000

Kampen om Torndal. 1954	45.000
Lykkeblomsten. 1954	40.000
På Svanegården. 1955	35.000
Rigtige Julehistorier. 1955	6.200
Fynsk Humør. 1956, 1959	5.000
Guldhøj. 1957, 1959, 1966, 1967	36.300
Den blå Diamant. 1958, 1959, 1963, 1966, 1967	55.300
Kong Frederiks Korporal. 1960	46.000
Kampen om Næsbygård. 1965, 1967	16.000
Næsbygårds Arving. 1966	12.000
Hemmeligheden på Gyldholm. 1966	18.340
Krybskytterne på Næsbygård. 1967	10.000
Knud Spillemand. 1967	18.000
Smedens Datter. 1968	18.000
Fiskeren på Lynæs. 1969	18.000
Affæren i Mølleby. 1970	18.000
Guldskoen. 1971	20.000
<hr/>	
Ialt	4.926.090

Serier, som er solgt udenfor den ordinære boghandel:

De 1000 Hjems Bibliotek [1917–22]: Flintesønnerne, En Vagabond, Skytten på Urup, Studeprangeren, Brødrene på Kampholm. Beregnet oplag pr. titel:	ca. 80.000
Kunstforlaget Danmark [1921]: En Husmand, Guldglasuren, Sejrgården. Beregnet oplag pr. titel:	ca. 25.000
Hus & Hjem [1926]: En Husmand, Flintesønnerne, En Æreskrans, Sejrgården. Pr. titel:	ca. 70.000
Hus & Hjem [1935]: Skytten på Urup, En Vagabond, Manden på Brusholm, Studeprangeren, Møllen i Lunde, Byens bedste Mand, Hans med Sejrsskjorten. Oplag pr. titel:	ca. 60.000
Hus & Hjem [1939]: Det gamle Guld, Familien på Ulegården, Kampen om Abildgården, Niels Dros, Der brænder en Ild, Hammerprinsessen. Beregnet oplag pr. titel:	ca. 47.500
Forlaget Danmark [1941]: Guldglasuren, En Æreskrans, En Husmand, Manden på Brusholm, Familien på Ulegården, Fru Sara på Enø, Niels Dros, Junker & Co., Studeprangeren, Skytten på Urup, En Vagabond, Brødrene fra Holmen. Op-	

lag pr. titel:	ca.	11.000
Hus & Hjem [1953]: Under Himlen den blå. Kampen for Lykken, Henrik Triges Løfte, Fasters Dragkiste, Porsernes Strid.	à	75.000
Hus & Hjem [1960]: Bertil Lyngge, Pigen fra Dale, I Morgen får vi Sol, Kong Frederiks Korporal. Pr. titel:	ca.	46.000
Hus & Hjem [1966]: Den blå Diamant, Blomstrende Verden, Guldhøj, Lykkens Hjul. Pr. titel:	ca.	25.000
Branner & Korch [1966]: Blomstrende Verden, Palle Jarmer, Lykkens Hjul, Fasters Dragkiste, Henrik Triges Løfte, Den blå Diamant, Guldhøj, Porsernes Strid, Under Himlen den blå, Kampen for Lykken. Nytryk:		30.000
<hr/>		
Ialt		ca. 2.281.000
<hr/>		

PANDEKAGELØB I BALLERUP

Af KNUD BØDKER

Man oplever ofte, at tilfældighederne griber ind i ens liv på en hel uventet måde og er med til at skabe nyt eller genoplive noget gammelt.

Således også, da jeg tilfældigvis tog »Folkeminder« 3. hefte 1957 ud af min reol og bladede løst i det, da mine øjne faldt på artiklen om pandekageløbet i Holbæk 1951 (side 131–137). Jeg oplevede denne artikel, som om det var første gang jeg læste den, og fik derved ideen til at prøve at arrangere et tilsvarende her i Ballerup-Måløv kommune. Imidlertid blev jeg optaget af en hel del andre ting og var faktisk ved at glemme pandekageløb, indtil jeg rent tilfældigt en dag var sammen med formanden for kommunens kulturelle udvalg (senere biblioteksudvalget), ekspeditionssekretær og Børge Nielsen og stadsbibliotekar S. Hjort Eriksen. Vi talte om løst og fast og blandt andet om forskellige kommunale arrangementer. Under samtalen nævnede jeg pandekageløbet i Holbæk, og de to andre greb ideen og bad mig udarbejde et forslag. Så gik jeg i gang – forslaget blev godkendt, og der kom andre ideer til.

Den 7. august 1971 løb så pandekageløbet i Ballerup af stablen.

Forud var der foregået en hel del. Først var det med at få tilladelsen fra Holbæk og fra Olney i England. Det var jo den engelske by Olney, der indførte traditionen i 1445 e. K. med pandekageløbet på tirsdagen før fastelavn. Det gik glat igennem med tilladelsen til at afholde det i Ballerup-Måløv. Udover selve pandekageløbet skulle der være lidt underholdning, og til en sådan dag kunne man selv sagt ikke få nogen bedre end den fhv. TV-madekspert Conrad Bjerre Christensen og kokken Aksel Larsen til at bage pandekager og andet i tilknytning dertil. Da pandekageløbet var hentet fra Holbæk, ville det være naturligt, at det blev Holbæk-garden, der kom ned og spillede. Tillige blev der fremstillet et pandekagehus, der selvfølgelig blev flot dekoreret.

Pandekageløbet blev afholdt i byens eneste park: Damgårdsparken.

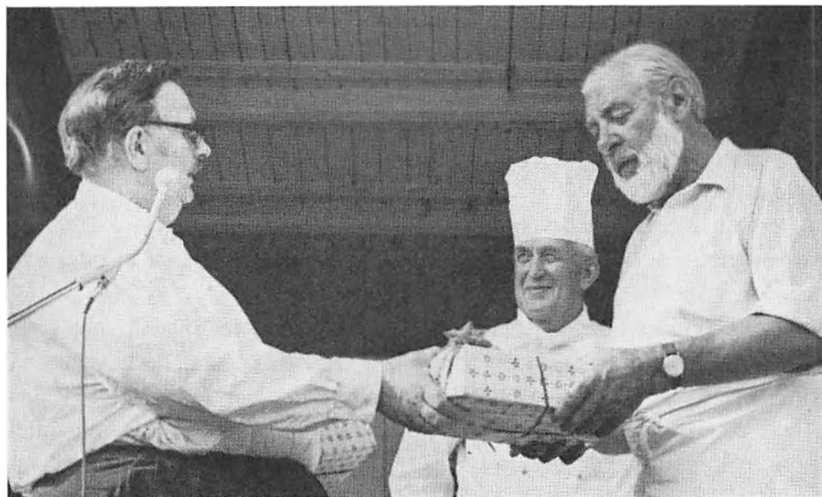
Forud for selve løbet var der flere artikler i den lokale ugeavis »Ballerup-Måløv Avis«, hvor der blev fortalt vidt og bredt om løbet og om pandekager, og hvor der tillige var en tilmeldeskupon. Til tidst – og ikke det mindst væsentlige for en vellykket afvikling af festen – blev *pandekage-*

Pandekageløbet starter. Foto. Ballerup-Bladet.

Løb og afslutning. Foto. Ballerup-Bladet.

Honorar til kokkene. Foto. Ballerup-Bladet.

klokkeren valgt, og det blev en i kommunen ret kendt person, kioskejer P. M. Jakobsen, til dagligt kaldet Sct. Jakob. Kvinder fra Sct. Georgsgildet tilbød at bage pandekager i pandekagehuset. Pandekagerne blev solgt for kr. 1,- pr. stk.

Så ventede vi på tilmeldingerne fra kommunens kvinder over 18 år. Det var midt i ferietiden, og man kunne vel ikke vente et overvældende antal deltagere i konkurrencen. Tillige håbede jeg inderst inde, at der ikke kom for mange, men at der ville komme nok til, at vi kunne være bekendt at gennemføre det. Dette har var noget nyt, og en ny tradition skulle opbygges og helst bygges langsomt op, så interessen for det blev større med årene og ikke omvendt. Der meldte sig syv deltagere – og det var godt. Til gengæld var der på løbsdagen mange tilskuere.

Vejret var godt, og vi startede kl. 14.15 med pandekagebagning ved Conrad og Aksel. Derefter blev der læst eventyr om pandekager for børn af den unge bibliotekar Charlotte Ibsen, og jeg introducerede og fortalte lidt om baggrunden for pandekageløbet.

Kl. 15.30 lød pandekageklokken, og de syv kvinder stædede afsted med deres pande og pandekage på den 380 m lange løbsrute. Tre steder var der markeret, hvor pandekagerne skulle vendes i luften, og knap 2 minutter efter løb den første over mållinien, det var den 18-årige Britta Larsen. Alle damerne kom op på tribunen, og pandekageklokkeren gjorde sin entre her-

ligt udklædt i et kostume à la ærkebiskop Makarios. Årets *pandekagepige* blev højtideligt valg og fik det traditionelle kys af pandekageklokken samt en kobberstegepande og 1 kg smør til at bage pandekager i. Nr. 2 fik en kobberkande og 1 kg smør, nr. 3 fik to børnebøger om pandekager og 1 kg smør, og de øvrige fik hver 1 kg smør; tillige fik alle et pandekagediplom.

Derefter overtog de friske og musikglade drenge og piger fra Holbækgården tribunen, og musikken gjaldede ud over parken resten af eftermiddagen.

Mange kvinder udtalte senere, at de fortrød, at de ikke havde meldt sig, da de nu så, at det slet ikke var så slemt at deltage, som de havde forestillet sig. Rent personligt tror jeg, at interessen er der for at følge det op til næste år. Hele arrangementet, der var gratis for alle, blev betalt af midler fra det kulturelle udvalg.

REGISTRE

SAGREGISTER

- »Adam havde syv sønner« 57
Adventsfest 119, 125, 132
Afslutningsfest 122, 125
Afholdsforening 128
Aktiveringsmøde 116, 123, 126
Almanak 41
Andelskasse 115
Anekdote 12
    Se også Vandre-.
Andespil 118 f., 123–126, 130
Applikation 111
    Se også Kniplings-.
Applikationsknipling 109 ff.
Arbejdsgilde 40
- Bagedemonstration 118
Bal 116–121, 125–27, 130
    Se også Dansant, Liegstow, Jule-,
    Pinse-, Skov-.
Barnedåb 113, 116, 121, 123, 125 ff.,
    129
Barselgilde 39
Barselmad 50
Babylace 105
Bankospil 116, 118
Batist 99, 101
Begravelse 46 f., 115, 118 f., 123–25,
    128–132
    Se også Jordefærd.
Bestyrelsesmøde 117 f.
»Bide til bolle« 35
Bindestue 40
»Blindebuk« 57
»Blindløb« 34
Blus 40
    Se også Valborg-.
Boldspil 190 ff.
    Se også Fjerbold, Langbold, »So i
    hul«.
»Bomhul« 212
Branner & Korchs forlag 220
»Bro brille« 62 f.
Broderi 101
Brugsforening 117
- Bryllup 39, 50, 113 f., 116–132
    Se også Efter-, Giftermål.
Brystsmæk 99, 101
Buckinghamflounce 105, 109
Bygd 40
Bylav 38 f.
Bylavsgilde 39
Byremse 40
Byskel 40
Børnefest 132
Børneleg 181 ff.
Børnerim 52 ff.
    Se også »Karen, Maren og Mette«,
    »Klappe klappe kage«, »Kællinge-
    legen«, »Ride, ride Ranke«.
Børnesang 54 ff.
- »Chabesoskuldre« 104
Cheminette 99, 101
- Damefrokost 119
Dansant 119–122, 124
    Se også Bal.
Danseleg 53
Demonstration 117, 120, 126 f.
    Se også Bage-.
»Den rige og den fattige fugl« 63 f.
»Der brænder en ild« 53 f.
De 1000 Hjems Bibliotek 219
Diamantbryllup 117
Drage 189
Dragonforening 118
Drikkegilde 206
Drilleri 30
Dukkeleg 185, 197 f.
»Du tykkes, du er vakker« 61
Dødsvarsel 205 f.
Dåb 39
    Se også Barne-.
Dåbshue 101
- »Effen og ueffen« 195
Efterbryllup 117, 120, 124

- Eftergilde 113, 117, 120, 123, 127–29, 132
 Eventyr 223, *AT 403 3 ff*; *AT 1161 42*;
AT 1640 16 ff.
- Fagforening 116, 118, 120, 122, 125, 127, 130
 »Falde i brønden« 68
 Familiefest 117, 129
 Familiegilde 39
 Fangeleg 195 f.
 Fastelavn 32 ff. 221
 Fastelavnsfest 115, 126
 Fastelavnskilde 39
 Fastelavnsleg 34 ff.
 Se også »Bide til bolle«, «Blindløb», »Hanefangst«, Kapløb, Kartoffelløb, Køllekast, »Slå katten af tønden«, »Slå pottes«, Stafetløb, »Trække hovede af hane«.
- Fastelavnsridt/-ridning 40, 88
 Fest 40, 115 ff.
 Se også Advents-, Afslutnings-, Børne-, Familie-, Fastelavns-, Firma-, Forsamlingshus-, Høst-, Jule-, Juletræs-, Lodsejer-, Midsommer-, Personale-, Pinse-, Skole-, Sommer-, Stiftelses-, Vinter-, Års-.
- Festplads 113
 »Fimse« 193 f.
 Find-sagnet 49 f.
 Firmafest 125, 128
 Firmastempel 102
 Fjerbold 70
 Folkedanserforening 115 f., 118, 121 f., 127, 130
 Folketro 42 ff.
 Forbrand 72 f.
 Foredrag 130
 Forening 115 ff.
 Se også Afholds-, Brugs-, Dragon-, Fag-, Folkedanser-, Fryseboks-, Funktionær-, Husmands-, Husmoder-, Idræts-, Jagt-, Kor-, Landbo-, Lærlinge-, Mester-, Pensionist-, Plejer-, Slagtermester-, Vælger-.
- Forsamlingshusfest 114
 »Forskallingsbræt« 211
 Fortælling 216 ff.
 Forvarsel 71 ff.
 Se også Forbrand, Ligvarsel.
- Fredningsankenævnet 119, 124
 Fredningsnævn 126
 Frierleg 54
 Frokost 131
 Fruenat [25/3] 45
 Fryseboksforening 120, 126
 »Fuglefangerleg« 56
 Funktionærforening 122
 Fødselsdag 113, 115–132
 Føljeton 214
- Galde 37
 Generalforsamling 115 f., 118, 120, 122, 124 ff.
 Giftermål 40
 Se også Bryllup.
 Gilde 39 f., 115 ff.
 Se også Arbejds-, Barsel-, Bylavs-, Drikke-, Efter-, Familie-, Fastelavns-, Høst-, Jule-, Karte-, Kline-, Kvinde-, Møg-, Oldermands-, Rejse-, »Torske«, Ungdoms-, Ale-.
- »Gnav« 60
 Griseblære 200
 Guldbryllup 116 f., 123 ff., 127 f.
 Gyng 187
 Gætteleg 58
 Gåde 67 f.
 Gådevittighed 12
 »Gå på børsen« 58 f.
 »Gå på hænder« 186
- Handelsskole 122
 »Hanefangst« 34
 »Har du set Margrete?« 59
 Hinkleleg 192
 Historie 15
 Hjemmeværn 120
 Holbæk-garden 221, 224
 »Hoppe i tov« (sjiippe) 189 f.
 Hoppeleg 192 f.
 Se også »Paradis«.
- Hovedtøj 110
 Hus og Hjem 219 f.
 Husmandsforening 125, 130
 Husmoderforening 115, 116, 118, 119, 120, 121, 122, 123, 125, 126, 127, 130, 132
 »Hvad har du købt for fruens penge« 68 f.
 Hvilehjem 120, 121

- »Hvor bor præsten« 64
 Hybenkrans 200
 Hyldefløjte 200
 Højsagn 44
 »Høne« 211 f.
 »Hønetråd« 212
 Høstfest 114
 Høstgilde 40, 118, 123, 130
 Håndværkerslang 211 f.
 Se også »Forskallingsbræt«, »Høne«,
 »Hønetråd«, »Ko«, »Peromdikke-
 len«, »Peromdikken«, »Sladrekæl-
 lingen«.
- Idrætsforening 116–122, 124 f., 127,
 131 f.
 Ijsgrønd 104 f.
 Isslæde 185
- Jagtforening 119, 120, 124, 126, 132
 »Jeg gik mig over sø og land« 53
 Jordefærd 39
 Se også Begravelse.
 Jubilæum 115, 122, 126
 Juleaften 57
 Julebal 132
 Julefest 125, 132
 Julegilde 39 f.
 Julesang 57
 Juletræ 52, 57, 61, 64
 Juletræsfest 184
- Kapløb 35
 Kappe 101
 »Karen, Maren og Mette« 59
 Karrusel 187
 Kartegilde 40
 »Kartoffelløb« 34
 »Kat og mus« 70
 »Kik ned i brønden« 66
 Kildeleg 58
 Kildemarked 40
 Kirkesagn 40
 »Kispus« 66
 »Klap og trap« 55
 »Klappe, klappe, kage« 60
 Klatrereb 187
 Klinegilde 40
 »Klinik« 194 f.
 Klog kone 45
- Kniplerske 97 f., 100, 103, 105, 110
 Se også Opslagerske.
 Knipletråd 110
 Knipling 97 ff.
 Se også Malines-, Tønder-.
 Kniplingsapplikation 99, 112
 Kniplingsfabrik 103
 Kniplingsfabrikant 97, 100, 104 f.
 Kniplingsfabrikation 97, 102 f.
 Kniplingsforlægger 97 ff.
 Kniplingshandel 100, 102
 Kniplingshandler 102
 Kniplingsindustri 97, 100
 Kniplingsmønster 97, 110
 Kniplingsprøve 97, 99, 102
 Knudesyning 99
 »Ko« 221
 Kobberbryllup 124
 »Kolumbus« 184
 »Komme fremmede« 197
 Korforening 127
 Konfirmation 113–117, 121 f., 127, 129
 Korsvej 37
 Kraftprøve 186
 Kunstforlaget Danmark 219
 Krave 99, 101
 Kroketspil 194
 Krondiamantbryllup 123
 Kunstfond 133 ff.
 Kunstindustrimuscet, Kbh. 98, 104, 109
 Kvindegilde 39
 Kvindeligt arbejderforbund 126
 Kyndelmisse 39
 »Kællingelegen« 59
 Kæmpehøj 44
 Se også Højsagn.
 Kæmpekast 40
 Købmandsgård 213
 »Køllekast« 35
 »Køssel« 188
- Landboforening 125
 Landvæsenskommission 126
 Langbold 184, 191 f.
 »La' rulle Marie« 68
 Leg 34 f., 52 ff., 181 ff.
 Se også krydshenvisningerne til Bør-
 ne-, Danse-, Dukke-, Fange-, Faste-
 lavns-, Frier-, Gætte-, Hinke-, Hop-
 pe-, Kilde-, Pante-, Ring-, Røver-,
 Sang-, Skjule-, Skæmte-, Spørge-

- Tavle-, Tælle-, Udendørs-; endvidere »Gnav«, »Hvad har du købt for fruens penge«, »Kat og mus«, »Kik ned i brønden«, »Kispus«, »Kolumbus«, »Komme fremmede«, »Saltebrød« »Sprøjtelegen«, »Tagfat«, »Tampen brænder«, »Trold«, »Trække krog«, »Vippeleg«.
- Legekammerater 183 ff.
 Legeremse 52 ff.
 Legesituation 181
 Legested 185
 Legevits 59
 Leg med græsstrå 199
 Leg med mælkebøttestængler 199
 Leg med skibe 198 f.
 Lidkøb 123
 Liegstow 115, 116, 121, 127, 130
 Se også Bal.
 Ligningskommission 115
 Ligvarsel 71 f., 75
 Lodsejerfest 114, 119, 126
 Luks 37
 Lærlingeforening 115, 118, 120
 Læserkonkurrence 165 ff.
- Majbøg 86 ff.
 Majbøgpokal 89
 Majbøgvise 90
 Majkonge 88
 Majstang 87
 Majtræ 39
 Majvise, den gamle 86 ff.
 Majvise, den nye 86, 95 ff.
 Marehalm 208
 Markedshandel 100
 Markedsprotokol 100
 Malines-knipling 104 f.
 Menighedsråd 129, 130
 Mesterforening 115, 126
 »Mester Jakob« 55
 Midsommerfest 40
 Midsommertræ 39
 Mikkelsdag 39
 Milt 36 f.
 Mormoner 203
 Motorklub 123, 125, 130
 »Munken og nonnen« 61
 Mærkedag 41
 »Møddingskraber« 212
 Møde 115 f., 118–131
- Se også Aktiverings-, Bestyrelses-, Vælger-, Sammenkomst.
 Møggilde 40
 Mønsterbog 105
 Mønsterprøve 98
 Mønsterprøvebog 97, 99 f., 104, 110
 Mønstertegning 108
 Mønsterudkast 106
 Målepind 211
- »Nappe bjørneskind« 55
 Narreærinde 211 f.
 Se også »Bomhul«, »Møddingskraber«, »Nævrejern«, »Savfedt«, »Tagsaks«, »Træstrækker«.
 »Nikkesyge« 206
 »Nu har vi jul igen« 61
 Nyttår 39
 Nyttårsløjer 200
 Nyttårsny 30 f., 33
 »Nævrejern« 212
- Oldermand 39
 Oldermandsgilde 39
 Omsorgsudvalg 125, 126, 128, 131
 Opmarsch 130
 Opslagerske 110
 Se også Kniplerske.
 Ordsprog 40 f., 76 ff.
 Orienteringsløb 123
- »Pandeben« 65
 Pandekagebagning 223
 Pandekagediplom 224
 Pandekagehus 221
 Pandekageklokke 223
 Pandekageklokker 221 ff.
 Pandekageløb 221 ff.
 Pandekagepige 224
 Panteleg 67 f.
 Se også »Falde i brønden«, »La' rulle Marie«, »Polsk tiggergang«.
 Pantespørgsmål 68
 »Paradis« 192
 Pasprotokol 100, 102 f.
 Pensionistforening 117, 119
 Pergenet 107, 110
 Se også Prikkebreve.
 »Peromdikkelen« 211
 »Peromdikken« 211
 Personalefest 115, 117, 119, 131, 132

- Pinsebal 116, 122
 Pinsedag 88
 Pinsefest 128
 Pinselørdag 87
 Plejerforening 116
 »Polsk tiggergang« 68
 Pop-klub 117
 Prikkebrev 110
   Se også Pergenet.
 Prøvebog 97, 104 f.
 Pusling 31 f.
- »Raffle« 195
 Rejsegilde 125
 Remse 52 ff.
   Se også By-, Lege-, Tælle-.
- »Ride, ride Ranke« 60
 Ringleg 58, 187
 Ringridning 88
 Ringspil 70, 187
 »Robinson Kruso og Fredag« 198
 Roearbejde 182
 Roelygte 200
 Roman 216 ff.
 Rotary-klub 123, 129
 »Ræven lakked ad bondens gård« 56
 Røverleg 70, 196
- Sagn 9 ff., 40, 42 ff.
   Se også Find-, Høj-, Kirke-.
- »Saltebrød« 56
 Sammenkomst 118–120, 131
   Se også Møde.
- Sangleg 53 ff., 184
Thyregod DS nr. 24 53; nr. 26 61; nr. 37 61; nr. 39 61; nr. 58 54, 63; nr. 61 54; nr. 63 55; nr. 69 55; nr. 74 55; nr. 79 56; nr. 85 56; nr. 90 57; nr. 91 56; nr. 93 62; nr. 107 54; nr. 112 53; nr. 114 57; nr. 130 58; nr. 134 63 f.; nr. 138 64; nr. 144 58 f.; nr. 150 59.
 Se også Adam havde syv sønner, Blindebuk, Bro brille, Den rige og den fattige fugl, Der brænder en ild, Du tykkes du er vakker, Fuglefan-gerleg, Gå på børsen, Har du set Margrete, Jeg gik mig over sø og land, Klap og trap, Mester Jakob, Munken og nonnen, Nappe bjørne-skind, Nu har vi jul igen, Ræven lakked ad bondens gård, Save bræn-de, Skære havre, Stine! her har du mig, Svinge kyllinger, Tingelinge-later, Vinde nøglegarn.
- St. Hansdag 224
 »Save brænde« 69
 »Savfedt« 212
 Sejlkub 130
 Selskabsspil 60
 Selvmorder 40
 Sensationsjournalistik 165 ff.
 »Sjippe« 189 f.
 Sjippetov 183, 189 f.
 Skademand 48
 Skaffer 114
 Skattesøgen 45
 Skel 40
   Se også By-, Sogne-.
- Skillingstryk 89, 93 ff.
 Skjuleleg 195 f.
 Skolefest 128, 132
 Skovbal 117, 122, 129
 Skovtur 122
 »Skralden« 200
 Skyggesyning 99
 Skæmteleg 60
 »Skære havre« 54, 63
 Skøjter 185
 »Sladrekællingen« 211
 Slagtermesterforening 124
 Slagting 36 f., 50
 »Slå katten af tønden« 34
 »Slå kolbøtte« 186
 »Slå pind« (fimse) 193 f.
 »Slå potter« 35
 »Slå smut« 198
 »Slå svalerede« 187
 Smørbare 44
 Snus(tobaks)dåse 100
 Sogneskel 40
 »So i hul« 192
 Sommerferie 182
 Sommerfest 40
 Sommer i by 40, 87 ff.
 Sommerudflugt 184
 Spansksyge 209
 Spillemandspenge 36
 Sportsfiskerklub 117
 »Springe buk« 186
 »Sprøjtelegen« 66
 Spørgeleg 64 f.

Se også »Hvor bor præsten?«, »Pan-
deben«.
Stafetløb 35
Stiftelsesfest 118
»Stine! her har du mig.« 54
Strækmål 211
Stylter 188
»Svinge kyllinger« 56
Sygekasse 118, 123
Syning 99
Se også Knude-, Skygge-, Tylstræk-.
Søgnedag 88
Sølvbryllup 113, 115, 117–124, 127–
132

Tabatière 100
»Tagfat« 52
»Tagsaks« 212
Talemåde 41
»Tampen brænder« 66
Tavleleg 68
Tambourering 99
»Thorsdag« 224
»Tingelingelater« 54
Toldliste 100, 102
»To mand frem for en enke« 68, 184
Top 188 f.
»Torskegilde« 115, 119, 120, 124, 126,
129
Tournure 104
Trapez 187
Trillebånd 187 f.
»Trille kugle« 194
»Trolde« 66
Troldeheks 37
Troldekælling 50
Troldepose 47
Troldeøj 46
»Trække hoved af hane« 34
»Trække krog« 70
»Træstrækker« 212
Tyl 99, 101, 104, 109 f.
Tylstræksyning 110
Tækketråd 212
Tælleleg 65
Tælleremse 65, 196

Tøndebånd 187 f.
Tønderknipling 97 f., 104 f., 110
Tørklæde 101
Tørvearbejde 182

Udendørsleg 186 ff.

Se også Boldspil, Fangeleg, Hinke-
leg, Hoppeleg, Kroketspil, Røverleg,
Skjuleleg – »Effen og ueffen«, »Fim-
sek«, »Gå på hænder«, »Hoppe i tov«,
»Klink«, Kraftprøve, »Køssel«, Leg
med græsstrå, Leg med mælkebøtte-
stængler, Leg med skibe, »Rafle«,
Ringspil, »Robinson Kruso og Fre-
dag«, »Sjippe«, »Slå kolbøtte«, »Slå
smute«, »Slå pind«, »Slå svalerede«,
»Springe buk«, »To mand frem for
en enke«, »Trille kugle«.

Udflugt 116–118, 122 f., 126–30

Se også Sommer-.

Udstilling 117, 129, 130
Underjordsfolk 42 f., 50 f.
Ungdomsgilde 39

Valborgblus 114

Vandreanekdote 9
Vandværk 117, 122, 128
Vejudvalg 120, 127
»Vinde nølegarn« 64

Vinterfest 40

Vippe 187

»Vippeleg« 70

Vise 1, 15

Se også Majbøg-, Maj-.

Vittighed 12

Se også Gåde-.

Vælgerforening 118–126, 130 f.

Vælgermøde 119, 131

Ægt 46

Ølbrygning 32 ff.

Ølsøbe 34 f.

Ålegilde 123, 129

Årsfest 40

STEDREGISTER

Mindre lokaliteter skal i regelen søges under sognenavn.

Abild 100 Agerskov 100 Albæk 118 Albøge 114, 123 Allingåbro 129 Als s. 88 f. Anholt 123, 202 ff. Askov 133 Astrup 159 Auning 129 Ballerup 221 ff. Bjerringbro 142 Bjerthede 71 Bogense 126 Bogø 210 Bornholm 42 ff. Brede 97, 100, 102 f. Bregnet 126 Bromme 155 Bøglund 75 Charlottenlund 214 Dalstrup 121 Damholm 73 Devonshire 105, 108 Djursland 113 f., 118, 123, 130 f. Dokkedal 89 Dømmestrup 212 Ebeltoft 129 Egense 182 Ellidshøj 88 Enslev 123 Ersted 88 Esbjerg 133, 149, 151 Falster 89, 100 Fangel 212 Fanø 214 Farensted 73 Farsø 1 Fjellerup 118 f., 122, 127 Fredericia 145 Frederikshavn 147 Fræer 87	Gassum 128 Ginnerup 121, 123 f., 126 Gjerrild 113–132 Glesborg 117 f., 120 f., 123, 126–131 Glostrup 142 Gravlev 92 Grenå 115, 132, 203–205, 210 Grenå Ids. 127, 130 Haderslev 100, 102 Halkær, Vive s. 90 Hammelev 120, 125, 128, 129 Havetoft 71 Hejnsvig 15 Helligum 87, 129 Hemmed 117, 119, 122–124, 128, 130 f. Herfølge 76 ff. Herning 136, 141 Himmerland 86 ff. Hobro 117 Holbæk 221 Holstebro 135, 144 Homå 118, 127 Honinton 105, 111 Horsens 133, 140, 163 Hostrupskov 72 Hurup 89, 92 Højby 31 f. Ikast 147 Istedmark 74 Jyllinge 214 Karlby 121, 127, 131 Kastbjerg 122 f., 129 Kirke-Helsingø 30, 33, 36 Klemensker 42 f. Kgs. Lyngby 139 København 117, 129, 134, 143, 145, 148, 150, 152, 156 f., 160 f. Langeskov 135 Ll. Estrup 119 Lolland 100

- Lumbsås 31
 Lyngby s. (Djursland) 116, 124, 129,
 132
 Løgeskov 181 f.
 Lø hrd. 103 f.
- Maric Magdalene 125
 Mellerup 123
 Mou 89
 Møgeltønder 102
 Mølby 138
 Måløv 221
- Nexø 43, 47 ff.
 Nimtofte 115
 Nyborg 213
 Nykøbing F. 133 f., 145
 Nykøbing M. 141
 Næstved 13
 Nr. Djurs 113 f., 118, 120, 124–127,
 130 f.
 Nøvling 87 f.
- Odense 137, 141, 214
 Olney 221
- Persker 44, 50
 Povlsker 42, 44 ff., 50
- Ramten 124, 129, 130
 Randers 116 f., 123, 126–130
 Reersø 30, 33
 Ribe 144
 Rimsø 117, 119, 120, 122, 127, 130
 Ringelhøj 51
 Roskilde 133, 150, 152
 Ryslinge 151
 Rærup 1
- Sejlstrup 87
 Siem 87
 Silkeborg 136, 153
 Sjælland 100
 Skagen 148
- Skelund 88 f.
 Skibsted 89
 Skive 133, 135, 140
 Skodborg J. 155
 Skørping 88, 92
 Skåde Bakker 155
 Snarupskov 75
 Sostrup 113
 Spentrup 128
 Stege 140
 Stenstrup 181 ff.
 Støvring 87, 123
 Søborg 147, 163
 Søndersø 211 f.
- Tirstrup 123
 Tirsted s. 92
 Toftlund 139
 Tollestrup 162
 Tranbjerg 121
 Tustrup 87
 Tønder 145
 Tøstrup 120
 Tåstrup 214
- Vallekilde 32
 Vebbestrup 134
 Veggesev 122 f., 127, 129–32
 Vejle 133, 137
 Vibemøllen, Povlsker 46
 Viborg 133, 143
 Villersø 116, 121, 128, 129
 Voldby 115–118, 120, 123–132
 Volstrup 136
 Vordingborg 133, 152
 Værløse 159
- Østervrå 146
- Ålborg 116, 137 f., 152
 Ålsø 116 f., 127
 Århus 116–118, 129, 132, 143 f., 148,
 154

NAVNEREGISTER

- Andersen, Maren Hans 30
 Andersen, Nikolai 15 f.
- Bundgaard, Anders 88
 Boesen, Anna Botilla Winther 104 ff.
   Se Anna Botilla Winther
 Bødker, Knud 221 ff.
 Bødker, L. 213
- Christensen, Conrad Bjerre 221 ff.
- Erichsen, Theres 73
- Faber, Peter 57
 Fabritius, Nina 181
 Finsen, Marie 71
 Frederiksen, Jens 89 f.
 Friis, Georg 75
- Gade, Lars Nielsen 89
 Grainger, Percy 2
 Gravlund, Thorkild 30 ff., 38 ff.
 Grüner Nielsen, H. 86
- Hannover, Emil 98, 105, 109
 Hansen, H. P. 2
 Hansen, Niels 30
 Hansen, Niels Chr. 211 ff.
 Helms, Adam 9
 Hinrichsen, Hinrich 72
 Holbek, Bengt 84
- Ipsen, Chr. 50
- Jensen, Niels Kristian 1 ff.
- Korch, Morten 213 ff.
 Korch, Morten A. 213
 Kristensen, Evald Tang 1 ff.
 Kristensen, Marius 15 ff.
 Kristoffersen, Mariane 92
- Larsen, Aksel 221
 Larsen, Cecilie 31
- Larsen, Ellen Jens 32
 Larsen, Lavrine 31
 Lisse, Chr. 211
 Lorenzen, Andreas 71 ff.
 Lorenzen, Poul 86 ff.
- Mortensdatter, Maren 1
 Møhl, Maria 74
- Nielsen, Kristian 36
 Nyerup, R. 86
- Ohlsen, Claus 75
 Olrik, Axel 1 ff., 31
 Olsen, Marie 97, 100
- Pedersen, Anders 47 ff.
 Pedersen, Johanna 50
 Pedersen, Peter 203 ff.
 Pedersen, Rasmus 202 ff.
 Petersen, Johannes 73
 Piø, Iørn 30, 38, 42, 71
- Rasmussen, Bodil Margrethe 205 ff.
 Rasmussen, Maren 181 ff.
 Ringsted, Henrik V. 9 f.
 Rohmann, Janus 43 ff.
 Rohmann, Aage 42
 Roskilde, Peder Jensen 86, 93 ff.
- Sabroe, Erik 9 f.
 Smistrup, Gert 165 ff.
 Sonne, Hans 50
 Steffensen, Steffen 209 f.
 Stephensen, Rasmus 207 ff.
 Sydow, C. W. von 92
- Wind, Thomas Jensen 100
 Vinding, Andreas 10 ff.
 Winther, Anna Botilla 97 ff.
 Winther, Chr. 76 ff.
 Winther, Mathias Michelsen 97, 100,
   102 ff.
 Voigt, Peter 71

»Danmarks Folkeminder«

Foreningen »Danmarks Folkeminder«, der blev oprettet i 1908, har til formål ved udgivelse af skrifter, ved at yde støtte til indsamlingsarbejdet og på anden vis at fremme kendskabet til vore folkeminder i videste forstand, derunder ældre tiders folkeliv og folkekultur, samt til folkemindeforskningen i almindelighed.

Foreningens skriftrække, der kaldes »Danmarks Folkeminder«, omfatter nu 81 bind, af hvilke mange er udsolgte. For at give et indtryk af, hvilke emner der behandles i serien, skal her gives en oversigt over medlemsleveringerne siden 1959.

- 69-70 Anders Bæksted: Besættelsen i Thisted 1696-98. I-II. 1959-60.
- 71 V. E. Clausen: Det folkelige danske træsnit i etbladstryk 1650-1870. 1961.
- 72 Inger M. Bøberg: Dansk folketradition i tro og digtning. 1962.
- 73 Nikolaj Christensen: Folkeeventyr fra Kær herred, udg. af L. Bødker. 1963-67.
- 74 Det 15. nordiske folkelivs- og folkemindeforskerskermøde i Ålborg 12.-16. september 1961, ved L. Bødker og B. Holbek. 1963.
- 75 August F. Schmidt: Fra Djurslands gamle landsbyer. 1964.
- 76 Jeppe Aakjær: Jyske Folkeminder, udg. af B. Holbek. 1966.
- 77 C. C. Matthiessen: Skuddet i dansk sygdomstro, udg. af Lissa Børthy. 1967.
- 78 Karl Clausen: Folkeviser og nymodens sang i Napoleonstiden, bd. 1. 1968.
- 79 Jette Lundbo Levy: Hans i vadestøvlene. 1968.
- 80 Svend Grundtvig: Gamle danske Minder, 1-3. 1970.
- 81 Sven Hakon Rossel: Den litterære vise i folketraditionen. 1971.

Foreningen har desuden udgivet »Bibliografi over dansk folkekultur« 1955-64 og tidsskriftet »Folkeminder« 1955-71.

Fra og med 1972 vil den faste medlemslevering bliver årbogen »Folk og Kultur« (ca. 200 sider), medens serien »Danmarks Folkeminder« i fremtiden udsendes i tvangfri følge som almindelige forlagspublikationer, der tilbydes medlemmerne til favørpris.

Manuskripter til serie og årbog kan indsendes til årbogens redaktion:

Professor Laurits Bødker, Institut f. folkemindevidenskab, Torvegade 47, 1400 København K.

Afdelingsleder Chr. Lisse, Institut for dansk Dialektforskning, St. Kannikestræde 13', 1169 København K.

Museumsinspektør George Nellemann, Nationalmuseet, I. C. Modevejsvej, Brede, 2800 Lyngby.

Arkivar Iørn Piø, Dansk Folkemindesamling, Birketinget 6, 2300 København S.

Museumsinspektør A. Hjorth Rasmussen, Fiskeri- og Søfartsmuseet, 6700 Esbjerg.

Professor Bjarne Stoklund, Institut f. europæisk folkelivsforskning, Brede allé 69, 2800 Lyngby.

**Ludvig Holberg Værker
i tolv Bind**

Bedste Holberg-udgave der nogensinde er udkommet. Illustreret. Bd. 1-12, hft. 717,60, ib. 855,60.

**Gustav Wied
Romaner - noveller -
skuespil 1-12**

Mere end 500 illustrationer. Bd. 1-12, hft. 379,50, ib. 572,70.

**St. St. Blicher
Samlede noveller og skitser 1-5**
Illustreret. Bd. 1-5, hft. 183,-,
ib. 261,35, luxus ib. 365,90.

Danmarks Dyreverden 1-10
Redigeret af Hans Hvass.

Det største værk der nogensinde er udgivet om vort lands dyreliv. Rigt illustreret. Ib. pr. bd. 69,-.

Simon Paulli: Flora Danica I-III
Danmarks første urtebog fra 1648 i fornem genudgivelse. 384 helsides træsnit af danske planter. Pragtindbinding à 285,- pr. bd.

**Hans, Poul og Niels Egede
Værker om Grønland I-II**

Fornem genudgivelse af de berømte dagbøger og beretninger fra 1700-tallets Grønland. 2 dobbeltbind i pragtindbinding à 345,-.

**J. M. Thiele
Danmarks Folkesagn 1-3**

Hovedværket inden for dansk sagnlitteratur. Udgivet på nutidsdansk, hvori det naturlige folkeløb er respekteret. Illustreret med samtidige træsnit. Hft. 127,80, ib. 189,15.

**Poul La Cour og Jacob Appel
Historisk Fysik 1-2**

Et klassisk værk i dansk litteratur. På de mere end 1000 sider fortælles let og underholdende om fysikkens spændende, ofte dramatiske historie. Hft. 132,25, ib. 158,70.

**H. F. Feilberg
Jul 1-2**

Jul og nytår skildret som de er foregået herhjemme og i fremmede egne gennem alle tider. Et skatkammer af underholdende viden. Hft. 59,30, ib. 86,90.

**Johan Jacob Bruun
Novus Atlas Danie**

Danmarks fornemste topografiske billedværk i ny udgave. 60 store dejlige kobberstukne billeder. Elegant indbinding. 460,-.

**Erik Pontoppidan
Den Danske Atlas 1763-1781**

Danmarks grundlæggende topografiske og kulturhistoriske beskrivelse. Primær kilde til vor viden om tidligere tiders folkeliv og folkekultur. Mere end 300 kobberstik. Genoptrykt i 9 store bind. Pragtindbinding à 375,85 pr. bd.

Laurids de Thurah

Bornholm og Christiansøe

Betydeligste monument i øernes ældre kulturhistorie. Talrige byprospekter, byplaner og landkort. 365,90.

Amager og Saltholm

Et pragtværk i samme udstyr som det originale værk fra 1758. 127,80.

Samsøe

Fornemt udstyret med kort, plancher og dekorative vignetter nøjagtig som originalen fra 1758. 189,15.

Alle tre værker indbundet med skindryg og -hjørner og rygdekorationer i guld.

**Edward Gibbon
Det Romerske Riges Forfald og
Undergang 1-4**

Et klassisk historisk mesterværk, et spændende stykke kulturhistorie. Enhver italiensfarer vil fryde sig over dette værk. Hft. 156,80, ib. 209,10, luxus ib. 277,05.

E. Fridell

**Kulturhistorie 1-3
Oldtidens Kulturhistorie 1-2**

Næppe nogensinde er der skrevet en kulturhistorie, der kan lignedes ved dette værk. Det er ikke noget videnskabeligt arbejde, men romanagtigt spændende historieskrivning, der i mesterligt sprog maner historien lyslevende frem.

Kulturhistorie 1-3, hft. 156,80, ib. 235,25, luxus ib. 287,50.

Oldtidens Kulturhistorie 1-2, hft. 104,55, ib. 156,80, luxus ib. 193,40.